

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

**Využití internetu v rámci volnočasových aktivit
u dětí se sluchovým postižením staršího školního věku**

**Leisure Time Internet Use in Relation to Hearing Impaired
Children of Higher School Age**

Katedra: **Speciální pedagogiky**
Studijní obor: **Speciální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**

Vedoucí práce:
Mgr. Miroslava Kotvová

Autor:
Mgr. Lenka Urbanová

Praha 2014

Děkuji Mgr. Miroslavě Kotkové za vlídné vedení mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem "Využití internetu v rámci volnočasových aktivit u dětí se sluchovým postižením staršího školního věku" napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a souhlasím s jejím prezenčním zpřístupněním v knihovně UK Pedf.

V Praze dne.....

.....

Lenka Urbanová

Anotace

Tato práce je zaměřena na využití internetu dětmi staršího školního věku se sluchovou vadou. Jsou zde popsány jednotlivé vývojové etapy, se kterými se žáci setkávají a vyrovnávají právě v tomto věku. Dále je zde vymezena problematika sluchových vad, konkrétně dopady sluchové vady na jedince, specifika komunikace neslyšících a v neposlední řadě obtíže s porozuměním českému jazyku, především jeho psané formě. Stěžejní část práce je věnována internetu a jeho využití v oblasti komunikace. Jsou zde popsána specifika počítačové komunikace a také přínos internetu pro tlumočení. Jsou také zmíněna možná rizika, která s sebou přináší používání počítačů.

V empirické části práce je prezentováno výzkumné šetření zaměřené na využití internetu sluchově postiženými dětmi staršího školního věku. Příslušná data byla získána pomocí strukturovaného dotazníku s uzavřenými/polouzavřenými otázkami.

Klíčová slova:

starší školní věk, sluchová vada, komunikace neslyšících, kyberšikana, kybergrooming

Annotation

This thesis is focused on Internet use by hearing impaired children of higher school age. It describes particular stages of development which everyone of that age has to go through. Other topics specify problems connected with hearing impairment and its impact on an individual, specific communication of hearing impaired people and also problems with understanding the Czech language, above all its written form. The main part of this thesis deals with Internet and its use for communication. It describes specifics of Internet communication and the benefits of Internet in relation to interpreting. Potential risks connected to use of computers are mentioned too.

The empirical part contains a presentation of a research concentrated on Internet use by hearing impaired children of higher school age. The appropriate data was collected via a structured questionnaire with closed/semi-closed questions.

Key words:

higher school age, hearing impairment, communication of hearing impaired people, cyberbullying, cyber grooming

Obsah

Úvod.....	7
1. STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	9
1.1 Vývojové změny	9
1.2 Role žáka ve starším školním věku.....	12
1.3 Specifika žáků se sluchovým postižením.....	13
1.4 Vzdělávání ve školách pro sluchově postižené.....	14
2. VLIV SLUCHOVÉ VADY NA JEDINCE	15
2.1 Význam sluchu.....	15
2.2 Důsledky sluchové vady na jedince	15
3. KOMUNIKACE NESLYŠÍCÍCH	18
3.1 Komunikace	18
3.2 Způsoby komunikace neslyšících	18
3.2.1 Znakový jazyk	18
4. ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK.....	20
5. ONLINE TLUMOČENÍ.....	24
6. SPECIFIKA POČÍTAČOVÉ KOMUNIKACE.....	26
7. NEBEZPEČÍ ČÍHAJÍCÍ NA INTERNETU	30
7.1 Kyberšikana.....	30
7.1.1 Šíření kyberšikany je jednoduché.....	31
7.1.2 Rysy kyberšikany	32
7.1.3 Způsoby kyberšikany	32
7.1.4 Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou.....	33
7.1.5 Prevalence kyberšikany	34
7.1.6 Jak se kyberšikaně bránit.....	34
7.1.7 Případy kyberšikany	35
7.1.8 Projekty pro osvětu kyberšikany	38

7.2	Kybergrooming	39
7.2.1	Oběti kybyrgroomingu	40
7.2.2	Útočníci kybergroomingu.....	40
7.2.3	Etapy manipulace	41
7.2.4	Prevence kybergroomingu.....	43
7.2.5	Případy kybergroomingu	44
7.3	Sociální sítě	45
7.4	Pornografie	46
7.5	Závislost na počítačích	46
8.	ŠETŘENÍ – POČÍTAČE V ŽIVOTĚ DĚTÍ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM.....	48
8.1	Výzkumný záměr a metodika šetření	48
8.2	Soubor respondentů a průběh šetření	49
8.3	Analýza získaných údajů.....	49
8.4	Závěry šetření.....	77
8.5	Vyhodnocení předpokladů	78
	Závěr	79
	Resumé.....	80
	Seznam použité literatury:	81
	Seznam příloh	86
	Příloha č. I. – dotazník pro žáky se sluchovou vadou.....	87
	Příloha č. II. – dotazník pro slyšící žáky.....	91

Úvod

Dnešní doba je velmi technická. Notebook, případně stolní počítač využíváme každý den, a to k různým činnostem. Pro některé je nezbytnou součástí pracovního procesu, pro jiné představuje pouze zábavní médium. Také žáci a studenti jsou vedeni k práci s počítačem. Nemalý podíl na oblibě informačních a komunikačních technologií má bezesporu internet. Umožňuje nám mnoho věcí např. rychlou komunikaci s lidmi prostorově vzdálenými, snadné vyhledávání informací, zábavu zprostředkovanou různými počítačovými hrami. Připojení k internetu nás doprovází doslova na každém kroku, a to zejména díky „chytrým“ mobilním telefonům, které dnes opravdu vlastní mnozí, od žáků prvního stupně, až po seniory. Ty umožňují být „on-line“ prakticky všude.

Jak bylo již zmíněno, uživatelů počítačů je mnoho, a to i mezi jedinci se sluchovým postižením. Práce je zaměřena na žáky se sluchovým postižením staršího školního věku, kteří ke komunikaci primárně využívají znakový jazyk, často tedy jde o žáky, kteří se hlásí ke komunitě Neslyšících. Důraz je kladen především na to, jakým způsobem používají počítač.

Pro přehlednost je nejprve charakterizován starší školní věk, vývojové mezníky, kterými žáci procházejí, s čím se musejí dennodenně potýkat a vyrovnávat. Dále je vymezeno, jaký vliv má sluchová vada na vývoj jedince. Také jakým způsobem neslyšící komunikují, jaká omezení či naopak výhody pro ně z této komunikace vyplývají. S tím je samozřejmě spojena i komunikace probíhající prostřednictvím počítače, jejíž specifika nebudou opomenuta.

Protože i žáci se sluchovým postižením staršího školního věku využívají internet, nejsou přehlédnuta i mnohá nebezpečí, která se vyskytují právě kvůli tomuto médiu, jakými jsou např. kyberšikana, kybergrooming nebo závislost na internetu. Tyto negativní aspekty jsou v práci rozebrány podrobněji.

Cílem práce je objektivně popsat situaci, ve které se vzhledem k využívání internetu, žáci se sluchovým postižením nachází. Zda je pro ně pouze přínosem, či naráží na bariéry, které jsou slyšícím skryté. Aktivity, na které je práce zaměřena, jsou výhradně volnočasové. Volný čas žáků je chápán jako čas, který jim zbývá po vyučování. Není zde opomenuta otázka, zda mají povědomí o rizicích, která jsou spojená s internetem a obecně s informačními a komunikačními technologiemi.

V závěru je provedeno šetření, které je zaměřeno na zmapování výše zmíněných aspektů, tedy využití počítačů, především internetu, žáky se sluchovým postižením staršího školního věku.

1. STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Hned zpočátku je třeba vymezit období staršího školního věku. Je důležité pochopit, co děti staršího školního věku prožívají, s jakými vývojovými změnami se musí vyrovnat, jaké osobnostní změny musí zvládnout a v neposlední řadě, jak se formuje jejich role ve společnosti.

Starší školní věk, jak toto období definuje Vágnerová, je období 2. stupně základní školy, které trvá do konce povinné školní docházky. Věkové rozpětí je tedy zhruba od 11-12 let do 15 let věku dítěte.¹ Macek upozorňuje, že v České republice pro toto vývojové období neexistuje jednotná terminologie. On sám ho charakterizuje jako období adolescence, které dělí na období časná, střední a pozdní adolescence. Pokud starší školní věk vymezíme věkem 11-15 let, podle Macka sem spadá část časná a část střední adolescence. Dalším používaným termínem je pubescence, a to hlavně v evropské terminologii, v české terminologii se můžeme setkat s hojně používaným termínem dospívání.²

1.1 Vývojové změny

„Adolescenti mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů a jednoznačné sociální podřízenosti. Usilují o co nejranější získání větších práv a svobody rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnost dospělosti přijímají jen velmi neochotně. Období dospívání se stále rozšiřuje v obou směrech, dříve začíná a později končí.“³ Podle Macka je adolescence mostem mezi dětstvím a dospělostí.⁴

Starší školní věk je období, kdy jedinec prochází obrovským spektrem vývojových změn, dochází ke komplexní proměně osobnosti, a to jak v oblasti tělesné, sociální, tak i duševní.⁵ Mění se jeho tělo, prožívání, myšlení i sebehodnocení, hledá vlastní identitu. Také se pozměňují jeho postoje k ostatním. Rozvíjí se diferencované vztahy,

¹ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 237.

² MACEK, P.: *Adolescence. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha. Portál, 1999, s. 11-46.

³ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 321-322.

⁴ MACEK, P.: *Adolescence. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha. Portál, 1999, s. 12.

⁵ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 321.

osamostatňuje se.⁶ V této fázi života je člověk ovlivňován mnoha aspekty, které ho obklopují. Jedním z nich jsou bezesporu i informační a komunikační technologie.

V období rané adolescence se jedinec velmi nápadně mění po fyzické stránce. Jde i o změny spojené s pohlavním dozráváním.⁷ Dítě začne rychle růst, což s sebou nese i nepříjemnosti v podobě větší únavy, snížení odolnosti, často se zhoršuje pohybová koordinace, je to ovšem pouze dočasné. Mění se funkce nervové soustavy, to často vede ke snížení vyrovnanosti a zvýšení dráždivosti. Vývojové změny u pubescentů také zapříčiňují emoční labilitu, která se může projevovat prudkými změnami nálad, jež zdánlivě nemají příčinu, chování je často velmi impulzivní.⁸ Proto i jejich úsudky jsou ukvapenější, nepodložené.⁹

Pro období pubescence je charakteristické hledání vlastní identity.¹⁰ Jedinec se soustředí na vlastní prožívání a myšlení. Důležité je sebehodnocení. Často vyvstávají pocity nejistoty, strach za ztrátu vlastní role. Sebevědomí není stabilní.¹¹ U mnohých dětí je typické výrazné kolísání sebevědomí.¹² Sebehodnocení také není stabilní, je hodně odvislé od hodnocení vlastního vzhledu.¹³ „*Výsledky sebepoznání nebývají vždy uspokojivé a nebývají proto ani jednoznačně akceptovány. Svou hodnotu získávají srovnáním: buď s nějakým ideálem identity (který se vytváří v představě) a nebo ve vztahu k jiným vrstevníkům (obyčejně ve třídě).*“¹⁴ Dospívající chce poznat svou roli, své schopnosti a hlavně svou sociální hodnotu. S tím souvisí i změna hierarchie hodnot. V tomto věku dochází k odmítání autorit a vzdorovitému chování. Pro toto období je dále charakteristická změna zevnějšku, snaha odlišovat se od ostatních. Může se objevovat i plačtivost nebo pocity méněcennosti.¹⁵

⁶ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 97-101.

⁷ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 323.

⁸ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 97-99.

⁹ MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M.: *Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany. H & H, 1998, s. 148.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 324.

¹¹ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 98.

¹² MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M.: *Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany. H & H, 1998, s. 156.

¹³ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 98.

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychologie školního dítěte*. Praha. Karolinum, 1997, s. 47.

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 98.

Plně se rozvíjí schopnost introspekce, umožňuje uvědomovat si vlastní duševní prožitky.¹⁶ Pubescent se odpoutává od rodičů, osamostatňuje se. Větší význam získávají vrstevníci, velikou roli v životě dospívajícího hrají přátelé.¹⁷ Vztahy mají skupinový nebo párový charakter a jsou převážně složeny ze samých chlapců nebo dívek, jen výjimečně smíšené. Až ke konci pubescence se objevují skupiny heterogenní. Objevují se i první lásky.¹⁸ „*Atraktivita heterosexuálního partnera je posuzována podle kritérií pubertální skupiny a převažují zde povrchní znaky, jako je zevnějšek, vyspělost, nápadnost, suverenita a schopnost upoutat pozornost. V této souvislosti dochází i k prvním heterosexuálním zkušenostem zahrnujícím v tomto období obvykle polibek a dotýkání.*“¹⁹ Vztahy, které se v tomto období navazují, jsou hlubší a intimnější než dříve, zakládají se na společném porozumění a sdílení. Důležité je, že si mohou sdělovat své zážitky a mají společné zájmy. Vytváří se smysl pro spravedlnost, soucit, ctižádost a v neposlední řadě smysl pro humor.²⁰ Dospívající potřebuje být svým okolím pozitivně hodnocen a sociálně oceněn. Citové prožívání je velmi intenzivní, často má tendenci být extrémní. Emoce se těžko ovládají.²¹

Mezi 11. – 15. rokem dochází ke změně v oblasti kognitivních funkcí.²² Jde o nástup formálních operací a abstraktního myšlení. Dospívající je schopen uvažovat hypoteticky, tedy o možnostech, které reálně neexistují. Připouští si variabilitu různých možností, uvažuje systematictěji.²³ Dokáže generalizovat, neboli zobecňovat pozorované jevy, rozumí pojmu příčiny a následku. Umí hodnotit a kriticky uvažovat.²⁴ V případě nějakého problému dokáže již zhodnotit více možností řešení.²⁵ Na významu nabývá budoucnost, dospívající o ní dokáže uvažovat.²⁶

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 324.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 98-102.

¹⁸ MACEK, P.: *Adolescence. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha. Portál, 1999, s. 71-73. Srov. VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 98-103.

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 103.

²⁰ MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M.: *Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany. H & H, 1998, s. 165-166.

²¹ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 103-104.

²² Tamtéž, s. 99.

²³ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 332-333.

²⁴ MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M.: *Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany. H & H, 1998, s. 146.

²⁵ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 100.

²⁶ VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005, s. 335.

Myšlení se rozvíjí, dospívající je schopen udržet pozornost déle než doposud. Paměť je logičtější a úmyslnější.²⁷ V tomto věku také stoupá význam fantazie, která se projevuje denním sněním. Ústředním bodem těchto fantazií je sám dospívající. Představuje si sám sebe v různých rolích.²⁸

V období dospívání se zkvalitňuje řečový projev. Rozvíjí se slovní zásoba, slovník se obohacuje zejména o abstraktní pojmy, také o různé slangové a méně běžné výrazy. K rozvoji dochází především díky četbě, hromadným sdělovacím prostředkům a různorodým verbálním kontaktům. Řeč je stylisticky správná, bez gramatických chyb.²⁹

Oblíbené zájmové činnosti pubescentů jsou variabilní. Patří sem především hra a další aktivity, které si sám vybere, které dělá z vlastní iniciativy. Dále jsou to sportovní aktivity a kulturní zájmy jako četba, hudba, film nebo divadlo.³⁰

1.2 Role žáka ve starším školním věku

Během dospívání se mění hierarchie hodnot jedince, a to v mnohých oblastech. Jednou z nich je i změna přístupu ke škole a školním výsledkům. Školní prospěch ztrácí svůj původní význam, již na něj není kladen tak velký důraz. Často je totiž chápán jako hodnota důležitá pro dospělé, nikoliv pro samotného dospívajícího. Pubescent nechce zbytečně mnoho času a úsilí věnovat přípravě na školu, to dělá pouze tehdy, když očekává zkoušení nebo test. Názory žáků jsou často takové, že zbytečná námaha ve škole je nesmyslná. Význam školních znalostí bývá zpochybňován. Někteří se učí, když je to pro ně subjektivně důležité v souvislosti s budoucím povoláním. Uvědomují si totiž, že školní výsledky mohou budoucí povolání ovlivnit. Více se zaměřují na budoucnost.³¹

Názory a hodnoty dospělých již nejsou bez výhrady akceptovány. Větší důraz je kladen na normy třídy. Pro toto období je také charakteristická kritika autority učitele. Odmítání projevů nadřazenosti, touha po rovnoprávnosti. Odmítají veškeré projevy nerovnoměrnosti postavení učitele a žáka.³² Smyslem takového negativismu je potvrzení

²⁷ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 100.

²⁸ MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M.: *Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany. H & H, 1998, s. 153-154.

²⁹ VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 99.

³⁰ Tamtéž, s. 105.

³¹ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychologie školního dítěte*. Praha. Karolinum, 1997, s. 47-48.

³² Tamtéž, s. 50-52.

vlastní hodnoty. Naopak akceptují autoritu a oceňují vlastnosti kantorů, které jim něčím imponují.³³

Pro žáka druhého stupně jsou velmi důležité normy stanovené třídou. Chce být její součástí, touží být sociálně přijímán a akceptován. Potřebuje být ostatními oceňován. Vrstevnická skupina nabývá na významu. Vlastnosti, které jsou u spolužáků oceňovány, jsou kamarádké chování, smysl pro humor, pozitivní emoční ladění, otevřenost, ochota pomáhat...³⁴ „*Pubescenti se identifikují se třídou, protože jim to umožní překonat nejistotu v procesu osamostatňování.*“³⁵ Uvolňují se rodinné vazby, proto je pro něj toto zázemí poskytované třídou velmi důležité.³⁶

1.3 Specifika žáků se sluchovým postižením

Sluchové postižení ovlivňuje nejen vývoj osobnosti dítěte, ale i možnost uplatnění v majoritní společnosti.³⁷ Jedním z nejzávažnějších problémů sluchového postižení jsou obtíže ve vytvoření odpovídající úrovně komunikace. Její rozvoj je omezen, s tím samozřejmě úzce souvisí i redukováná možnost přijímat informace z okolí. Opoždění vývoje řeči se s přibývajícím věkem zvětšuje. Je tedy jasné, že s věkem roste význam jazyka, a to hlavně pro jeho kognitivní rozvoj.³⁸ „*Sluchové postižení je pro svůj negativní dopad na komunikaci a slyšení pro institucionální vzdělávání dítěte vždy nepříznivé, protože školní výuka je v podmínkách našeho školství na poslechu a komunikaci postavena*“³⁹ Řeč se vyvíjí pomaleji než u slyšících, je agramatická a slovní zásoba neodpovídá biologickému věku dítěte. Nedostatečně vybudované komunikační dovednosti ovlivňují i rozvoj poznávacích procesů.⁴⁰

³³ VÁGNEROVÁ, M.: *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha. Karolinum, 2002, s. 246.

³⁴ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychologie školního dítěte*. Praha. Karolinum, 1997, s. 52-54.

³⁵ Tamtéž, s. 53.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ NOVÁKOVÁ, I. in POTMĚŠIL, M: *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2012, s. 50.

³⁸ JUNGWIRTHOVÁ, I. in BARVÍKOVÁ, J.: *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha. FRPSP, 2009, s. 35-36.

³⁹ NOVÁKOVÁ, I. in POTMĚŠIL, M: *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2012, s. 50.

⁴⁰ Tamtéž, s. 50-52.

1.4 Vzdělávání ve školách pro sluchově postižené

Žáci se sluchovým postižením mohou být vzděláváni ve školách pro sluchově postižené nebo mohou být integrováni ve školách pro slyšící.⁴¹ V současné době je v České republice vytvořen systém vzdělávání pro osoby se sluchovým postižením, který zahrnuje všechny stupně vzdělávání, a to od mateřských škol až po školy vysoké, kde probíhá studium v rámci integrované formy studia nebo ve studijních oborech, které jsou zřízeny především pro sluchově postižené.⁴² Pro tuto práci je stěžejní vzdělávání na základních školách pro sluchově postižené.

Vzdělávání ve školách pro sluchově postižené se v některých aspektech odlišuje od vzdělávání v běžných školách. Podmínky jsou upraveny tak, aby co nejvíce odpovídaly a vyhovovaly co největšímu možnému rozvoji žáků navštěvujících takovéto školní zařízení. Šedivá uvádí základní rozdíly mezi běžnými školami a školami pro sluchově postižené. Výuka probíhá v menším počtu žáků. Maximální počet žáků v jedné třídě je 8-10. Z toho vyplývá i individuálnější přístup k jednotlivým žákům. Ve větší míře se využívají vizuální pomůcky, také informační a komunikační technologie. Internet je využíván jak k získávání informací, tak ke komunikaci.⁴³ Dalším rozdílem oproti běžným školám je, že školní docházka ve školách pro sluchově postižené je koncipována na 10 ročníků.⁴⁴

Základních škol pro sluchově postižené je v České republice 13.⁴⁵

⁴¹ KOMORNÁ, M.: *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, s. 23.

⁴² SKÁKALOVÁ, T.: *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Univerzita Hradec Králové. Gaudeamus, 2011, s. 66-67.

⁴³ ŠEDIVÁ, Z.: *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha. Septima, 2006, s. 49.

⁴⁴ Dostupný na WWW: < <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-sluhovym-postizenim.shtml>>

⁴⁵ Tamtéž.

2. VLIV SLUCHOVÉ VADY NA JEDINCE

2.1 Význam sluchu

Pro většinu lidí je sluch něčím naprosto přirozeným, nepozastavují se nad tím, že slyší a přitom se na sluchové vnímání spoléhají každý den, aniž si to uvědomují. Sluch pomáhá při orientaci v běžném životě, díky němu jsme často upozorněni např. na blížící se nebezpečí (slyšíme přijíždějící automobil, varovné výkřiky...). Neméně důležitý význam sluchu je v oblasti komunikace. Skákalová uvádí, že sluchové vnímání je pro člověka velice důležité z hlediska přijímání informací. Sluch nám mimo jiné zprostředkovává náhodné, nezáměrné učení. Je pro nás samozřejmé pohybovat se ve společnosti, kde spolu lidé přirozeně komunikují, díky tomu se dozvídáme náhodně mnoho zajímavých informací, které nám umožňují lépe porozumět okolí, získat aktuální novinky, a to například jenom tím, že vyslechneme rozhovor cizích lidí při cestě v dopravním prostředku. Tímto způsobem si také samozřejmě osvojujeme, učíme se mluvený jazyk. Další podstatný přínos sluchu je v oblasti mimoslovního dorozumívání, které nám doplňuje význam sdělení. Jedná se o různé vokální projevy jako například smích, pláč nebo zvukové projevy, díky nimž můžeme lépe porozumět významu sdělení, příkladem může být významné pokašláání. Sluch je stále aktivní, a to i ve spánku, proto v neposlední řadě plní dozajista i bezpečnostní funkci.⁴⁶

2.2 Důsledky sluchové vady na jedince

O všechny výše zmíněné aspekty jsou osoby se sluchovým postižením připraveny.⁴⁷ Neslyšící, kteří ke komunikaci využívají výhradně znakový jazyk a mluveným jazykem se dorozumět nedokážou, jsou bezesporu komunikačně i informačně izolováni. Jako vhodná kompenzace k omezené možnosti přijímání informací sluchem se může zdát čtení, tedy informace v podobě psaného textu. Bohužel ani tato varianta není bezproblémová. Neslyšící se samozřejmě naučí číst, ale často s nedostatečným porozuměním, protože nemusí znát význam jednotlivých slov nebo slovních vazeb.⁴⁸ Problematika čtení u neslyšících je podrobněji rozebrána v jedné z následujících kapitol číslo 4 „Čeština jako cizí jazyk“.

⁴⁶ SKÁKALOVÁ, T.: *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Univerzita Hradec Králové. Gaudeamus, 2011, s. 41.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha. Portál, 2004, s. 218-221.

Dalšími důsledky sluchové vady jsou: deficit v orientačních schopnostech (orientace v prostoru je omezena zorným polem), omezení sítě sociálních vztahů (kvůli komunikační bariéře) a také psychická zátěž (mnohé psychické problémy mohou vznikat např. únavou z odezírání, nejistotou, zda člověk sdělení mluvčího správně porozuměl, také již zmiňovaným omezením v příjmu informací...).⁴⁹

U sluchově postižených jedinců se objevují obtíže v sociální orientaci. Není neobvyklé, že všemu nerozumí, proto mohou být dezorientováni. Obtíže jsou patrné i v oblasti socializace. To je vázáno na nedostatečné porozumění jazyka majoritní společnosti a s tím např. neuspokojivým pochopením obecných pravidel chování nebo sociálních rolí. Neslyšící jsou nuceni každý den komunikovat s většinovou slyšící společností, což může být pro mnohé velmi náročné, proto se verbálnímu způsobu komunikace mohou vyhýbat, není tedy neobvyklé, že se u nich objevují pocity izolovanosti.⁵⁰ Tuto izolovanost pravděpodobně prožívají pouze ve společnosti slyšících. Mezi neslyšícími komunikujícími znakovým jazykem tento negativní pocit mizí, stejně jako mizí komunikační bariéra. Ebbinghaus a Hessmann uvádí, že neslyšící hojně udržují kontakty s neslyšícími jiných národností a není neobvyklé, že mezi sebou uzavírají i manželské svazky.⁵¹

Další oblastí, která je nepříznivě ovlivňována sluchovou vadou, je sociální inteligence. Důvody pro nižší úroveň sociální inteligence jsou především již zmíněné komunikační problémy, omezené mimovolní učení a nedostatečné sociální zkušenosti.⁵² Vágnerová upozorňuje na možnost výskytu potíží se sebeovládáním u prelingválně neslyšících, kteří se nechají ovládat vlastními pocity a potřebami bez ohledu na normy, stanovené většinovou společností. Také mívají menší zábrany, jejich chování bývá impulzivní.⁵³ Neslyšící velmi těžko chápou ironii. Proto v případě jejího použití je třeba následného vysvětlení.⁵⁴

Poznávací schopnosti jsou též ovlivněny sluchovou vadou. Nestandardní rozvoj řeči může nepříznivě ovlivnit některé psychické funkce, např. rozvoj logických operací

⁴⁹ SKÁKALOVÁ, T.: *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Univerzita Hradec Králové. Gaudeamus, 2011, s. 42.

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha. Portál, 2004, s. 221-222.

⁵¹ EBBINGHAUS, H., HESSMANN, J: *Gehörlose. Gebärdensprache. Dolmetschen. Chancen der Integration einer sprachlichen Minderheit*. Hamburk. Signum, 1989, s. 26-27.

⁵² ŠEDIVÁ, Z.: *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených I*. Praha. Septima, 1997, s. 5.

⁵³ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha. Portál, 2004, s. 222.

⁵⁴ POTMĚŠIL, M.: *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2012, s. 48-49.

je pomalejší, pojmové myšlení se rozvíjí obtížněji, myšlení je vázáno na konkrétní realitu, časté je ulpívání na konkrétním kontextu, problém může činit i nacházení souvislostí mezi dílčími poznatky. Neméně významná je i komunikační bariéra, která vzniká jako důsledek sluchové vady.⁵⁵

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha. Portál, 2004, s. 221-222.

3. KOMUNIKACE NESLYŠÍCÍCH

3.1 Komunikace

Velmi důležité je specifikovat co komunikace vlastně je. Podle Slowíka si většina lidí komunikaci představuje jako proces dorozumívání. To je samozřejmě pravda, ale již se jedná o komunikaci v užším slova smyslu, o komunikaci, která je zprostředkovávaná řečí. V širším smyslu se jedná o širokou škálu způsobů kontaktu mezi lidmi i mezi některými dalšími živočišnými druhy.⁵⁶ Skálová uvádí, že komunikace je specifická schopnost člověka, která mu umožňuje spojovat se s okolním světem. Základním prostředkem komunikace je jazyk, jde tedy o nástroj komunikace.⁵⁷ Janáčková definuje komunikaci jako sdělování informací probíhajících prostřednictvím signálů a prostředků. Zahrnuje ústní a písemnou formu, mimiku, gesta a další neverbální projevy.⁵⁸

3.2 Způsoby komunikace neslyšících

Sluchově postižení lidé komunikují různými způsoby. Záleží na typu jejich sluchové vady, na tom, kdy jejich vada vznikla, a v neposlední řadě je důležité to, jaký komunikační systém sami preferují. Používají buď znakový jazyk, znakovanou češtinu, nebo mluvený jazyk a odezírání. Znakovanou češtinu a mluvený jazyk používají spíše lidé postlingválně neslyšící, ohluchlí nebo nedoslýchaví. Prelingválně neslyšící více využívají znakový jazyk, proto je pro tuto práci důležité pochopit specifika znakového jazyka a vztah českého znakového jazyka a češtiny.

3.2.1 Znakový jazyk

Zákon číslo 384/2008 - o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých vymezuje znakový jazyk takto: „(1) Český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těch neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace. (2) Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost

⁵⁶ SLOWÍK, J.: *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha. Portál, 2010, s. 11.

⁵⁷ SKÁLOVÁ, J.: *Komunikace*. Brno. Akademické nakladatelství CERM, 2000, s. 3.

⁵⁸ JANÁČKOVÁ, L., WEISS, P.: *Komunikace ve zdravotnické péči*. Praha. Portál, 2008, s. 11.

a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“⁵⁹ Vedle znakového jazyka existují další komunikační systémy neslyšících, které ale vycházejí z českého jazyka. Patří sem znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny a písemný záznam mluvené řeči.⁶⁰

Znakový jazyk je národním jazykem neslyšících.⁶¹ Není tedy mezinárodní. Dokonce existují, stejně jako u mluvených jazyků, i různá územní nářečí.⁶² Pro neslyšící je znakový jazyk jazykem mateřským.⁶³ Macurová uvádí, že znakový jazyk je přirozeným jazykem neslyšících. Primární oblast jeho užívání je v rámci komunikace v komunitě neslyšících. Jde tedy o komunikaci intrakulturní.⁶⁴ Dalším rysem znakového jazyka je, že není odvozen od mluveného jazyka, v našem případě tedy od jazyka českého. Má svou vlastní gramatiku.⁶⁵

Zásadní a na první pohled zřejmý rozdíl českého mluveného jazyka a jazyka znakového je způsob jeho existence. Čeština je jazyk audio-orální, je vnímána sluchem a produkována mluvidly, kdežto znakový jazyk je jazyk vizuálně-motorický, což znamená, že je vnímán zrakem a produkován hlavně pohyby rukou, dále mimikou, pozicemi hlavy a horní částí trupu. Je produkován v trojrozměrném prostoru. Důležité je také poznamenat, že nemá psanou podobu.⁶⁶ Znakový jazyk je tvořen znaky, které jsou reprezentovány tvarem ruky, polohou ruky, pohybem ruky a orientací.⁶⁷ Strnadová ještě dodává, že je podstatné dávat pozor na to, zda se během produkce znaku ruka dotkne některé části těla nebo v případě obouručních znaků, zda mají obě ruce shodný či rozdílný tvar a zda se pohybuje jedna nebo obě ruce.⁶⁸

⁵⁹ Zákon 384/2008 Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ POTMĚŠIL, M.: *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha. Fortuna, 1999, s. 24.

⁶² STRNADOVÁ, V.: *Současné problémy české komunity neslyšících I. Hluchota a jazyková komunikace*. Praha. FFUK, 1998, s.151.

⁶³ POTMĚŠIL, M.: *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha. Fortuna, 1999, s. 24.

⁶⁴ MACUROVÁ, A.: Náš – jejich jazyk a naše vzájemná komunikace. *Naše řeč* 77, 1994, č.1, s. 44-50.

⁶⁵ MLADOVÁ, P.: *Tlumočník jako most mezi slyšícím zdravotnickým personálem a neslyšícím pacientem*. Praha. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, s.17.

⁶⁶ SKÁKALOVÁ, T.: *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Univerzita Hradec Králové. Gaudeamus, 2011, s.49-51. Srov.: MLADOVÁ, P.: *Tlumočník jako most mezi slyšícím zdravotnickým personálem a neslyšícím pacientem*. Praha. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, s. 17-18.

⁶⁷ KRAHULCOVÁ-ŽATKOVÁ, B.: *Komplexní komunikační systémy těžce sluchově postižených*. Praha. Univerzita Karlova, Karolinum, 1996, s.49. Srov. STRNADOVÁ, V.: *Současné problémy české komunity neslyšících I. Hluchota a jazyková komunikace*. Praha. FFUK, 1998, s. 152.

⁶⁸ STRNADOVÁ, V.: *Současné problémy české komunity neslyšících I. Hluchota a jazyková komunikace*. Praha. FFUK, 1998, s.154.

4. ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK

Problematika čtení a psaní neslyšících je velmi závažná. Neslyšící mají často problémy s porozuměním psanému textu, v případě jejich písemného projevu jsou texty nezdánlivě těžko srozumitelné. Jak je to možné? Mohlo by se zdát, že psaná podoba jazyka je pro ně ideálním způsobem, jak se dostávat k informacím. Bohužel tomu tak není, a to z mnoha důvodů.

Dle Potměšila není u neslyšících problém naučit se číst, nýbrž číst s porozuměním. Čeština je poměrně složitý jazyk s velkou mírou flexe, není prakticky možné zapamatovat si všechny gramatické tvary slov, která se v textech objevují. Proto pro neslyšící není četba dobrým zdrojem informací.⁶⁹ Neslyšící čtenáři mají omezený rozsah slovní zásoby (neznají různé významy jednoho slova, synonymní výrazy...), mají omezené znalosti související s gramatickou stavbou jazykových projevů, těžko pochopitelné jsou pro ně také různé metafory, rčení a přirovnání.⁷⁰ Strnadová ještě jako problematické spatřuje to, že neslyšící si význam nového slova neztotožní s pojmem, který již zná nebo třeba daný pojem vůbec nezná.⁷¹ „Neslyšící děti nedovedou pochopit význam slova z kontextu, slovo si u nich zachovává jen konkrétní nominativní charakter. Mají problémy se syntaktickým a sémantickým složením textu.“⁷² V případě, že jsou dvě slova hláskově podobná, lišící se pouze detailem, může si neslyšící pojem nového slova zaměnit za význam slova, který si již osvojil. Stává se, že při změně délky samohlásky ve slově nerozpozná odlišnost významu. Dalším problémem může být neznalost hovorové a obecné češtiny.⁷³ Čtení s porozuměním, tedy funkční gramotnost, se u neslyšících buduje velmi pomalu a obtížně. Dosažení této dovednosti je pro neslyšící velmi důležité nejen pro další úspěšné vzdělávání, ale i pro dobrou socializaci a fungování ve společnosti.⁷⁴ Freeman uvádí, že u sluchově postižených dětí, které ukončily základní školu, jsou čtenářské schopnosti na úrovni třetí až páté třídy.⁷⁵ Britský psycholog R. Conrad provedl studii, která zahrnovala

⁶⁹ POTMĚŠIL, M.: *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2012, s. 20.

⁷⁰ KOMORNÁ, M.: *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. Praha. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, s. 36-37.

⁷¹ STRNADOVÁ, V.: *Současné problémy české komunity neslyšících I. Hluchota a jazyková komunikace*. Praha. FFUK, 1998, s. 236.

⁷² VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991, s. 93.

⁷³ STRNADOVÁ, V.: *Současné problémy české komunity neslyšících I. Hluchota a jazyková komunikace*. Praha. FFUK, 1998, s. 236.

⁷⁴ ŠEDIVÁ, Z.: *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha. Septima, 2006, s. 52.

⁷⁵ FREEMAN, R. D.: *Can't your child hear?* University Park Press Baltimore, 1981, s. 245.

více než čtyřista sluchově postižených absolventů základní školy, a v ní ukazuje, že úroveň čtení a psaní asi 55% z nich je na úrovni žáků třetí třídy.⁷⁶ V jiné studii zjistil, že pouze 10% 15-16letých absolventů škol pro neslyšící je schopno číst na úrovni odpovídající jejich věku a celých 30% je negramotných.⁷⁷ Psaný i mluvený projev neslyšících může být zjednodušený, aktivní slovník omezený, ale nejedná se o projev nižší inteligence, vše je způsobeno nedostatečnou možností osvojení jazyka.⁷⁸

Hudáková upozorňuje na to, že naučit neslyšící dítě číst s porozuměním je věc velmi náročná.⁷⁹ Macurová vyzdvihuje problém, že ve školách nemají neslyšící děti k dispozici tlumočnicka znakového jazyka, zřejmě se předpokládá, že český jazyk je pro jejich výuku dostačující. V opačném případě by byl tlumočnick pro výuku vyžadován důsledněji proto, aby mluvený jazyk převedl do podoby pro neslyšící srozumitelnější, a to do jazyka znakového. Problém ovšem nastává s psanou formou jazyka, neboť znakový jazyk v psané podobě neexistuje, nelze ho tedy ani prostřednictvím tlumočnicka nahradit. Předpokladem přístupu neslyšících k vyššímu vzdělání a k informacím je uspokojivé osvojení psané formy většinového jazyka.⁸⁰

Podobné je to i s produkcí psaného textu. Objevují se nápadné dysgramatismy. I přesto neslyšící komunikaci prostřednictvím sociálních sítí a různých chatů hojně využívají, a to hlavně ke komunikaci mezi sebou.

Na závěr této kapitoly je uvedeno pro doložení výše popsaného několik textů napsaných neslyšícími žáky. Texty jsou neupravené.

Slohová práce žáka základní školy:

V prázdniny pátek ráno jsem jel vlakem do Valašské Meziříčí. Vystopil jsem z vlaku na nastupiště. Už jsem šel potkat ke kamarádovi Ondrovi. Čekali jsme s Ondrou na nadraží. Ještě můj kamarád Bohumil přijel vlakem, už Bohumil mi potkal s Ondrou na nadraží. My jsme těšili, protože jsme měli radosti. Šli jsme na procházku, pak jsme šli do obchodu Kauflandu nakupovat. Ondra napsal posílat mobil zprávu. Čekali jsme u obchodu Kauflandu, pak Ondrův tatínek přijel autem. Nastoupili jsme na autě. Jeli jsme

⁷⁶ HOLZINGER, D.: *Gebärden in der Kommunikation mit gehörlosen Kindern*. s. 5.

⁷⁷ CONRAD, R. in MACUROVÁ, A.: Bilingvální vzdělávání neslyšících: Pro a proti. *Speciální pedagogika*, roč. 4, 1993/4, č. 5, s.12-19.

⁷⁸ VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha. Portál, 2004, s. 216.

⁷⁹ HUDÁKOVÁ, A.: *Čtení s porozuměním vyžaduje znalost jazyka*. In: Co a jak číst se sluchově postiženým dítětem. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 25.

⁸⁰ MACUROVÁ, A.: Naše řeč. *Naše řeč 81*, 1998, č. 4, s. 179-188

na návštěvu Ondrovu domů. Ondrova máma vařila na obědu. Šli jsme do pokoje, dali jsme položit batohu. Hned jsme šli do jídelny u kuchyně. Obědvali jsme kurecí polévku, brambory s filém, broskovový kompot. Měli jsme výborný chuť. Pak jsme odpočívali a vypravovali jsem v pokoji a dívali jsme na televizi. Venku svítí pěkné slunce. Odpoledne jsme šli venku. Plavali jsme v Ondrovu koupališti a bavili jsme výborně. Večer jsem večeřeli věky s různou pomázankou. Bavili jsme se a dívali jsme na televizi.

V sobotu dopoledne jsme jeli autem na výletu. Šli jsme na procházku do lesa a na hradu. V poledne jsme obědvali v restauraci. Obědvali jsme knedlík s věprovém masem a zelí, pili jsme pivo nebo limonádu. Odpoledne jsme jeli autem k Ondrovi tetě a strýcovi. Oslavili jsme s tetou narozeninám. Pili jsme víno, jedl jsme mnoho různé cukroví. Ondrův bratranec hrál na videohry. Žkouseli jsme hrát na videohry. Hry se jmenuje letadla, gymnastika, ... Dobře hry. Bavili jsme se. Večer jsme jeli autem Ondrovu domů. Vypravovali jsme se bavit a dívali jsme na televizi.

V neděli venku svítla krásné slunce. Šli jsme sedět na lavici venku. Bavili jsme se a hráli jsme karty, hry. Jedli jsme bonbóny, sušenky. Ondra má doma 2 kočky. Hladili jsme a hrál jsme kočku. V poledne jsme obědvali. Odpoledne jsme odpočívali a bavili. Pak jsme šli s Ondrou na nadrží. Čekali jsme na nadrží, už vlak přijel. Nastoupili jsme s také Bohumilem na vlaku. Mávali jsme ondrou a už vlak odjel. Jeli jsme vlakem domů.

Mne se líbí moc. Jsem velmi spokojený. Pamatuji s kamarádou Ondrou ve minulém škole.

Úvaha žáka střední školy:

Úvaha o Lásce

Co myslím o lásce? Myslím, že láska je nejkrásnější věc. Láska je důležitý život. Jakou láskou známe? Už jsme narodili z rodiče, že jsme poznali většinou láskou rodinou. Rodiče dávají mi lásku. Jsem byl moc hodný, něco naše rodiče mi dávali – například: dárky, bonbóny, peníze, ...atd. Máme ještě různé lásky. Například zamilované, láska kamarád, láska k rodiče, láska k Boha, atd.

O tlumočnicích. Text studenta vysoké školy:

Dávno když jsem studoval v Praze a potřeboval jsem tlumočnicka, byl jsem na začátku nespokojený, protože pražští tlumočníci jsou pasivní. Např. když jsem chtěl u lékaře vyřídít, tak jsem v čekárně vyprávěl co bych potřeboval. A pak když jsem byl vevnitř v ordinaci a tlumočnick nepřetlumočil, řekl jsem ho, ať přetlumočí. A on odpověděl:

„přeprav znovu“. Lekl jsem a koktal jsem. Bylo hrozný zážitek. Poprvé jsem překvapil on tlumočil simultánně. U nás na Moravě nemohli asi zvládnout.

Úryvek dopisu studenta vysoké školy:

Milá maminko,...

Dlouho jsem tě neviděl už skoro rok, proto radši ti napíšu milý dopis. Nevíš, co já jsem všechno dělal a jak žiju v Praze. Rád ti o tom napíšu. Stále žiju v Praze v pronájmu. Pronájem je v Praze 8 v Ďáblicích. Tam je klidné a krásné město. Naproti mému pronájmu je velkoobchod. Nejdřív jsem měl pronájem v Praze 5 na Andělu, který jsem vzdal, neboť byl drahý, proto jsem se přestěhoval do Ďáblice. Už počtvrté jsem měnil práci.

Na začátku jsem pracoval jako zubní technik v Praze 5 na Andělu naproti poliklinice, pracoval jsem jen 3 měsíce a pak jsem musel dát výpověď, protože jsem v práci musel být pracovat až do večera. Šéf v laboratoři mi neustále dával jen snímatelné náhrady a prasklé náhrady a ty jsem musel stále vyrábět, mě už přestalo bavit. Požádal jsem ho, aby mě nechal vyrábět keramické můstky a korunky. Šéf mi to neumožnil, stále mě nechával dělat stejnou práci. Pohádal jsem se s ním, ale nepomohlo mi to. Tak jsem musel dát výpověď.

Za týden v říjnu jsem našel jinou práci. Dělal jsem se šéfem pohovor a hned mě přijal hned jsem mohl nastoupit do práce už za den. Nastoupil jsem a pracoval jsem na úřadě v Praze v Bohnici jako úklid v místnosti archivu. V archivu byly samé papíry, a nepořádek. Musel jsem uklidit, rozdělit papíry do knihovny podle označením s nápisem rok 2000 a až do roku 2007. Pracoval jsem 8 hodin v ranní směně. Byl jsem tam spokojený a moje práce byla jako uzavřená a zodpovědná. Dělal jsem v archivu jen půl roku. Vedoucí té práci měl se mnou problémy, protože jsem neslyšící. On prostě potřeboval, abych komunikoval s ním rychleji tzn. telefonicky. Mě ochotně vysvětlil proč, z jakého důvodu jsem musel odejít z té práci. Ale byl velmi upřímný. Takže jsem musel odejít na jinou práci. Ten vedoucí mě nabízel jinou práci. Nová práce byla naproti tohoto úřadu. Naproti úřadu byla velká budova. Firma jmenovala Cushman a Wakefield, je to anglický název. Ta firma poskytuje usnadnění obchodování a postavení velkoobchodu či firmy.

5. ONLINE TLUMOČENÍ

Je nepopiratelným faktem, že v životě neslyšících má tlumočení znakového jazyka své nezastupitelné místo. Tlumočnicka často potřebují v naprosto běžných situacích, aby se bez problémů domluvili na úřadě, u lékaře, při pracovních schůzkách..., ale i při těch méně obvyklých okolnostech, jakým je například soudí řízení nebo výslech na policii. Sehnat tlumočnicka není vždy jednoduché, a to zejména proto, že tlumočnicků je nedostatek, musí se objednávat předem a zároveň si v některých případech musí neslyšící tlumočnicka hradit sami. Překážek je tedy mnoho. Situace ale není vždy tak nepříznivá. Internet umožnil vznik online tlumočnické služby.

Online tlumočnickou službu zprostředkovává agentura APPN, a to již od roku 2008, kdy byl zahájen pouze zkušební provoz. Od konce roku 2010 tato služba funguje nonstop. Od začátku své existence je pro klienty poskytována zdarma. Další velkou výhodou je, že neslyšící klient si tlumočnicka nemusí objednávat dopředu, službu mohou využít ihned, jakmile zjistí, že se potřebují v jakékoliv situaci domluvit se slyšící osobou. Samozřejmě to funguje i naopak. Službu může využívat i slyšící, který se setkal s neslyšícím. O co se vlastně jedná? Je to tlumočení „na dálku“, to znamená, že tlumočnicka a neslyšící klient nejsou na jednom místě. Jejich kontakt je zprostředkován prostřednictvím webkamery, ta umožňuje obrazový přenos, v tomto případě tedy přenos znakového jazyka a zároveň mluvená řeč je přenášena prostřednictvím telefonu.⁸¹ V praxi to vypadá tak, že neslyšící zkontaktuje pomocí webkamery tlumočnicka, ve zkratce mu vysvětlí, co potřebuje, s kým potřebuje mluvit. Tlumočnicka dotyčnému zavolá a může začít samotné tlumočení. Neslyšící znakuje, tlumočnicka to vidí na počítači a ihned tlumočí do mluveného jazyka slyšícímu, který je na telefonu. Pokud hovoří slyšící, tlumočnicka přenáší projev do znakového jazyka, který neslyšící okamžitě vidí na svém počítači, protože tlumočnicka také celou dobu snímá webkamera.

V srpnu roku 2013 proběhl průzkum spokojenosti s online tlumočnickou službou pro neslyšící. Zúčastnilo se ho celkem 40 neslyšících. Ukázalo se, že klienti jsou s touto službou spokojeni a spatřují v tomto typu tlumočení několik výhod, mezi které patří velká úspora času, nezávislost, samostatnost a v neposlední řadě také jistota. Nejčastěji se na tuto službu obracejí, když potřebují něco vyřídit s lékařem nebo na úřadě. Ovšem pocítují

⁸¹ Dostupný na WWW:<<http://www.appn.cz/tlumoceni-online>>

i nevýhodu, a tou je častá obsazenost linky, se kterou je spojené dlouhé čekání, než se dostanou na řadu a tlumočnické bude moci vyřešit jejich požadavek.⁸²

⁸² Dostupný na WWW: < <http://ruce.cz/clanky/1091-podle-pruzkumu-setri-online-tlumoceni-neslysicim-cas-a-nabizi-jistotu-a-nezavislost>>

6. SPECIFIKA POČÍTAČOVÉ KOMUNIKACE

Každý člověk využívající počítač, potažmo internet, v dnešní době komunikuje prostřednictvím tohoto média, a to ve škole, v práci, ale i doma, kdy tím zaplňuje volný čas. Pro někoho je tato komunikace fascinující a nesmírně zábavná, pro jiného jen nutným zlem. Na první pohled se komunikace tváří v tvář a počítačová komunikace výrazně odlišují.

Elektronická komunikace je podle Šmahela interakce, která probíhá prostřednictvím elektronického média.⁸³ Komunikovat prostřednictvím počítače můžeme díky interaktivnímu sociálnímu médiu, které nám umožňuje přenos informací mezi lidmi prostorově vzdálenými a v reálném čase, tedy internetu.⁸⁴

Dělení elektronické komunikace je možné podle několika kritérií. Podle Rybky a Malého je nejjednodušší dělení na jednosměrnou komunikaci a obousměrnou komunikaci. Pod obousměrnou komunikaci spadá individuální a hromadná komunikace.⁸⁵

- Jedsměrná komunikace – jedna osoba sděluje neurčitému množství lidí nějakou informaci. Využívaná je převážně, chceme-li ostatní informovat o nějaké službě nebo o nějakém produktu. Tento typ je na internetu zprostředkováván prostřednictvím webových stránek.⁸⁶
- Obousměrná komunikace
 - Individuální komunikace – tato komunikace má osobnější charakter, informace si lidé mezi sebou sdělují adresně.⁸⁷
 - Hromadná komunikace – tohoto typu komunikace se může účastnit v podstatě libovolný počet lidí. Nejčastěji se pro hromadnou komunikaci využívají různé chaty.⁸⁸

⁸³ ŠMAHEL, D.: Komunikace adolescentů v prostředí internetu. *Československá psychologie*, 2003, roč. 47, č. 2, s. 144-156.

⁸⁴ DUŠKOVÁ, M., VACULÍK, M.: Psychologické aspekty on-line komunikace prostřednictvím internetu na tzv. chatech. *Československá psychologie*, 2002, roč. 46, č. 1, s. 55-63.

⁸⁵ RYBKA, M., MALÝ, O.: *Jak komunikovat elektronicky*. Praha. Grada, 2002, s. 13-19

⁸⁶ Tamtéž, s. 13-14.

⁸⁷ Tamtéž, s. 16.

⁸⁸ Tamtéž.

Základní dělení podle Šmahela je jiné. Elektronickou komunikaci diferencuje podle toho, jakým způsobem jsou informace předávány, a to prostřednictvím textu, obrazu, zvuku nebo může komunikace být i multimediální.⁸⁹

- Textová komunikace – tento typ komunikace je v současné době nejběžnější. Zástupcem je např. email nebo chat.⁹⁰
- Obrazová komunikace – jedná se o zasílání rozličných obrazových materiálů nebo sem spadají také videokonference.⁹¹ Tento typ komunikace je v současné době pro neslyšící velice komfortní. Hojně využívají ke komunikaci webkamery nebo moderní mobilní telefony, které bez problémů dokážou zprostředkovat obraz.
- Zvuková komunikace – sem spadají např. telefonní konference.⁹²
- Multimediální – jde o kombinaci textu, zvuku a obrazu, např. videokonference.⁹³

Divínová upozorňuje na to, že nejde striktně dělit on-line komunikaci podle výše uvedených kritérií, protože tyto typy komunikace se velmi často prolínají, např. text může být doplněn obrázky, atd.⁹⁴

On-line komunikaci lze dělit i na synchronní a asynchronní.⁹⁵

- Synchronní komunikace – v případě synchronní komunikace musí být komunikující připojeni k internetu současně. Jde o on-line komunikaci, která probíhá v reálném čase. K tomuto typu komunikace se využívají např. chaty.⁹⁶
- Asynchronní komunikace – komunikující nemusí být u počítače současně. Typickým příkladem asynchronní komunikace je email. Komunikující si mohou zprávu vyzvednout kdykoliv.⁹⁷

Elektronická komunikace je ochuzena o neverbální složku, kterou je člověk zvyklý v běžném hovoru vnímat a která dotváří význam sdělení. Je tedy nepřirozená.⁹⁸ Neverbální

⁸⁹ ŠMAHEL, D.: Komunikace adolescentů v prostředí internetu. *Československá psychologie*, roč. 47, č. 2, 2003, s. 144-156.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² DIVÍNOVÁ, R.: *Cybersex - forma internetové komunikace*. Praha. Triton, 2005, s. 44.

⁹³ ŠMAHEL, D.: *Psychologie a internet. Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha. Triton, 2003, s. 101.

⁹⁴ DIVÍNOVÁ, R.: *Cybersex - forma internetové komunikace*. Praha. Triton, 2005, s. 44-45.

⁹⁵ ŠMAHEL, D.: *Psychologie a internet. Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha. Triton, 2003, s. 102.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

komunikaci využíváme často, aniž bychom si to uvědomili, probíhá tedy na nevědomé úrovni. Jejím úkolem je doplňovat verbální projev mluvčího. V některých případech verbální komunikaci nahrazuje, zastupuje.⁹⁹ Neverbálně komunikujeme např. gesty, postojem těla, vzdáleností od mluvčího, mimikou, tónem hlasu, doteky, ale i oblečením.¹⁰⁰ Sdělujeme mnoho informací, např. emoce, naznačujeme zájem, vytváříme dojem o sobě samém, o tom, kdo jsme. Samozřejmě ovlivňujeme postoj příjemce komunikace.¹⁰¹ Pokud nesouhlasí verbální a neverbální složka komunikace, je pravděpodobné, že komunikující neříká pravdu. Lidé mají tendence věřit složce neverbální.¹⁰²

Právě při komunikaci on-line může absence neverbální složky komunikace vést k výrazným nedorozuměním.¹⁰³ Pro neslyšící může někdy být správné pochopení významu sdělení bez přítomnosti neverbální složky komunikace ještě náročnější než pro slyšícího člověka, protože v komunikaci tváří v tvář se výrazně více orientují podle mimiky mluvčího. Jsou vnímavější k signálům vysílaným neverbálně. Vezmeme-li v potaz možné obtíže neslyšících s porozuměním psané podobě mluveného jazyka a ztíženou situaci v pochopení textu kvůli nepřítomnosti neverbální složky, je jasné, že on-line textová komunikace nemusí být pro sluchově postižené vždy jednoduchá.

Počítačová komunikace přináší i mnohá pozitiva. Divínová například uvádí rovnost statusu – jedinec komunikující prostřednictvím počítače není souzen, diskriminován na základě pohlaví, rasy, náboženství ani jiných sociálních aspektů. Jde jen o to, jak se prezentuje, jak komunikuje. Neméně důležitá je anonymita, kterou tento typ komunikace nabízí, ta umožňuje flexibilitu identit. Každý si může zvolit svou novou identitu. Být alespoň na chvíli někým jiným. Anonymita také otvírá prostor pro to být upřímnější a v komunikaci otevřenější.¹⁰⁴

On-line komunikace umožňuje komunikovat na obrovské vzdálenosti. Můžeme tedy bez problémů komunikovat s lidmi, kteří jsou na tisíce kilometrů vzdáleni. Přenos informací je v podstatě okamžitý. Důležité také je, že komunikace prostřednictvím

⁹⁸ RYBKA, M., MALÝ, O.: *Jak komunikovat elektronicky*. Praha. Grada, 2002, s. 20.

⁹⁹ MIKULÁŠTÍK, M.: *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha. Grada, 2003, s. 123.

¹⁰⁰ VYBÍRAL, Z.: *Psychologie komunikace*. Praha. Portál, 2005, s. 81.

¹⁰¹ JANÁČKOVÁ, L., WEISS, P.: *Komunikace ve zdravotnické péči*. Praha. Portál, 2008, s. 17.

¹⁰² MIKULÁŠTÍK, M.: *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha. Grada, 2003, s. 123.

¹⁰³ DIVÍNOVÁ, R.: *Cybersex - forma internetové komunikace*. Praha. Triton, 2005, s. 49.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 26-27.

internetu přináší mnoha lidem zábavu, je to pro ně činnost, při které se odreagují. Pro jiné je přitažlivé, jak již bylo zmíněno, stát se na chvíli někým jiným.¹⁰⁵

¹⁰⁵ DUŠKOVÁ, M., VACULÍK, M.: Psychologické aspekty on-line komunikace prostřednictvím internetu na tzv. chatech. *Československá psychologie*, 2002, roč. 46, č. 1, s. 55-63.

7. NEBEZPEČÍ ČÍHAJÍCÍ NA INTERNETU

V poslední době se hovoří o negativních jevech, hrozbách, které internet přináší. Může se jednat o internetové stránky s nevhodným obsahem volně přístupným všem nebo jde o rizika způsobená neopatrným chováním v prostředí virtuálního světa. V ohrožení jsou zejména děti a dospívající. Touto problematikou se začala zabývat odborná veřejnost. Vznikají projekty, které mají za úkol zvýšit povědomí o bezpečném chování na internetu.

Dalšími nebezpečími, která existují právě kvůli internetu, jsou kyberšikana a závislost jak na internetu samotném, tak na online počítačových hrách.

U všech výše vyjmenovaných negativních jevů, lze předpokládat, že jimi jsou stejně ohroženi sluchově postižením jako slyšící.

7.1 Kyberšikana

Definice kyberšikany je v současnosti mnoho. Není možné uvést všechny, proto jsou vybrány pouze některé. „*Termínem kyberšikana (cyberbullying) označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti.*“¹⁰⁶ Jedná se o druh šikany, která je realizována prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, jejímž cílem je agresivní napadání oběti.¹⁰⁷ Útoky mohou být zprostředkovány též mobilními telefony.¹⁰⁸ Je jasné, že se jedná o jistý druh klasické šikany, přesto se v mnohém liší. Hlavním rozdílem je, že se neodehrává v reálném světě, ale ve virtuálním.¹⁰⁹ Děje se v kyberprostoru, což jí dává možnost dosáhnout svou oběť kdykoliv a kdekoliv, a to i bez přímého kontaktu útočnicka a oběti, tedy i v bezpečí domova.¹¹⁰ Projevuje se především zasíláním urážlivých nebo výhrůžných emailů a SMS zpráv, zveřejňováním falešných, pomlouvačných a ponižujících

¹⁰⁶ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 3.

¹⁰⁷ PEŠAT, P.: Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií – kyberšikana. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, roč. 21, č. 1, 2011, s. 33-46.

¹⁰⁸ TOMÁNEK, P.: Fenomén „kyberšikana“ a jej negativní vliv na výchovu v rodině. *Komenský: Časopis pro učitele základní školy*, roč. 136, č. 5, 2011/2012, s. 11-17.

¹⁰⁹ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 5.

¹¹⁰ KOLÁŘ, M.: Kyberšikana bolí stejně jako každá jiná. *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, roč. 57, č. 9, 2010, s. 6-9.

materiálů na internetu.¹¹¹ Může se jednat také např. o vytváření různých webových stránek, jejichž účelem je obět' zesměšnit před ostatními.¹¹² Kyberšikana může mít naprosto drtivé dopady na obět', zejména proto, že ji ve velmi krátkém okamžiku může zhlédnout mnoho lidí, a to i opakovaně.¹¹³ Známe mnoho případů, kdy se oběti nevyrovnaly s tímto tlakem a psychicky se zhroutily nebo dokonce spáchaly sebevraždu.¹¹⁴ Kyberšikana je závažným problémem, protože dnes je naprostou samozřejmostí mít přístup k prostředkům, s jejichž pomocí je její šíření jednoduché a především velmi rychlé – drtivá většina dětí staršího školního věku, jak slyšících, tak se sluchovým postižením, vlastní mobilní telefon a má přístup k internetu. „*Děti se učí nejen rychle využívat nových technologií, ale bohužel se stejnou rychlostí se je učí i zneužívat.*“¹¹⁵

7.1.1 Šíření kyberšikany je jednoduché

Je mnoho aspektů, které napomáhají šíření kyberšikany. Útok je snadný. Útočník je ve většině případů anonymní, schovává se pod falešnou přezdívku, používá emailovou adresu nebo telefonní číslo, které jsou založeny pouze pro účel kyberšikany. Útočníkem se může stát naprosto kdokoli, a to i ten, kdo by se v reálném světě nikdy iniciátorem šikany nestal, protože ve virtuálním prostředí nezáleží na věku, fyzických dispozicích, sociálním postavení, stačí pouze znalost informačních a komunikačních technologií.¹¹⁶ To, že jsou skrytí, nikdo jejich identitu nezná, jim dává zdánlivou moc, jejich útoky se díky tomu mohou stupňovat a stávat se agresivnějšími a zákeřnějšími. Ve virtuálním prostředí si útočníci dovolí daleko více, než by si dovolili v reálném světě, tváří v tvář oběti.¹¹⁷ Zde je důležité zmínit, že anonymita je pouze zdánlivá. Většinou lze totožnost útočníků vystopovat, i když to není jednoduché.¹¹⁸ Málo se také mluví o tzv. sekundárních útočnicích. Jsou to diváci kyberšikany, kteří dál rozesílají informace o kyberšikaně, odkazy na videa... Tím se sami do šikany zapojují.¹¹⁹ „*Stávají se tedy sekundárními útočníky.*

¹¹¹ NYKODÝMOVÁ, H.: *Kde končí legrace a začíná kyberšikana*. Dostupný na WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/kde-konci-legrace-a-zacina-kybersikana/>>

¹¹² KŘEŠŤANOVÁ, L.: *Kyberšikana, aneb Nikdy nevíš kdo je na druhé straně*. *Gong*. 2009, roč. 38, č. 5-6, s. 8-9.

¹¹³ KOLÁŘ, M.: *Kyberšikana bolí stejně jako každá jiná*. *Rodina a škola*, roč. 57, č. 9, 2010, s. 6-9.

¹¹⁴ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 3.

¹¹⁵ VÍTEČKOVÁ, M.: *Kyberšikana- přehledová studie*. *Řízení školy*, roč. 6, č. 7, 2009/2010, s. 28-36.

¹¹⁶ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 5. Srov. KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 5.

¹¹⁷ KŘEŠŤANOVÁ, L.: *Kyberšikana, aneb Nikdy nevíš kdo je na druhé straně*. *Gong*. 2009, roč. 38, č. 5-6, s. 8-9.

¹¹⁸ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 5.

¹¹⁹ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 6.

Původní agresor tak dosáhne mnohonásobného útoku, aniž by oběť musel opakovaně napadat. ¹²⁰

Další věc, která usnadňuje šíření kyberšikany je jednoduchá dostupnost informačních a komunikačních technologií. Útočník může zaútočit odkudkoliv a napadnout kohokoliv. Nermalou měrou k tomu přispívá i to, že lidé nejsou ve virtuálním světě opatrní. Nechrání si své soukromí tolik, jako ve světě reálném. Mají pocit, že internet je prostředí bez zábran, více se otvírají, často probírají citlivější témata. Jedná se o tzv. disinhibici – ztrátu zábran v prostředí internetu. Sdílejí své osobní údaje, nemají problém rozesílat vlastní fotografie nebo soukromá videa. Jen zřídka si uvědomují, že jakmile jednou takovéto materiály zveřejní, je nesmírně obtížné, ne-li nemožné, je zpětně odstranit. Smazat data z internetu sice možné je, ale z počítače uživatelů, kteří si je již stáhli, je nikdo další smazat nemůže. ¹²¹

7.1.2 Rysy kyberšikany

Některé z prostředků užívaných ke kyberútokům: ¹²²

- Posílání vyhrožujících nebo krutých SMS zpráv či emailů.
- Vytváření webových stránek, prostřednictvím kterých útočník napadá, zesměšňuje oběť.
- Fotografování nebo nahrávání videí zesměšňujících oběť, která jsou posléze sdílána se spolužáky.
- Zveřejňování pornografických fotografií s tváří oběti na internetu.
- Zasílání urážlivých zpráv jménem oběti.
- Zveřejňování soukromé konverzace.

7.1.3 Způsoby kyberšikany ¹²³

- Denigration – ponižování, očeňování – jedná se o šíření nepravdivých informací, pomluv o oběti. Cílem je zničit její osobní vztahy s okolím a přáteli.
- Flaming – provokování, napadání, on-line souboje – zasílání urážlivých vzkazů na internetu, jejichž cílem je někoho ponížit.

¹²⁰ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 9.

¹²¹ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 6-8.

¹²² MALÍKOVÁ, B.: *Kyberšikana. Pedagogicko-psychologické poradenství*. 2008, č. 54, s. 28-36.

¹²³ PEŠAT, P.: Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií – kyberšikana. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, roč. 21, č. 1, 2011, s. 33-46. Srov. VÍTEČKOVÁ, M.: *Kyberšikana- přehledová studie. Řízení školy*, roč. 6, č. 7, 2009/2010, s. 28-36.

- Outing – zveřejňování cizích tajemství.
- Exclusion – vyloučení – záměrné vyloučení někoho z virtuální komunity.
- Harassment – obtěžování – zasilání vulgárních zpráv.
- Impersonation – krádež identity, napodobování – útočník se vydává za někoho jiného. Komunikuje jménem oběti.
- Cyberstalking – pronásledování – opakované obtěžování prostřednictvím informačních a komunikačních technologií.
Vítečková dále uvádí:¹²⁴
- Trickery – podvádění – cílem útočníka je skamarádit se s obětí, vytvořit si s ní důvěrný vztah, vyzvědět na ni co nejvíce osobních informací, které potom na internetu se všemi otevřeně sdílí.
Pešat popisuje ještě další možnosti:¹²⁵
- Sexting – rozesílání textových zpráv nebo videí se sexuálním obsahem.
- Texting – rozesílání krátkých textových zpráv
- Happy slapping – útočníci si vyhlédnou nic netušící oběť, kterou napadnou, vše si při tom natočí a posléze publikují na internetu.
- Vytváření falešných profilů v rámci sociálních sítí – na takto falešně vytvořeném profilu zveřejňuje útočník nepravdivé informace o oběti.

7.1.4 Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

Podstata šikany a kyberšikany je stejná. Mají totožný cíl, záměr, kterým v obou případech je někomu ublížit. Jde o záměrné, opakované psychické násilí.¹²⁶ V některých aspektech se ale přeci jen odlišují. Kyberšikana se odehrává ve virtuálním prostoru, to znamená, že nikdo neví, kde ho může dostihnout. Není závislá na přímém kontaktu agresora a oběti. Útok je tedy možné očekávat kdykoliv ve dne i v noci, každý den v roce. Oběť se přitom většinou nedozví, kdo je agresorem, ten je často anonymní, i když v některých případech se ho odhalit podaří. Podstatný rozdíl je také v osobnosti agresora. Při klasické šikaně bývá většinou silný a má převahu nad ostatními, ale u kyberšikany na fyzické síle nezáleží. Důležitá je pro něj pouze znalost informačních a komunikačních

¹²⁴ VÍTEČKOVÁ, M.: Kyberšikana- přehledová studie. *Řízení školy*, roč. 6, č. 7, 2009/2010, s. 28-36.

¹²⁵ PEŠAT, P.: Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií – kyberšikana. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, roč. 21, č. 1, 2011, s. 33-46.

¹²⁶ DOUBRAVA, L.: Šikana a kyberšikana nejsou dva odlišné fenomény. *Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*, roč. 114, č. 19, 2011, s. 14. Srov. KOLÁŘ, M.: Kyberšikana bolí stejně jako každá jiná. *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, roč. 57, č. 9, 2010, s. 6-9.

technologií. I v případě, že je útok jednorázový, může napáchat více zla, než se může zdát. Jakmile jsou na internetu zveřejněny napadající, zesměšňující nebo podobně dehonestující materiály, může je zhlédnout nespočetně mnoho lidí, a to i opakovaně. Útok tedy může mít nedozírné následky.¹²⁷

7.1.5 Prevalence kyberšikany

Určit kolik dětí bylo postiženo nějakou z forem kyberšikany je obtížné. Za posledních několik let vzniklo mnoho výzkumů, a to i v České republice, které se tímto tématem zabývají, nicméně výsledky, které přinášejí, se od sebe někdy i výrazně odlišují. Mishna uvádí, že výzkumy nejčastěji uvádějí prevalenci kyberšikany mezi 10-35%.¹²⁸ Krejčí a Kopecký ve svém výzkumu z roku 2009 zjistili, že celých 46,8% dětí se alespoň jednou stalo obětí kyberšikany.¹²⁹ Nadace 02 a občanské sdružení Aisis uskutečnily výzkum též v roce 2010 a výsledkem bylo, že v posledním půlroce se obětí kyberšikany stalo 10% dětí.¹³⁰ Průzkum z roku 2011 společnosti Commservis uvádí, že šikanován prostřednictvím informačních a komunikačních technologií byl každý dvanáctý středoškolák.¹³¹ Všechny výše zmíněné průzkumy mapovaly situaci mezi slyšícími. U sluchově postižených se v České republice touto problematikou zatím nikdo nezabýval.

7.1.6 Jak se kyberšikaně bránit

V první řadě je vhodné kyberšikaně předcházet. Je důležité získat alespoň základní informace o tom, co kyberšikana je, jakým způsobem se projevuje... Neméně podstatné je hovořit o tom s dětmi. Vysvětlit jim, jaká nebezpečí na ně na internetu mohou číhat, a jak jim mohou předcházet, např. nezveřejňovat osobní údaje a kontakty, nesvěřovat se lidem, které neznají, neposílat intimní fotografie a videa... Rodiče také mohou své děti

¹²⁷ MACHÁČKOVÁ, P.: Kyberšikana: ubližování bez hranic. *Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*, roč. 13, č. 9, 2007, s. 50-53. Srov. Dostupný na WWW: <<http://www.techzon.cz/kybersikana-i-stalking-je-vsude-kolem-nas-koho-se-tyka-8>>

¹²⁸ MISHNA in PEŠAT, P.: Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií – kyberšikana. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, roč. 21, č. 1, 2011, s. 33-46.

¹²⁹ KREJČÍ, V.; KOPECKÝ, K.: *Nebezpečí elektronické komunikace*. Dostupný na WWW: <http://prvok.upol.cz/index.php/component/docman/doc_download/5-nebezpeci-internetove-komunikace-e-bezpeci-prvok-2009-2010>

¹³⁰ VÁGNEROVÁ, K.: Každé desáté dítě se v posledním půlroce stalo obětí kyberšikany. *Týdeník školství*, roč. 18, č. 11, 2010, s. 5.

¹³¹ ŠEDIVÁ, O.: Kyberšikana v českých školách – je, nebo není problém? *Týdeník školství*, roč. 20, č. 23, 2012, s. 3.

kontrolovat, hlídat, co v prostředí internetu dělají, aby mohli předcházet nebo včas zabránit rizikovému chování.¹³²

Existuje i několik pravidel, jak se bránit v případě útoku. Důležité je přestat s agresorem komunikovat, neodpovídat na jeho zprávy. Pokud je to možné, odhalit pachatele. Ihned oznámit útok, svěřit se někomu dospělému.¹³³ Malíková dále zdůrazňuje, že je dobré uchovat důkazní materiál, změnit si svou virtuální identitu, aby agresor nemohl dále útočit, popřípadě blokovat číslo útočníka, pokud se jedná o zprávy zasílané prostřednictvím mobilního telefonu. Klade důraz na to, aby uživatelé internetu nikde nezveřejňovali své osobní údaje ani informace o svých blízkých.¹³⁴ Výzkumná zpráva Křejič a Kopeckého z roku 2009 vypovídá o tom, co všechno jsou děti ochotné na sebe na internetu prozradit. 77,5% dětí bez problémů sdělí své jméno, 67,5% svou emailovou adresu. To jsou informace, které nejsou tak nebezpečné. U toho to ovšem nekončí. Děti zveřejňují i rizikovější informace. Jde o informace, díky kterým útočník zjistí, na jakých místech se dítě v průběhu dne nachází. Adresu bydliště prozradí 23,5% dětí, adresu školy 56,9% dětí. Neváhají se podělit i o údaje, které útočníkovi umožní přístup k jejich účtům, např. heslo k emailu prozradí 16,4% dětí a PIN ke kreditní kartě 13,2% dětí.¹³⁵

Je dobré vědět, kam se obrátit v případě kyberútoku. Kde hledat pomoc? Tu poskytuje např. E-bezpeci (www.e-bezpeci.cz), Národní centrum bezpečnějšího internetu (www.saferinternet.cz), Pomoc online (www.pomoconline.cz), Úřad na ochranu osobních údajů nebo Policie České republiky.¹³⁶

7.1.7 Případy kyberšikany

Následky kyberšikany jsou v mnoha případech katastrofální. Svě oběti nezřídka dovedou k zoufalým činům, jakým může být i sebevražda. K tomu, aby si oběť sáhla na život, většinou vede zoufalství, bezmoc nebo ponížení, které není schopna unést, postavit se jim. Tato beznaděj bude dále demonstrována na několika příkladech.

¹³² PEŠAT, P.: Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií – kyberšikana. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, roč. 21, č. 1, 2011, s. 33-46.

¹³³ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 7. Srov. MALÍKOVÁ, B.: Kyberšikana. *Pedagogicko-psychologické poradenství*. 2008, č. 54, s. 28-36.

¹³⁴ MALÍKOVÁ, B.: Kyberšikana. *Pedagogicko-psychologické poradenství*. 2008, č. 54, s. 28-36.

¹³⁵ KREJČÍ, V.; KOPECKÝ, K.: Nebezpečí elektronické komunikace. Dostupný na WWW: <http://prvok.upol.cz/index.php/component/docman/doc_download/5-nebezpeci-internetove-komunikace-e-bezpeci-prvok-2009-2010>

¹³⁶ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 7.

Příběh známý jako kauza Star Wars Kid je pravděpodobně první medializovanou kauzou kyberšikany. Odehrál se v roce 2003 v Kanadě. Hlavním aktérem je čtrnáctiletý mladík, milovník Hvězdných válek. Natočil se, jak napodobuje zabijáka rytířů Jedi Darth Maula. „Máchá“ jakousi tyčí, jakoby to byl světelný meč a směšným způsobem u toho vydává zvuky, které se objevují ve filmu při soubojích právě s touto zbraní.¹³⁷ Nahrávka se záhy dostává do rukou spolužáků, kteří ji pro pobavení ostatních zveřejňují na internetu. Během velmi krátké doby video doslova obletělo celý svět. Vidělo ho mnoho lidí.¹³⁸ V roce 2006 se dokonce stalo nejpopulárnějším internetovým videem na světě. Od té doby bylo mnohokrát upravováno – byly přidávány různé zvuky, díky efektům se tyč v ruce mladého hochy skutečně změnila ve světelný meč... Vznikl také nespočet různých seriálových parodií, které poukazují na toto video.¹³⁹

O popularitu, kterou náhle získal, pravděpodobně nestál. Psychicky se z toho zhroutil a na dlouhou dobu se musel odevzdat do péče psychiatrů.¹⁴⁰ Rodiče tohoto chlapce nakonec zažalovali rodiny spolužáků, kteří video zveřejnili, o 250 tisíc kanadských dolarů. To vše proto, že musel snášet posměch a ponížení nejen spolužáků, ale i široké veřejnosti. Celá kauza nakonec skončila mimosoudním vyrovnáním.¹⁴¹

Druhý příběh se odehrál v Americe. Obětí se stal teprve třináctiletý chlapec Patrik. Denně byl vystavován klasické šikaně.¹⁴² Spolužáci ho pro své potěšení fyzicky napadali. Po nějaké době se rozhodl, že se musí bránit. Začal se učit sebeobranu – kickbox, a to mu po nějakém čase přineslo klid. Ukázalo se totiž, že již není pouhou slabou obětí, ale umí se o sebe postarat. Dokázal se ubránit a spolužáci ho nechali na pokoji. Bohužel ne na dlouhou chvíli. Patrick začal o prázdninách trávit hodně času na internetu virtuální komunikací. Právě toho využili jeho nepřátelští spolužáci. Nastrčili spolužačku, aby navázala s Patrickem kontakt, aby předstírala, že jí na něm záleží, že ho má ráda. Ta si s ním nějakou dobu psala a on ji začal opravdu věřit. Svěřoval jí svá intimní tajemství. Se začínajícím školním rokem s hrůzou zjistil, že jeho internetová kamarádka byla pouze

¹³⁷ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 21. Srov. BYSTRONĚ, M.: *Kyberšikana zabíjí!* Dostupný na WWW: <<http://www.bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>>

¹³⁸ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 12.

¹³⁹ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 21-24.

¹⁴⁰ BYSTRONĚ, M.: *Kyberšikana zabíjí!* Dostupný na WWW: <<http://www.bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>>

¹⁴¹ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 27.

¹⁴² KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 12.

nastrčená a zveřejnila veškeré důvěrné informace, které jí sdělil, na školním serveru. V tu chvíli mu došlo, že je společensky odepsaný. Patrick byl neskutečně zoufalý, neviděl východisko z této situace. Už to nebyl schopen dál snášet. Vzal si život, oběsil se v koupelně.¹⁴³

Několik dní po jeho smrti našel otec Patricka v jeho počítači uloženou poslední konverzaci se spolužáky. Patrick v ní sdělil svůj plán, že si chce vzít život. Ostatní na to reagovali, že se moc těší, až si o tom přečtou v novinách.¹⁴⁴

Další příběh se též odehrál v Americe. Obětí je tentokrát třináctiletá dívka Megan, která měla po celý život problém se sebevědomím a sebeúctou. Prostřednictvím sociální sítě MySpace se seznámila se sympatickým mladíkem Joshem. Vyměňovali si i fotografie. Konečně měla pocit, že se někomu líbí, že je pro někoho přitažlivá a byla velmi šťastná. To se ale v mžiku změnilo. Josh jí poslal překvapivou zprávu, ve které napsal, že je nejdopornějším člověkem, kterého v životě potkal, že život bez ní by byl lepší. To ji okamžitě sráží na kolena. Hrouť se z toho a o pár okamžiků později si bere život, stejně jako předchozí zmíněná oběť kyberšikany se oběsí.¹⁴⁵

Nejhorší na tom všem je, že když policie pátrala po identitě Joshe, přišlo šokující zjištění. Josh nebyl čtrnáctiletý mladík, za kterého se ta osoba vydávala, nýbrž téměř padesátiletá žena, která si založila falešný účet. Za to, co udělala, nebyla nikdy odsouzena. Odplaty se jí nakonec přece jen dostalo. Na internetu byly zveřejněny její osobní údaje, posléze byla pronásledována a musela čelit výhrůzkám od cizích lidí, někteří ničili i její majetek.¹⁴⁶

Kyberšikanu zažila i Anna z Polska. Její příběh je příběhem klasické šikany a následné kyberšikany. Vše se odehrálo na gymnáziu, kde začali dívku obtěžovat její spolužáci. Osahávali ji, této přesile se ubránit nedokázala. Jeden z útočníků jí chytil hlavu a předstíral, že s ním má orální sex. Poté ji povalil na katedru, strhnul z ní šaty a fingovaně

¹⁴³ BYSTROŇ, M.: *Kyberšikana zabíjí!* Dostupný na WWW: <<http://www.bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>>

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 31-32. Srov. BYSTROŇ, M.: *Kyberšikana zabíjí!* Dostupný na WWW: <<http://www.bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>>

¹⁴⁶ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 32-35.

znásilnil. Celé „představení“ natáčeli na mobilní telefon a posléze ponižující video umístili na internet. Ještě ten den se oběsila v dětském pokoji na švihadle.¹⁴⁷

Všichni útočníci byli obviněni z účasti na skupinovém znásilnění, také z psychického a fyzického týrání. Trestem mohly být dva roky odnětí svobody v nápravném zařízení. Nakonec soud rozhodl o umístění hochů do ústavu pro mladistvé na dobu tří měsíců.¹⁴⁸

Další příběh vypovídá o Jessice, která se stala obětí sextingu. Poslala své nahé fotografie svému příteli Ryanovi. Poté co se rozešli, rozeslal její fotografie čtyřem dívkám, které je rozesílaly dál. Tím začalo nekontrolovatelné šíření těchto intimních materiálů. Nikdo tomu nedokázal zabránit. Jessica se také rozhodla svůj život ukončit.¹⁴⁹

Kyberšikana se neodehrává pouze v cizině. Několik případů je zaznamenáno i v České republice. Ty sice neskončily tak tragicky jako výše uvedené, nicméně to nesnižuje jejich závažnost. Krejčí uvádí několik příběhů kyberšikany, která se odehrávala na různých místech republiky. Většinou se jedná o fyzické napadání oběti, které je nahráváno na mobilní telefon a posléze distribuováno, buď mezi spolužáky, nebo dokonce na internetu.¹⁵⁰ Případů kyberšikany každým dnem přibývá. Obětí může být každý.

7.1.8 Projekty pro osvětu kyberšikany

Kyberšikanou jsou ohroženy především děti a dospívající, neboť si ještě neumějí dobře představit, jaké následky může jejich neopatrné chování mít. Bezstarostně o sobě zveřejňují mnoho osobních údajů. Agresor je pak může jednoduše zneužít. Je naprosto šokující co všechno jsou dnes děti a mladiství ochotní a schopní v prostředí virtuální reality prozradit.

Neuvěřitelné je kolik pedofilů a jiných úchylů vyhledává své oběti na internetu. Ještě méně uvěřitelné je, na co všechno děti přistoupí. Není neobvyklé, že s vidinou

¹⁴⁷ . BYSTRONĚ, M.: *Kyberšikana zabíjí!* Dostupný na WWW: <<http://www.bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>>

¹⁴⁸ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 37-38.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 39-42.

¹⁵⁰ KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010, s. 44-45.

výdělků peněz kývnou na různé sexuální služby, které pedofilové nabízejí „jako brigádu“.¹⁵¹

Děti jsou o těchto nebezpečích málo informovány. I když už se o nich pomalu začíná hovořit a je snaha o osvětu. Vznikl např. projekt od firmy Seznam „seznam se bezpečně“, který informuje děti a mládež o bezpečném chování na internetu. Podle Pešata jsou v České republice v rámci osvěty proti kyberšikaně důležitá dvě pracoviště, a to specializované pracoviště Univerzity Palackého PRVoK (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace) a české Národní centrum bezpečnějšího internetu SaferInternet.¹⁵²

Projekty vznikají i v zahraničí, např. ve Velké Británii, kde CEOP centrum (Child Exploitation and Online Protection Center) vytvořilo projekt zaměřený na stejné téma jako Seznam. Tato organizace ale oproti Seznamu vytvořila krátký film, který je určený pro neslyšící.¹⁵³ Hrají v něm neslyšící herci a je celý ve znakovém jazyce. Je tedy neslyšícím dobře srozumitelný. U nás zatím nikdo na neslyšící v tomto ohledu nemyslí, a to ani přes to, že jsou ohroženi stejně jako ostatní. Bylo by skvělé, kdyby vznikl projekt, který by je informoval o různých rizicích, která číhají na internetu. Mohli by jim lépe předcházet popřípadě se jim účinně bránit.

7.2 Kybergrooming

V případě kybergroomingu se jedná o manipulativní chování útočníků v prostředí internetu, které má v oběti, nejčastěji dítěti, vyvolat takovou důvěru, která vede k osobní schůzce, jejímž cílem je sexuální zneužití oběti.¹⁵⁴ Definice Kopeckého je o trochu rozsáhlejší: „*Termín kybergrooming (child grooming, grooming) označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět je k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie*

¹⁵¹ Dostupný na WWW: < <http://www.seznamsebezpecne.cz/ke-stazeni> > film „seznam se bezpečně! 2“. Film určený dětem, jejich rodičům a pedagogům o nástrahách internetu a nebezpečí, která jsou skryta za nejrůznějšími identitami.

¹⁵² PEŠAT, P.: Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií – kyberšikana. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, roč. 21, č. 1, 2011, s. 33-46.

¹⁵³ Dostupný na WWW: < <http://www.deafhh.net/wp/2011/01/19/uk-centers-online-safety-tools-for-young-deaf-people/> >

¹⁵⁴ HULANOVÁ, L.: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012, s. 52.

apod. Kybergrooming je tedy druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií.“¹⁵⁵

Kybergrooming je vázán jak na synchronní, tak asynchronní komunikaci. Nejčastěji je realizován prostřednictvím různých chatů, popřípadě internetových seznamek nebo sociálních sítí. Internetoví predátoři neváhají použít k manipulaci také inzertní portály, kde nabízejí potenciální obětem např. možnost výdělků nebo kariéry.¹⁵⁶ Psychická manipulace je v případě kybergroomingu většinou dlouhodobá. Trvá zhruba od 3 měsíců až po několik let.¹⁵⁷

7.2.1 Oběti kybergroomingu

Nejrizikovější skupinou jsou děti a mládež ve věku 11-17 let. Častěji jsou zneužívány dívky než chlapci. Je víc než jasné, že ohroženější jsou ti, kteří v prostředí internetu tráví více času a využívají internetovou komunikaci jako prostředek k navazování nových virtuálních vztahů a hledání přátel.¹⁵⁸

Internetoví predátoři si jako své oběti vybírají právě děti a mládež, protože lépe podléhají manipulaci vzhledem k tomu, že zatím nemají dostatek životních zkušeností a plně rozvinuté sociální dovednosti.¹⁵⁹ Existuje několik typů obětí. Nejčastěji jsou to děti, které nemají dostatek sebeúcty a sebevědomí, mají emocionální problémy, děti, které jsou přehnaně důvěřivé nebo naivní, a nakonec adolescenti.¹⁶⁰

Na to jakým způsobem jsou kybergroomingem ohroženi žáci se sluchovým postižením, doposud žádný výzkum nevznikl. Přesto lze předpokládat, že ani jim se toto riziko nevyhne. Nicméně je také možné, že pouze malá část z nich navazuje prostřednictvím internetu vztahy se slyšícími, které osobně neznají, a to hlavně z důvodu ztížené percepce a recepce psané podoby jazyka, viz kapitola číslo 4.

7.2.2 Útočníci kybergroomingu

Útočníky, tzv. predátory je velmi těžké nějakým způsobem generalizovat. Jedná se o velmi rozmanitou skupinu, ve které se nachází jedinci jak s nízkým, tak vysokým

¹⁵⁵ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 3.

¹⁵⁶ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 14.

¹⁵⁷ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 3.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 3-4.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 4.

¹⁶⁰ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 14.

sociálním statutem. V žádném případě nemusí být útočník pro oběť neznámý.¹⁶¹ „U většiny útočníků byl diagnostikován patologický zájem o děti.“¹⁶² Je šokující, že kybergroomeri spolu často kooperují, spolupracují např. na únosech dětí...¹⁶³

Pro pachatele kybergroomingu je charakteristická neobyčejná trpělivost. Než získá důvěru oběti, je schopen s ní komunikovat mnoho měsíců až několik let. Teprve poté ji navede k osobní schůzce. Po celou dobu intervence s obětí se k ní chová velice přátelsky. Záleží mu na rozvíjení vzájemného vztahu. Manipuluje oběť k tomu, aby o jejich vztahu s nikým nehovořila.¹⁶⁴

7.2.3 Etapy manipulace

Vzhledem k tomu, že proces manipulace je dlouhodobější záležitost, je možné ho rozdělit do několika etap. Kopecký uvádí čtyři – příprava kontaktu; kontakt s obětí; příprava na osobní schůzku a nakonec osobní schůzka.¹⁶⁵ Hulanová celý proces dělí na pět etap – vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť; podplácení dárky či různými službami; budování kamarádského vztahu; vyvolání emoční závislosti oběti na osobě útočníka; osobní setkání; sexuální obtěžování, zneužití dítěte.¹⁶⁶ Oba popisují stejný proces, jen ho jinak dělí. Hulanová nehovoří o etapě, kdy se útočník připravuje na kontakt. Pro vysvětlení jednotlivých fází bude v této práci použito dělení od Kopeckého.

- 1. etapa – příprava kontaktu – agresor se připravuje na útok, aby manipulace byla co nejefektivnější. Nejprve si vytváří falešnou identitu, samozřejmě neuvádí pravdivé informace, ale vymýšlí takové, aby byl co nejatraktivnější pro své oběti. Útočník si může zvolit tzv. statickou nebo dynamickou identitu. Statická znamená, že každý útočník má pouze jednu identitu, se kterou vystupuje před všemi oběťmi. V případě dynamické identity si agresor neponechává pouze jednu jedinou, ale podle potřeby si ji upravuje. Flexibilně přizpůsobuje svůj věk, své záliby, osobní údaje... Stává se, že současně komunikuje s více oběťmi najednou. Někdy může

¹⁶¹ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 4.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010, s. 15.

¹⁶⁴ *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Člověk v tísni, o.p.s.; Statutární město Plzeň. 2009, s. 22.

¹⁶⁵ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 4.

¹⁶⁶ HULANOVÁ, L.: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012, s. 53.

být pro útočnicka náročné, udržet více identit najednou. Musí si pamatovat, co před kterou obětí hraje, aby si ve svých výpovědích neprotiřečil.¹⁶⁷

- 2. etapa – kontakt s obětí, nevázaní a prohlubování vztahu – útočnick se snaží o to, aby virtuální vztah s obětí byl co nejpevnější. Má několik triků, jak vyvolat důvěru oběti. Moc dobře ví, jakým způsobem zařídit, aby se na něm oběť stala závislou. Je to např. efekt zrcadlení (mirroring); snaha získat co nejvíce osobních informací o oběti (fishing); profilování oběti; vábení a uplácení oběti (luring); snižování zábrany dětí a mládeže zaváděním sexuálního obsahu do konverzace; snahy o izolaci oběti od okolí.¹⁶⁸
 - Efekt zrcadlení – aby si agresor získal důvěru své oběti, snaží se ji přesvědčit o tom, že má podobné zájmy nebo problémy jako ona, že jí ve všem rozumí a může jí pomoci. Navozuje tím pocit přátelství a snižuje zábrany v komunikaci.¹⁶⁹
 - Snaha získat co nejvíce osobních informací o oběti – útočnick si sestavuje profil oběti.¹⁷⁰
 - Profilování oběti – útočnick si dohledává informace o oběti, které mu ještě nesdělila.¹⁷¹
 - Vábení a uplácení oběti – útočnick si chce udržet náklonnost oběti, proto jí často uplácí různými dárky.¹⁷² „Z úplatku se může stát mocná zbraň. To dokládají případy obětí, které se k útočnickovi pro úplatky několikrát vracely a nechaly se opakovaně zneužívat.“¹⁷³
 - Snahy o izolaci oběti od okolí – agresor již z oběti vylákal mnoho intimních informací a materiálů. V tuto chvíli s ní může velmi jednoduše manipulovat. Vydírá ji nebo zastrašuje proto, aby udělala to, co útočnick sám chce. Důležité pro něj je, aby o jejich vzájemném vztahu nikomu neříkala. To si většinou zajistí právě vyhrožováním nebo manipulací typu – neříkej to mamince, zlobila by se; rodiče ti nerozumí, já ano....¹⁷⁴ Čím více informací

¹⁶⁷ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 4-5.

¹⁶⁸ Tamtéž, s.7.

¹⁶⁹ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010. s. 5-6. Srov. HULANOVÁ, L.: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012, s. 53.

¹⁷⁰ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 6.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² HULANOVÁ, L.: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012, s. 53.

¹⁷³ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 6.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 7.

útočník získá, tím se na něm oběť stává závislejší. V případě, že chce dítě vztah ukončit, útočník na to většinou reaguje tak, že pokud to udělá, zveřejní všechny intimní informace, které mu sdělilo, čehož se často zalekne a nadále ve vztahu setrvává.¹⁷⁵

- 3. etapa – příprava na osobní schůzku – když útočník získá dostatečné množství diskriminujících informací, plánuje osobní schůzku. Navrhne setkání. Pokud oběť odmítne, útočník ji začne vydírat.¹⁷⁶ „Mnoho dětí těmto výhrůzkám nedokáže vzdorovat a raději se na schůzku dostaví, než aby byly vystaveny ponížení ze strany okolí. Ne vždy je však nutný nátlak ze strany útočníka, protože řada obětí je ochotna jít na schůzku i bez předchozího vydírání.“¹⁷⁷
- 4. etapa – osobní schůzka – ta je cílem kybergroomera. Právě na schůzce chce dítěti nějakým způsobem ublížit, ať už fyzicky či sexuálně. K tomu nemusí nutně dojít na první schůzce, na té si často jen ověřuje totožnost dítěte.¹⁷⁸

Vzhledem k existenci bariéry na úrovni porozumění informacím v psané podobě mluveného jazyka je pro útočníka daleko složitější navázat se sluchově postiženými intenzivnější, hlubší vztah. Proto je možné, že jsou sluchově postižení tímto jevem ohroženi méně než slyšící. Nicméně nelze ani u nich toto riziko přehlížet. Obětí se může stát opravdu každý, a to i z řad sluchově postižených.

7.2.4 Prevence kybergroomingu

Rady, jak se chránit před kybergroomingem, jsou různé. Uvedeny budou pouze ty základní.

Hned zpočátku je třeba si uvědomit, že virtuální prostředí je opravdu jen zdánlivě anonymní, proto je důležité zvážit, jaké informace je vhodné o sobě sdělovat. Je třeba mít na paměti, že prostřednictvím internetu se mohou velmi rychle šířit nebo je proti nám může někdo použít. Samozřejmě je nejlepší neposkytovat informace žádné. Je nepopiratelné, že lidé na internetu mohou lhát, proto je dobré mít se na pozoru, sledovat pozorně konverzaci, uvědomit si, zda ve výpovědích internetového kamaráda nejsou nějaké rozpory, jestli informace, které o sobě podává, jsou stále stejné, neprotiřečí si. Proto je někdy dobré

¹⁷⁵ HULANOVÁ, L.: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012, s. 53.

¹⁷⁶ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 7-8.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 8.

¹⁷⁸ Tamtéž.

uchovávat si rozhovory. Také je třeba, aby si každý vytyčil hranice, kam až je schopen zajít v rámci intimní komunikace, kde jsou jeho hranice např. v rozhovoru o sexu.¹⁷⁹

Každý by se měl mít na pozoru, když komunikační partner chce uchovat vztah v tajnosti. V případě, že se rozhodne jít na osobní schůzku s někým, koho poznal v on-line prostředí, měl by o tom někomu říci, aby věděl, kde je a co bude dělat. Tím se sníží riziko napadení.¹⁸⁰ 39,2% respondentů z výzkumu Krejčí a Kopeckého by souhlasilo s osobní schůzkou s někým, koho poznali a internetu. 42,4% by o tom řeklo svým přátelům a 40,4% by o tom řeklo rodičům a 8,7% by to neřeklo vůbec nikomu.¹⁸¹

7.2.5 Případy kybergroomingu

Případy kybergroomingu se dějí po celém světě. První, který bude uveden, se odehrál v USA. Obětí se stala čtrnáctiletá dívka, která se seznámila na internetu s mužem, se kterým si chatovala. Když to zjistili její rodiče, tuto formu komunikace jí zakázali. To ovšem dívku nezastavilo. S agresorem se kontaktovali mobilním telefonem. Po několika měsících dívka zmizela. Policie, která po ní pátrala, našla v jejím počítači několik emailů, které je navedly až k síti pedofilů, kteří obchodovali s dětmi. Tato dívka skončila v Řecku, kde byla sexuálně obtěžována. Naštěstí se po několika měsících dostala zpět ke své rodině. Trauma, které zažila, ji bude provázet celý život.¹⁸²

Další případ se odehrál v Anglii. Sedmnáctiletá dívka se na facebooku seznámila s devatenáctiletým chlapcem, se kterým si po nějaké době domluvila schůzku. Mámě doma řekla, že jde ke kamarádce. Z tohoto setkání se domů už nevrátila. Byla znásilněna a posléze zavražděna. Pachatelem byl dvaatřicetiletý muž, který si vytvořil falešnou identitu devatenáctiletého mladíka. Policie ho naštěstí zadržela hned druhý den, protože v jeho počítači byly nalezeny důkazy o tom, že je ve virtuálním spojení s mnoha dívkami, kterým se mohlo stát to stejné co této dívce.¹⁸³

¹⁷⁹ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010. s. 14. Srov. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Člověk v tísni, o.p.s.; Statutární město Plzeň. 2009, s. 22.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ KREJČÍ, V.; KOPECKÝ, K.: *Nebezpečí elektronické komunikace*. Dostupný na WWW: <http://prvok.upol.cz/index.php/component/docman/doc_download/5-nebezpeci-internetove-komunikace-e-bezpeci-prvok-2009-2010>

¹⁸² HULANOVÁ, L.: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012, s. 58.

¹⁸³ KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010, s. 12 Srov. Dostupný na WWW: <<http://www.nebudobet.cz/?page=kybergrooming>>

Ani Velké Británii se útoky kybergroomerů nevyhnuly. Pedofil Michael se seznamoval s nezletilými dívkami na veřejném chatu. Jedenáct dívek sexuálně napadl a dvě z nich sexuálně zneužil. Byl odsouzen ke třem letům odnětí svobody.¹⁸⁴

Pavel, kybergroomer z České republiky, vyhledával své oběti přes internetovou seznamku. K osobnímu setkání je lákal pod záminkou fiktivní soutěže „Dítě VIP“, sliboval mnoho atraktivních cen a také čtrnáctidenní pobyt v Praze. Oběti, které dorazily na osobní schůzku, sexuálně obtěžoval a nutil je k pohlavnímu styku. V průběhu pohlavního styku je fotografoval nebo natáčel na kameru, aby měl materiály k vydírání. Trestný čin spáchal na dvaceti chlapcích, osm z nich znásilnil. Byl odsouzen k osmi letům odnětí svobody. Po odvolání mu byl trest snížen na šest a půl roku.¹⁸⁵

7.3 Sociální síť

Sociální sítě jsou fenoménem dnešní doby. Využívá je mnoho lidí, a to všech věkových kategorií. Lze se domnívat, že mezi mladými jsou nejpobulárnější. „*Sociální síť (anglicky Social Networks) jsou servery, pomocí nichž mezi sebou mohou uživatelé například komunikovat, sdílet fotky a videa, plánovat akce a srazy, hrát hry, seznamovat se atd.*“¹⁸⁶ Sociální sítě sdružují jednotlivce, kteří ve virtuálním prostředí vytvářejí specifické skupiny. I přesto, že takovéto skupiny mohou vznikat i v reálném životě, stal se internet oblíbeným místem pro vznik takovýchto skupin. Je možné, že je to právě proto, že internet umožňuje v podstatě neomezené navazování kontaktů s lidmi na celém světě. Není tedy omezen prostorově.¹⁸⁷ Mezi nejrozšířenější zástupce sociálních sítí patří Facebook, Twitter, MySpace, Google+. Z českých to jsou např. Lide.cz, Spoluzaci.cz nebo Libimseti.cz. Každá z těchto sítí má určitá specifika, něčím se od ostatních odlišuje, např. některé jsou zaměřené na seznamování lidí (internetová seznamka), vytváření přátelství nebo třeba slouží jako herní server.

Sociální sítě jsou v dnešní době velmi populární. Hulanová uvádí, že užívání sociálních sítí je dokonce oblíbenější aktivita než vyhledávání on-line pornografie, což se nikdy předtím nestalo.¹⁸⁸

¹⁸⁴ KOPECKÝ, K.: Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie). Olomouc, 2010, s. 10-11.

¹⁸⁵ KOPECKÝ, K.: Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie). Olomouc, 2010, s. 9-10. Srov. Dostupný na WWW: <<http://www.nebudobet.cz/?page=kybergrooming>>

¹⁸⁶ Dostupný na WWW: <<http://socialnisite.ic.cz/>>

¹⁸⁷ HULANOVÁ, L: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012, s. 85.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 86.

V rámci sociálních sítí si jednotlivci vytvářejí vlastní profily, prostřednictvím kterých sdílejí mnoho osobních informací, což lze jednoznačně považovat za rizikové chování. Internetoví predátoři těchto informací mohou velmi jednoduše zneužít. Ti, kteří sdílejí osobní informace, zpřístupňují je každému, nikterak si vlastní profil nechrání, se mohou stát např. obětí kyberšikany nebo jiných trestných činů.

7.4 Pornografie

Dalším nepopíratelným rizikem, nacházejícím se v prostředí internetu je velké množství webových stránek s nevhodným obsahem, které jsou přístupné všem uživatelům virtuálního prostředí. Zářným příkladem jsou stránky s pornografickým obsahem. K přístupu na tyto stránky stačí pouze souhlas s plnoletostí, který je možné potvrdit jediným „kliknutím“ na tlačítko „ano“. Ohroženy jsou především děti a mládež.¹⁸⁹

7.5 Závislost na počítačích

Jen velmi okrajově bude zmíněn další negativní jev, který s sebou nese svět počítačů. Jde o závislost, která vzniká kvůli nadměrnému času strávenému na internetu nebo při hraní počítačových her. Lze předpokládat, že slyšící i jedinci se sluchovým postižením jsou těmito typy závislostí ohroženi stejnou měrou.

Jak již bylo řečeno, mezi závislostmi zprostředkované počítačem patří závislost na internetu, neboli netomanie (netholismus) a závislost na počítačových hrách. V obou případech se samozřejmě jedná o závislost nedrogovou, tedy psychickou.¹⁹⁰ Děti, které tráví mnoho času před počítačem, jsou ohroženy mnohými riziky, a to především zanedbáváním školy, zaostáváním v sociálních dovednostech, ohrožením zdravého vývoje pohybového systému a také existuje možnost poškození zraku. Nemenším nebezpečím je zanedbávání reálných vztahů...¹⁹¹

Nejprve pár slov k závislosti na internetu. Kde je hranice normálního užívání internetu a jeho nadužívání, je věc složitá. Touto otázkou se zabývalo již mnoho studií, ale ani v nich se odborníci neshodli, kolik hodin týdně je třeba strávit na internetu, aby se dalo hovořit o závislosti. Rozmezí, které udávají, je velmi široké: 5-25 hodin.¹⁹² Dle Divínové

¹⁸⁹ BRICHČÍN, S.: Koho poškozuje pornografie? Dostupný na WWW: <<http://www.freeteens.cz/default.php?&ID=25&publ=3&cl=43>>

¹⁹⁰ POKORNÝ, V.; TELCOVÁ, J.; TOMKO, A.: *Prevence sociálně patologických jevů. Manuál praxe*. Brno. Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, S. 112-115.

¹⁹¹ SVOBODA, Z. In MACHOVÁ, J.; KUBÁTOVÁ, D.: *Výchova ke zdraví*. Praha. Grada, 2009, s. 96-97.

¹⁹² ŠMAHEL, D.: *Psychologie a internet. Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha. Triton, 2003, s. 141.

také záleží, jakým činnostem se na internetu věnujeme. Zda vyhledáváme věci do práce či školy nebo pouze vyplňujeme volný čas a bezcílně bloumáme po internetových stránkách. A hlavně zda čas strávený na internetu ovlivňuje náš reálný život.¹⁹³ Jak se tedy pozná závislost na internetu? Závislý jedinec pociťuje touhu po stavu, kterou mu činnost přináší, v tomto případě např. se pro něj činnosti prováděné na internetu stávají čím dál důležitější. Pokud aktuálně není on-line, přemýšlí o tom, co bude dělat, až se připojí. Není schopen se již plně soustředit na činnosti ostatní a chce trávit u počítače více a více času. Začíná zanedbávat okolí (rodinu, zájmy, práci...)¹⁹⁴

Se závislostí na počítačových hrách je to velmi podobné. I v tomto případě začne jedinec omezovat sociální kontakty a povinnosti, které do té doby měl, a to kvůli tomu aby mohl hrát počítačové hry.¹⁹⁵ Další rizika jsou totožná s těmi, které nás ohrožují v případě netholismu. Často se také hovoří o agresi, která je u hráčů vyvolaná hraním některých počítačových her. Dle Chlumského jde o to, že jedinec se aktivně na násilí podílí, a to u něj vyvolává pozitivní pocity, neboť zneškodnil protihráče. Proto je možné, že násilné chování, které ve hře přináší tolik úspěchu, přeneseme do reálného života.¹⁹⁶

¹⁹³ DIVÍNOVÁ, R.: *Cybersex*. Praha. Triton, 2005, s. 68-70.

¹⁹⁴ ŠMAHEL, D.: *Psychologie a internet. Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha. Triton, 2003, s. 141-142.

¹⁹⁵ LIPINSKÁ, K.: Zkroťte počítačové hry. *Děti a my*, 2007, roč. 37, č. 5, s. 20-21.

¹⁹⁶ CHLUMSKÝ, J.: Závislost na hrách počítačových. *Prevence sociálně patologických jevů*, 2002, roč. 1, č. 5-6, s. 21-24.

8. ŠETŘENÍ – POČÍTAČE V ŽIVOTĚ DĚTÍ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

8.1 Výzkumný záměr a metodika šetření

Výzkumné šetření je zaměřeno na to, aby bylo možné zjistit, v jaké míře využívají žáci staršího školního věku se sluchovou vadou počítač, a to zejména kolik času tráví u internetu, co jim to přináší a naopak, zda spatřují nějaké nevýhody při práci s informačními technologiemi. Také jsou porovnány rozdíly v jejich využití mezi dívkami a chlapci se sluchovým postižením. V neposlední řadě je uvedeno srovnání v odlišném využívání počítačů, především internetu slyšícími a neslyšícími žáky.

Výzkumné šetření je zacíleno na žáky staršího školního věku. Je použita metoda dotazníkového šetření. Dotazníky byly distribuovány na základní škole pro sluchově postižené v Praze 5 a v Hradci Králové. Žákům je předkládali pedagogové nebo vychovatelé tamější školy, kteří s žáky vždy prošli jednotlivé otázky, společně si je vysvětlili, aby nedošlo k nedorozumění, vzhledem k tomu, že otázky byly pokládány v českém jazyce, nikoli v českém znakovém jazyce (pedagogové či vychovatelé samozřejmě znakový jazyk ovládají a ke komunikaci s žáky jej používají.). Aby bylo možné porovnat využití počítačů slyšícími a neslyšícími žáky, dostali dotazníky také žáci běžné základní školy v Praze 5. Dotazníky pro slyšící a neslyšící se mírně odlišují. V dotaznících pro sluchově postižené jsou navíc otázky týkající se porozumění psanému textu. Otázky určené oběma skupinám jsou převzaty z mé již obhájené diplomové práce, jejíž téma bylo zaměřeno na počítače a počítačové hry u slyšících dětí. Prvotním cílem bylo porovnat výsledky získané od žáků se sluchovou vadou a od žáků slyšících. Tyto údaje byly získány z nově provedeného šetření u obou výše zmíněných skupin.

Otázky v dotazníku jsou nejprve zaměřeny na zjištění věku a pohlaví žáků. Dále obsahuje 17 otázek, týkajících se zvláště využití počítače, především internetu respondenty. Neslyšící dostali dotazník čítající 20 otázek. Cílem bylo potvrdit či vyvrátit předpoklady, které byly stanoveny.

- P1: Lze předpokládat, že více než polovina dětí staršího školního věku se sluchovým postižením bude mít problémy s porozuměním psanému textu, a to i při čtení informací na internetu.
- P2: Děti staršího školního věku se sluchovým postižením tráví na internetu přibližně stejně času jako jejich vrstevníci bez sluchového postižení.
- P3: Více jak 85% rodičů dětí staršího školního věku se sluchovou vadou se nezajímá, co dělají jejich děti při práci na počítači, potažmo internetu.
- P4: Více jak polovina dětí staršího školního věku se sluchovou vadou si neuvědomuje riziko vzniku závislosti na internetu.

8.2 Soubor respondentů a průběh šetření

Dotazník vyplnilo celkem 20 žáků se sluchovým postižením ve věku 11-15 let, z toho 11 dívek a 9 chlapců a 20 slyšících žáků ve stejném věku. 10 chlapců a 10 dívek.

8.3 Analýza získaných údajů

Otázka číslo 1 – Jaké máš koníčky? Co děláš ve svém volném čase?

První otázka byla zaměřena na volnočasové aktivity žáků staršího školního věku. Cílem bylo zjistit, zda v jejich životě převažují aktivity spjaté s informačními a komunikačními technologiemi.

Porovnány byly zájmy žáků v závislosti na pohlaví. Také byly srovnány záliby slyšících a neslyšících.

Respondenti měli možnost označit více odpovědí, proto procentuální součet nečiní 100%.

Graf 1.1

Graf 1.1 ukazuje, že relativně velké procento žáků tráví svůj volný čas u počítače, a to různými aktivitami (hraním počítačových her, brouzdáním po internetu, komunikací prostřednictvím tohoto média). Přesto nejvíce respondentů považuje za zábavné využití volného času sledování filmů nebo seriálů v televizi. Potěšující je, že vysoké procento dospívajících rádo tráví čas se svými kamarády (nejen prostřednictvím počítače). Překvapivé bylo, že 40% dotazovaných odpovědělo, že rádo čte a poslouchá hudbu. Vzhledem k problematice porozumění sluchově postiženými českému jazyku a především psanému textu (viz kapitola č. 4) je to pozitivní zjištění.

Graf 1.2

V rámci této otázky vyzdvíženy především ty odpovědi, které se týkají aktivit spojených s počítačem. V tomto případě jde o hraní počítačových her, komunikaci přes

internet, brouzdání po internetu. Z grafu 1.2 vyplývá, že počítačové hry hraje výrazně více chlapců než dívek. Podle výsledků výzkumu přes internet ve svém volném čase komunikuje přibližně o 16% více chlapců než dívek. Stejně tak i brouzdání po internetu je doménou chlapců.

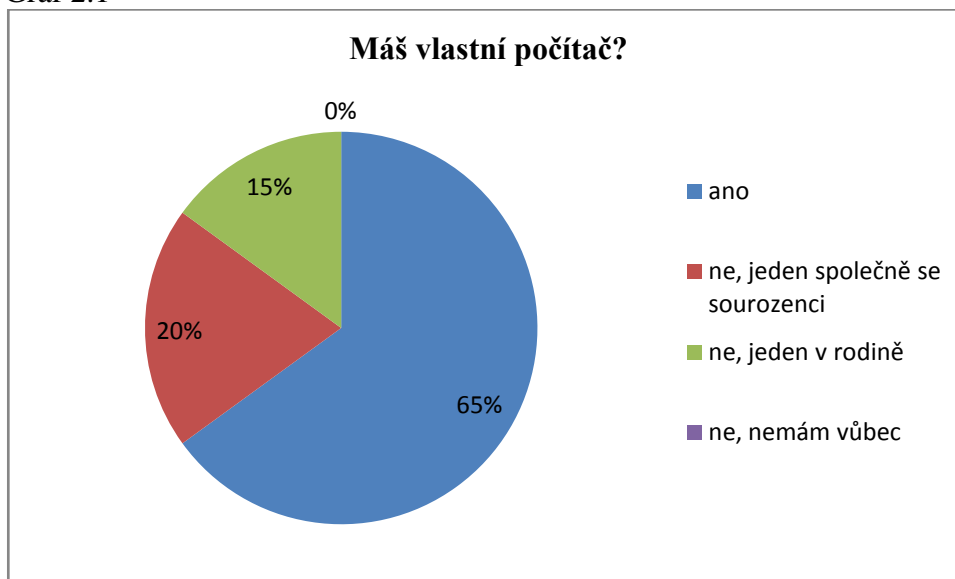
Graf 1.3

V tomto grafu číslo 1.3 jsou srovnány zájmy slyšících a žáků se sluchovou vadou. A to především aktivity spjaté s počítačem. Rozdíly jsou zejména v hraní počítačových her, kterému se více věnují slyšící žáci a v komunikaci prostřednictvím internetu, kterou naopak více využívají žáci se sluchovou vadou.

Otázka číslo 2 – Máš vlastní počítač?

Graf 2.1

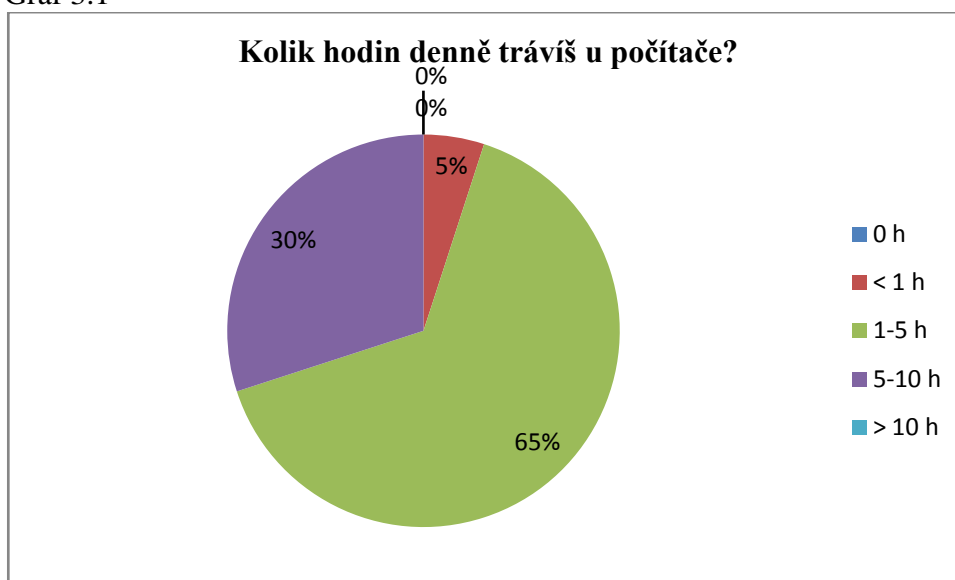
Z grafu 2.1 je možné vyčíst, že většina dětí má svůj vlastní počítač. Jsou i tací, kteří se dělí o počítač s ostatními sourozenci nebo mají pouze jeden v rodině, těch je ovšem podstatně méně. Mezi dotazovanými se nevyskytl nikdo, kdo by doma k počítači přístup neměl. Jak je vidět, dnes je počítač nedílnou součástí domácností.

V případě slyšících žáků jsou výsledky velmi podobné, jako u žáků neslyšících. 61% slyšících žáků uvedlo, že mají svůj vlastní počítač, 24%, že jej sdílejí se svými sourozenci. U 15% dotazovaných se nachází jeden počítač v rodině.

Otázka číslo 3 – Kolik hodin denně trávíš u počítače?

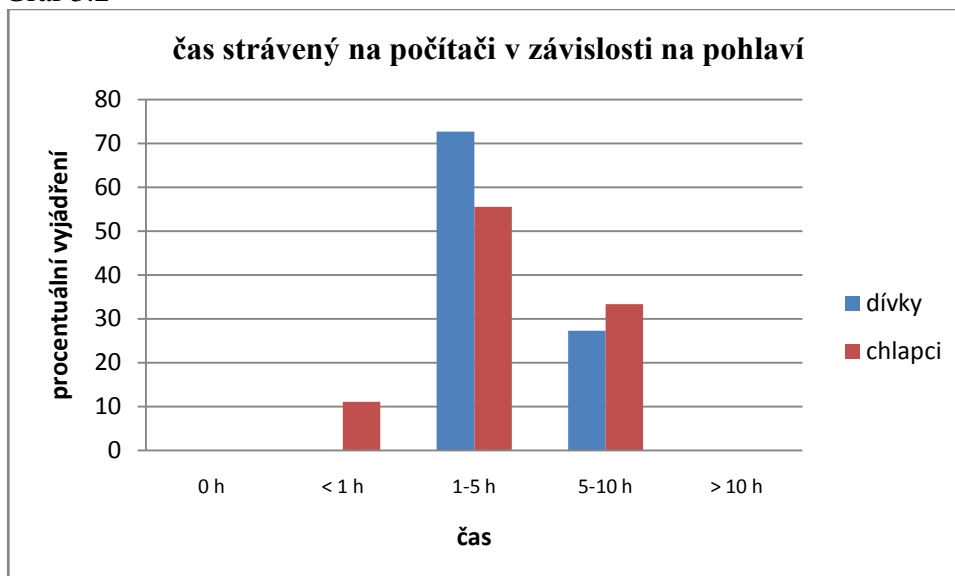
Zjišťováno bylo, kolik hodin denně se žáci věnují práci na počítači, komunikaci prostřednictvím počítače, hraní her...

Graf 3.1

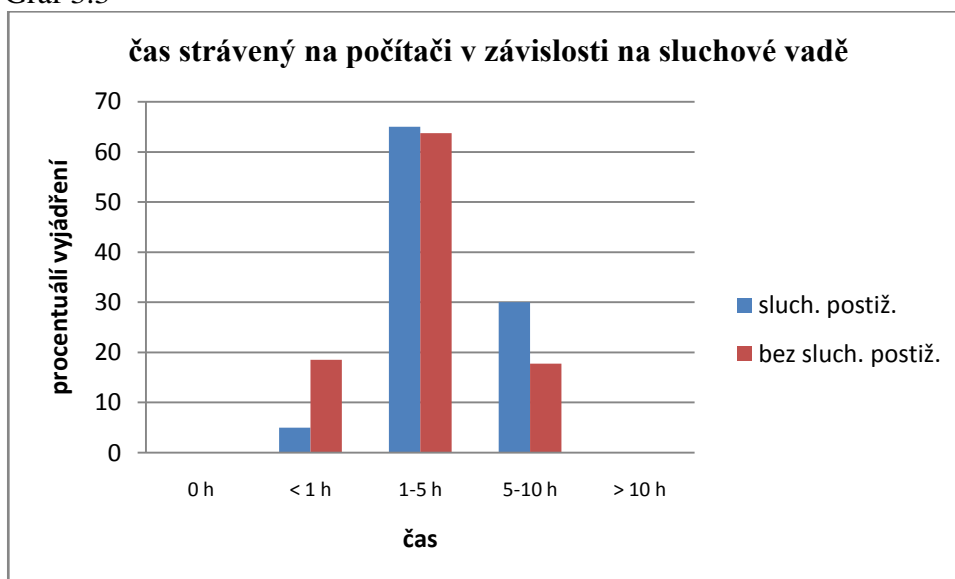
Z grafu 3.1 vyplývá, že všichni respondenti sedí každý den u počítače alespoň nějaký čas. Nejvíce dospívajících v rozpětí od jedné do pěti hodin. Relativně velké procento dokonce pět až deset hodin. Možnost nad deset hodin nevedl nikdo.

Graf 3.2

Graf 3.2 ukazuje rozdíly v době strávené na počítači mezi dívkami a chlapci se sluchovou vadou. Více než pět hodin tráví u počítače více chlapců než dívek. Naopak je tomu v časovém rozmezí mezi jednou až pěti hodinami. Méně než hodinu neuvedla žádná z dívek, kdežto pro některé chlapce je tato doba dostačující.

Graf 3.3

Rozdíly v čase stráveném u počítače v závislosti na sluchové vadě je možné vyčíst z grafu 3.3. Patrné jsou rozdíly v době pod jednu hodinu. Tuto možnost využívá výrazně více žáků bez sluchového postižení. Naopak pět až deset hodin tráví u počítače více žáků se sluchovým postižením.

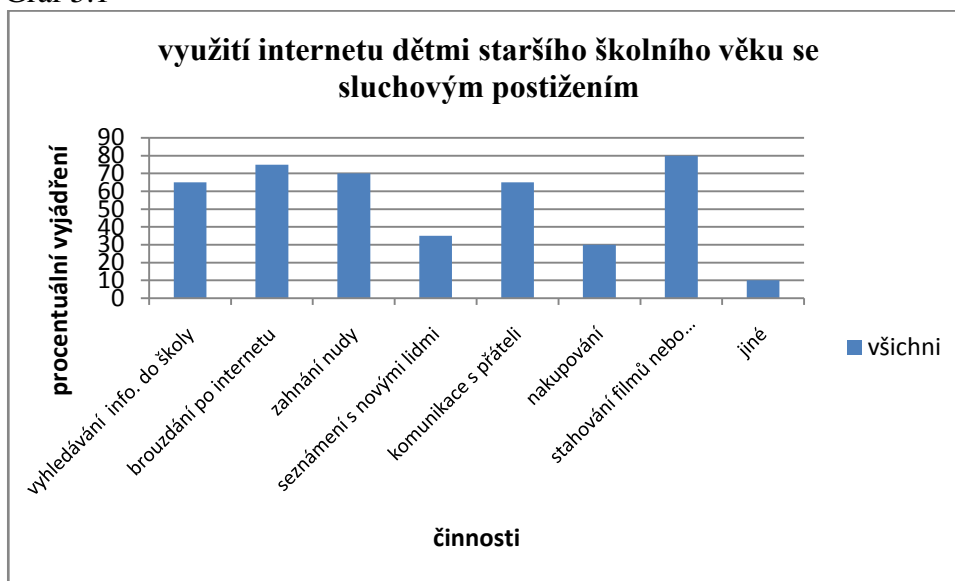
Otázka číslo 4 – Využíváš internet?

Není překvapující, že na tuto otázku byla odpověď výhradně pozitivní. Mezi žáky staršího školního věku, a to jak sluchově postiženými, tak slyšícími, není nikdo, kdo by v dnešní době internet nevyužíval. Potvrzuje to tedy to, že internet, se svými přednostmi i riziky, které s sebou jeho využívání nese, je nedílnou součástí jejich životů.

Otázka číslo 5 – Za jakým účelem internet využíváš?

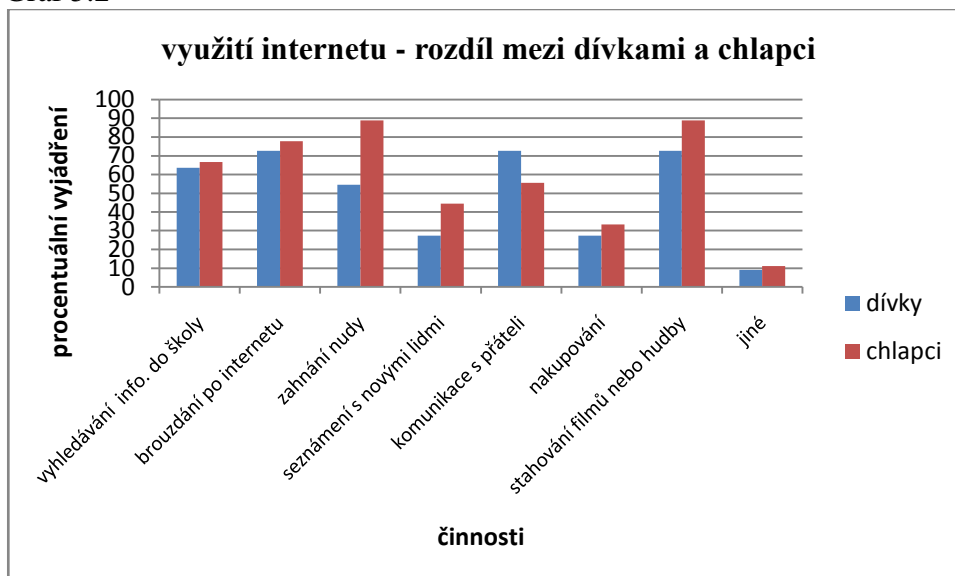
Respondenti mohli označit více odpovědí, proto součty neodpovídají 100%.

Graf 5.1

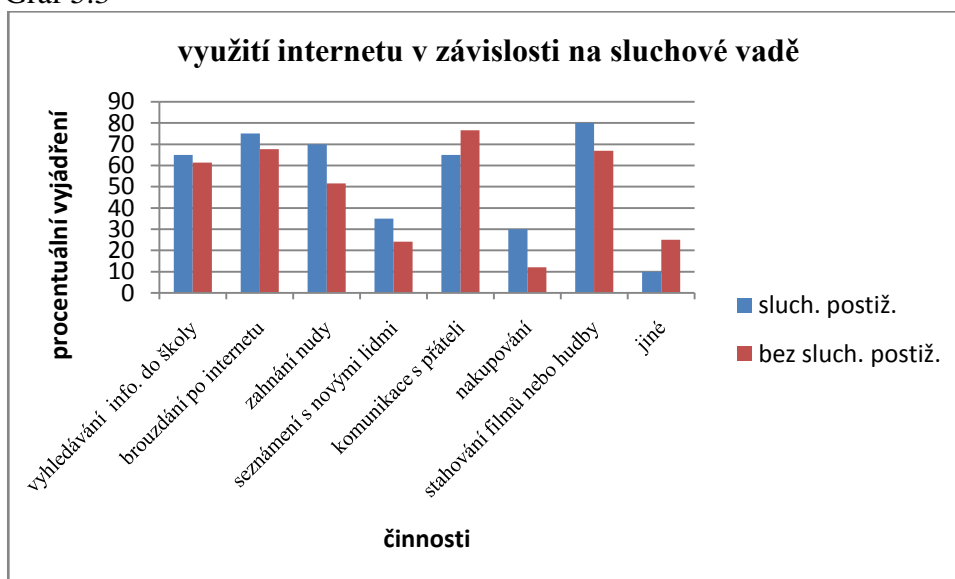
Graf 5.1 znázorňuje využití dětmi staršího školního věku se sluchovým postižením. Osmdesát procent dětí staršího školního věku se sluchovým postižením uvedlo, že jim internet slouží jako prostředek ke stahování filmů nebo hudby. Velké procento žáků jen tak brouzdá po internetu nebo na internetu zahání nudu. Internet je ve velké míře využíván také k vyhledávání informací, které žáci potřebují do školy. Neopominutelnou položkou je i komunikace s přáteli. Kolem třiceti procent dotazovaných se na internetu seznamuje s jinými lidmi nebo skrze něj nakupuje. Pouze deset procent respondentů uvedlo, i jinou činnost spojenou s internetem, a to hraní počítačových her.

Graf 5.2

Z grafu 5.2 vyplývá, že rozdíly jsou pouze v některých činnostech. Patrné je to např. v zahánění nudy, kde dominují chlapci, stejně tak využívají internet více na seznamování s novými lidmi a stahování filmů nebo hudby. Dívky prostřednictvím internetu komunikují častěji než chlapci.

Graf 5.3

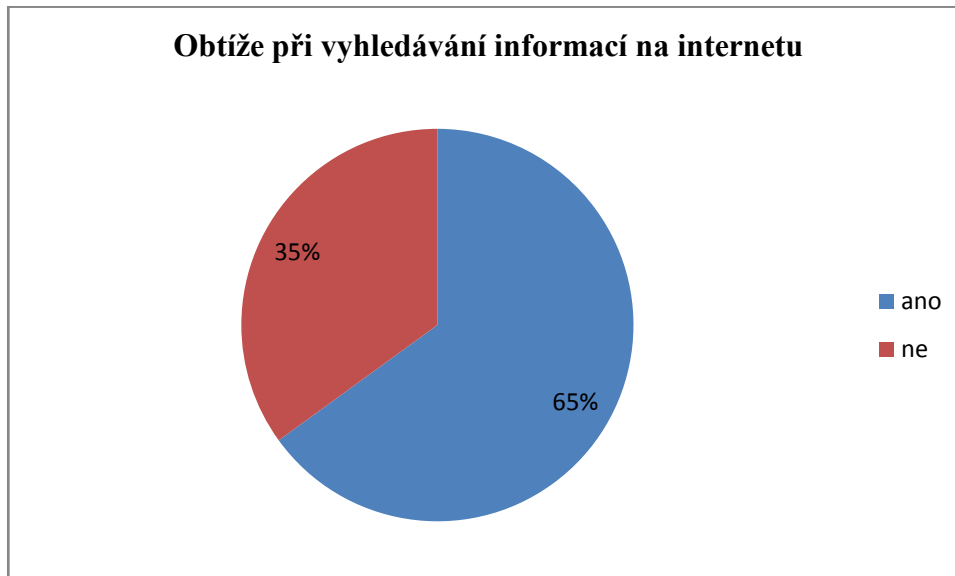

Jak je patrné z grafu 5.3 výrazně větší procento žáků se sluchovým postižením zahání na internetu nudu, stejně tak stahuje filmy nebo hudbu, také jen tak brouzdají po internetu nebo se seznamují s novými lidmi. Naopak tomu je u komunikace s přáteli. V této činnosti dominují žáci bez sluchového postižení.

Otázka číslo 6 – Je pro tebe vyhledávání informací na internetu snadné?

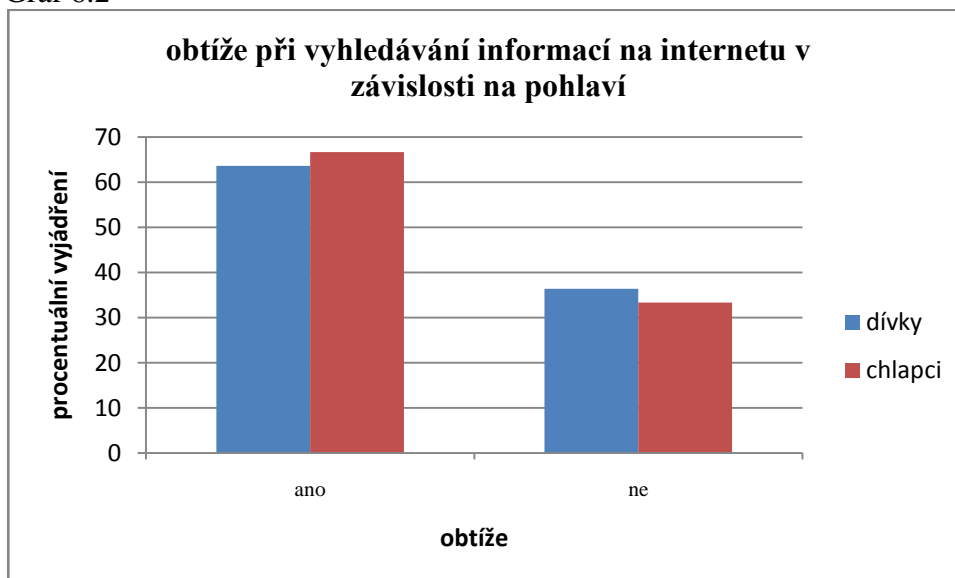
Následující dvě otázky byly položeny pouze žákům se sluchovým postižením, proto je nebudu porovnávat s žáky základních škol bez sluchového postižení.

Graf 6.1

Graf 6.1 ukazuje, že celých 65% žáků uvedlo, že vyhledávání informací na internetu je pro ně obtížné. Pravděpodobně je to spojené s obtížemi v porozumění psané formě jazyka, viz. kapitola č. 4.

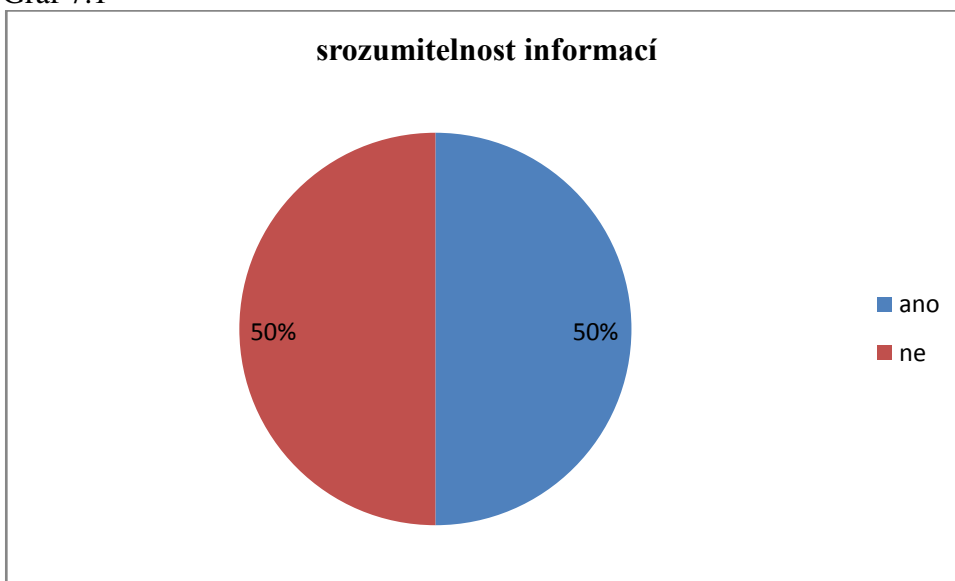
Graf 6.2

V grafu 6.2 jsou hodnoty velmi vyrovnané. Nelze tedy objektivně říci, zda je vyhledávání informací pomocí informačních a komunikačních technologií obtížnější pro dívky, či pro chlapce.

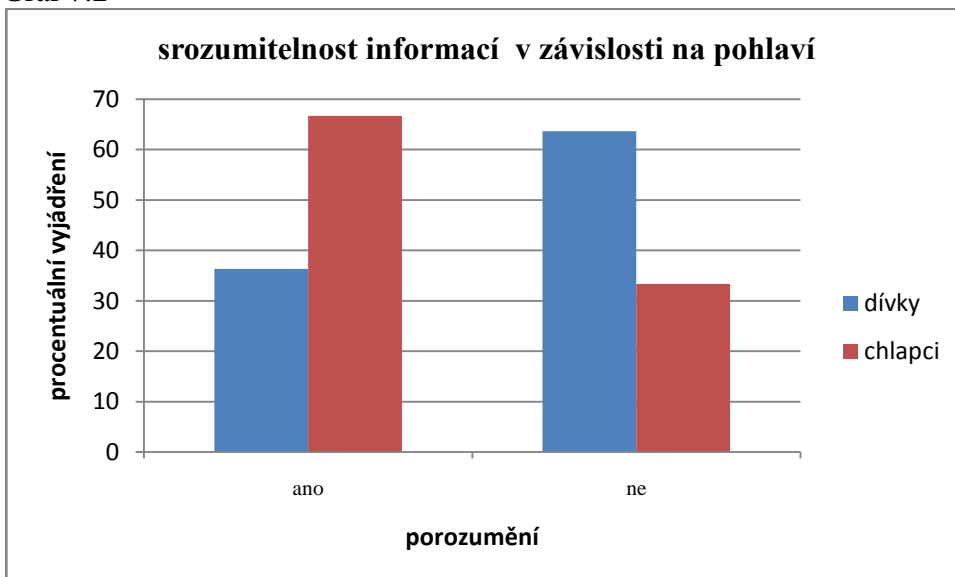
Otázka číslo 7 – Jsou pro tebe texty vyhledané na internetu srozumitelné? Rozumíš všem informacím?

Graf 7.1

Z grafu 7.1 lze vyčíst, kolik dětí se sluchovým postižením rozumí informacím vyhledaným na internetu. Kladnou odpověď uvedla přesně polovina respondentů. Porozumění jim tedy nečiní problém. Je dobré, že i přestože je vyhledávání informací pro 65% žáků obtížné, s porozuměním vyhledaných textů má o 15% méně.

Graf 7.2

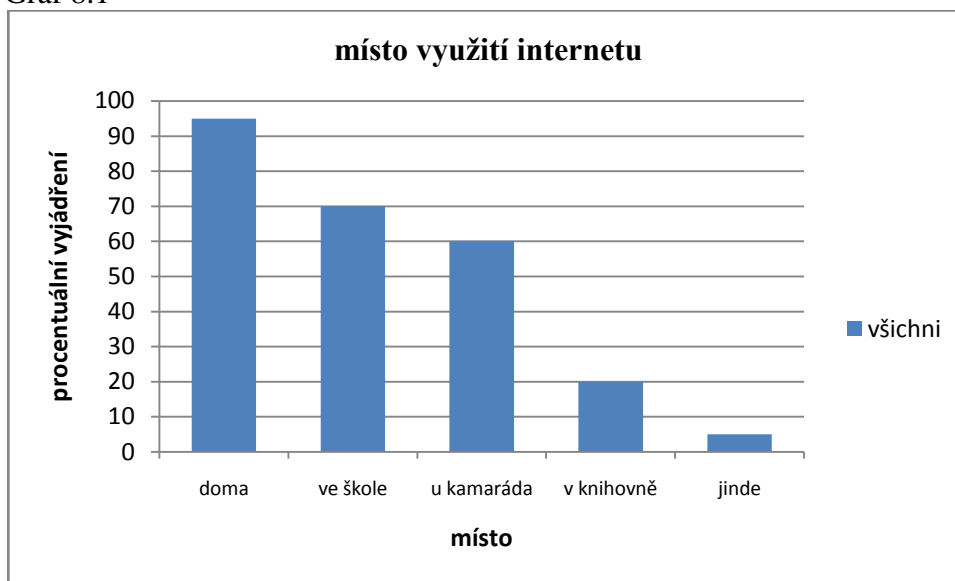

Z grafu 7.2 je patrné, že 67% chlapců a 36% dívek uvedlo, že informacím z internetu dobře rozumí, je tedy mezi nimi zřejmý rozdíl.

Otázka číslo 8 - Kde všude využíváš internet?

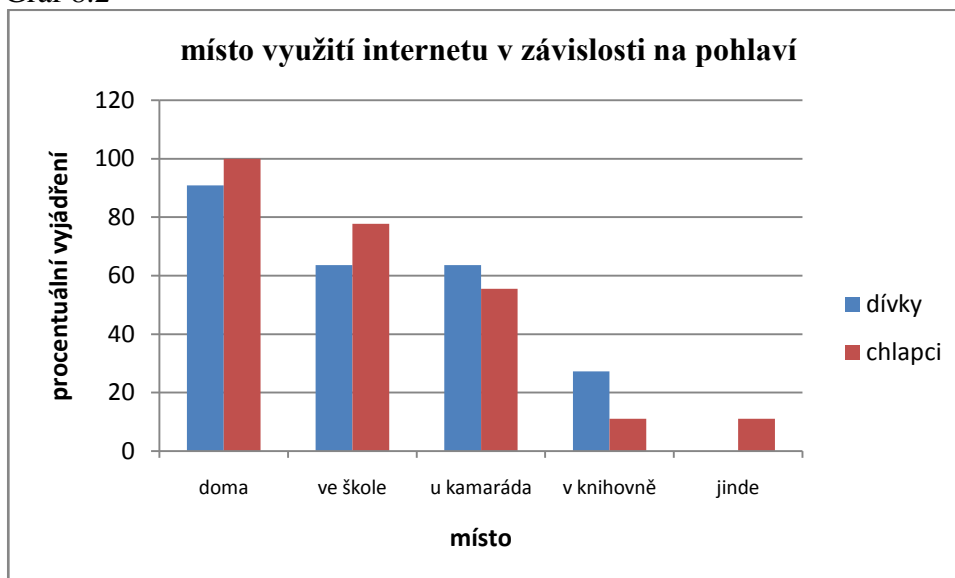
Bylo možné označit více odpovědí, proto součty nedávají 100%.

Graf 8.1

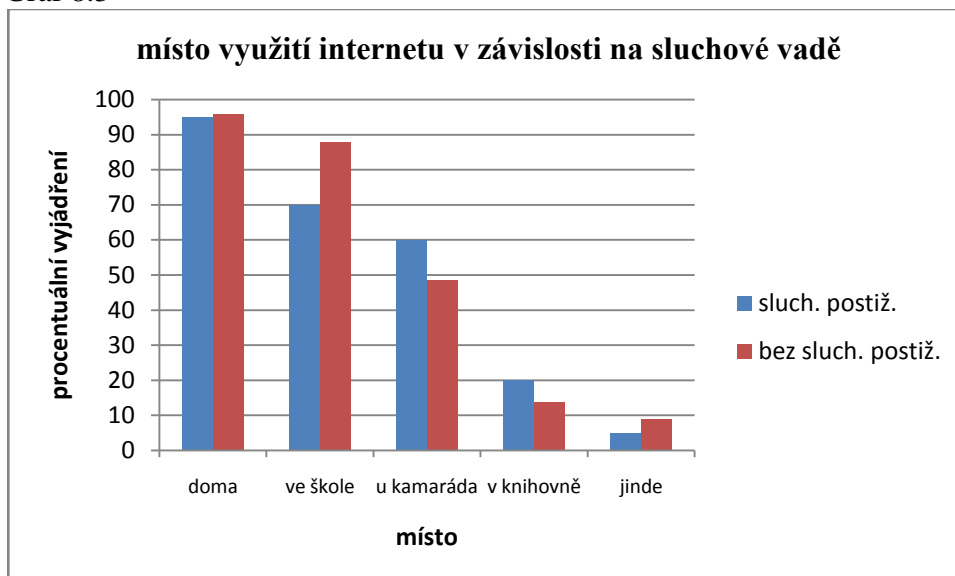
Není překvapením, jak ukazuje graf 8.1, že nejvíce žáků využívá internet doma. Je vidět, že je běžnou součástí dnešního života. Ve škole se k internetu připojuje 70% dětí. Jako další místa, kde žáci využívají internet, uváděli KFC, Mc Donald, restaurace a internát.

Graf 8.2

Graf 8.2 ukazuje místa využití internetu dětmi se sluchovým postižením v závislosti na pohlaví. Doma a ve škole internet využívá více chlapců, naopak v knihovně dívek.

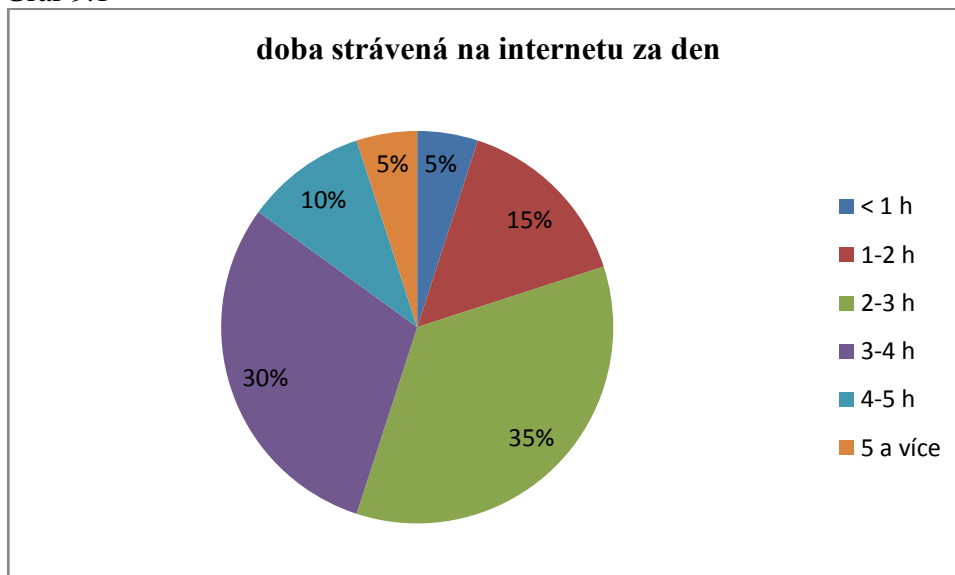
Graf 8.3

Graf 8.3 ukazuje, že více slyšících žáků používá internet ve škole. Neslyšící žáci zase více u kamaráda a v knihovně. Velké rozdíly jsou v odpovědích v možnosti jiné. Jak již bylo uvedeno, žáci se sluchovým postižením se připojují k internetu v KFC, McDonaldu, restauraci nebo na internátu. Slyšící uváděli chalupu, možnost připojení prostřednictvím mobilního telefonu a všechna místa, kde je Wi-Fi.

Otázka číslo 9 – Kolik času denně věnuješ internetu?

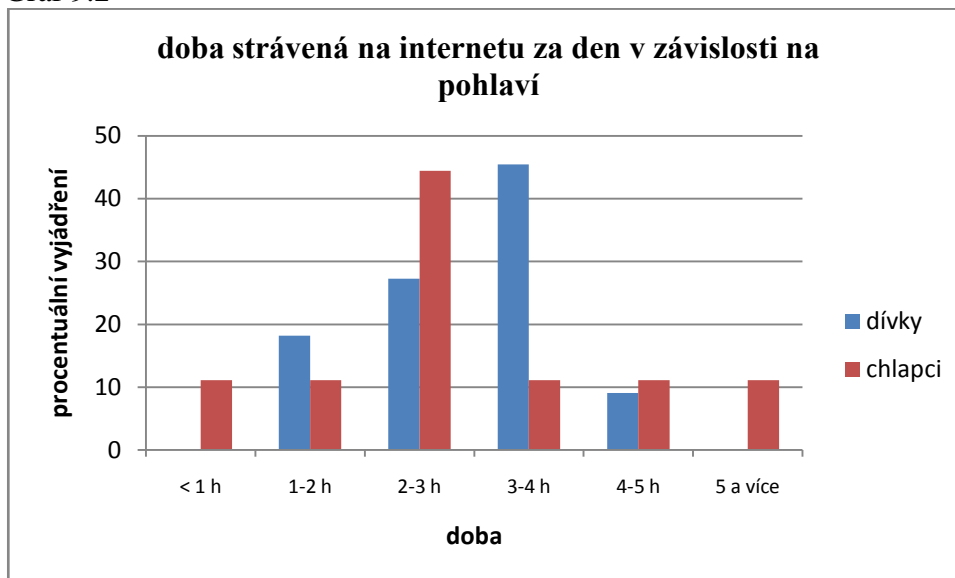
Graf 9.1

Odpovědi na tuto otázku mohl být jakýkoliv čas, který žáci věnují denně internetu, ať už spojené s prací, studiem nebo zábavou. Výpovědi byly rozličné, proto byla stanovena časová rozmezí, a k nim jednotlivé odpovědi přiřazovány.

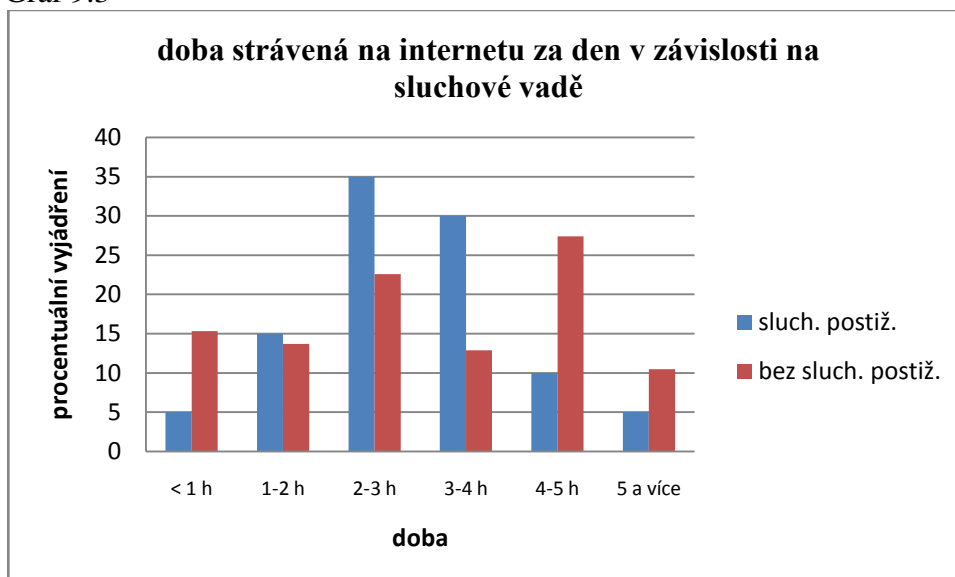
Z grafu 9.1 je patrné, že jednoznačně nejvíce respondentů tráví na internetu každý den od 2 do 3 hodin nebo také od 3 do 4 hodin. Pouze 5% žáků sedí u počítače méně než jednu hodinu. Stejné procento, tedy 5%, tráví u počítače více než 5 hodin.

Graf 9.2

Graf 9.2 ukazuje, že rozdíly v době strávené na internetu za den v závislosti na pohlaví, jsou opravdu veliké. Chlapci výrazně dominují v časech pod 1 hodinu, poté v časovém rozmezí od 2 do 3 hodin a také v čase přesahující 5 hodin. Zato k času od 3 do 4 hodin se přihlásilo zhruba o 30% více dívek než chlapců.

Graf 9.3

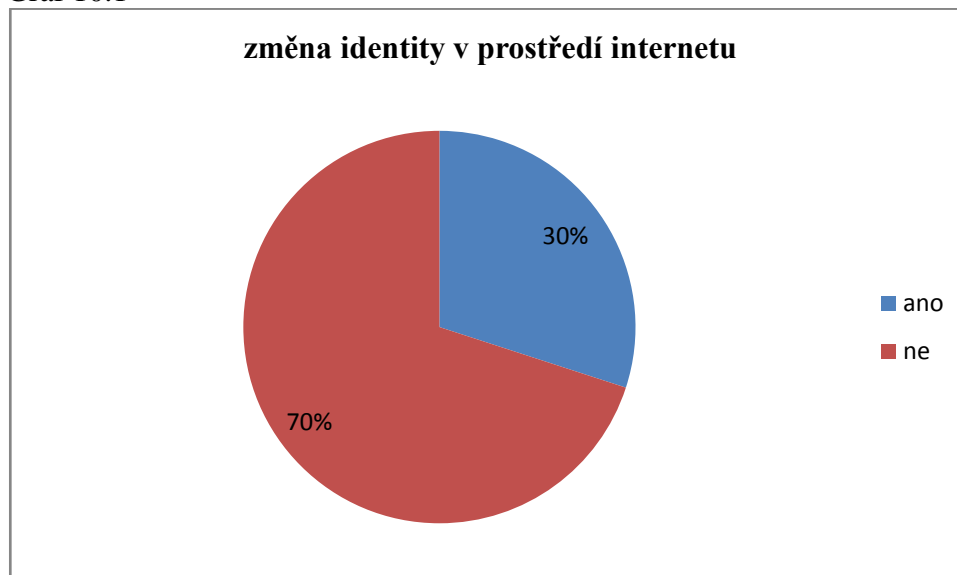

Jak ukazuje graf 9.3, jednoznačně dominují slyšící žáci v časech pod 1 hodinu, v rozpětí od 4 do 5 hodin, dále také v čase nad 5 hodin, nicméně rozdíl v poslední zmíněné položce není nikterak propastný. Podobné procento dětí staršího školního věku tráví

na internetu od 1 do 2 hodin. V ostatních uvedených kategoriích, tedy od 2 do 3 hodin a od 3 do 4, převažují neslyšící žáci.

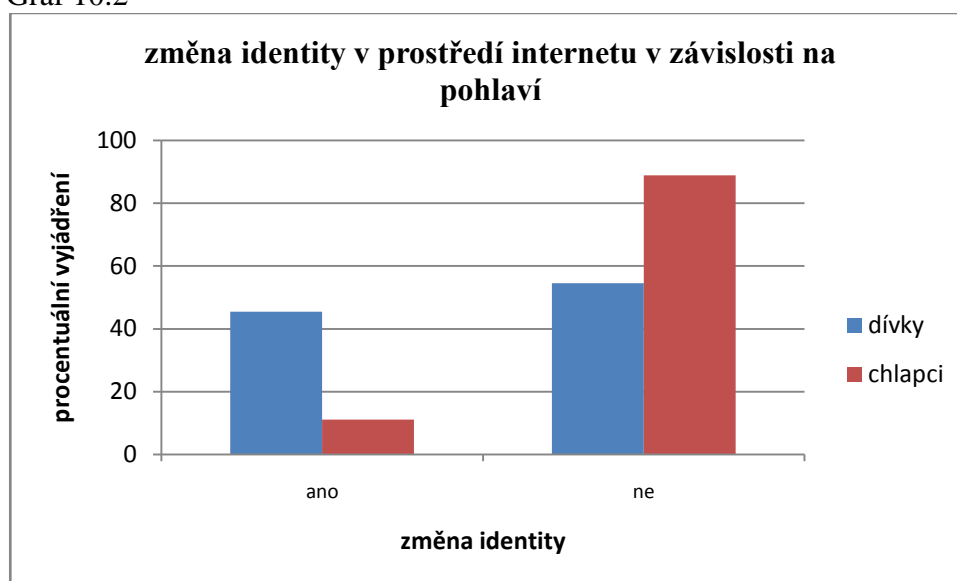
Otázka číslo 10 – Změnil sis někdy na internetu identitu?

Graf 10.1

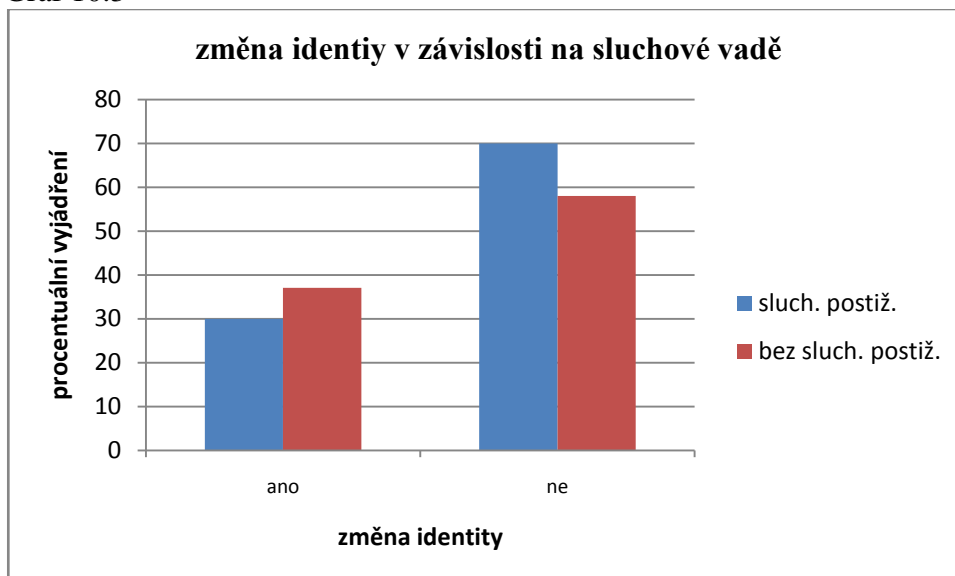
Kapitola 1.1. popisuje období staršího školního věku pro které je charakteristické hledání vlastní identity, proto bylo nasnadě, že více žáků bude mít svou vlastní zkušenost s vydáváním se za někoho jiného, zvláště v prostředí internetu, kde je to velmi snadné a v podstatě bezpečné. Poukazuje na to graf 10.1.

Graf 10.2

Z grafu 10.2 jasně vyplývá, že s identitou jednoznačně více experimentují dívky než chlapci.

Graf 10.3

5 slyšících respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

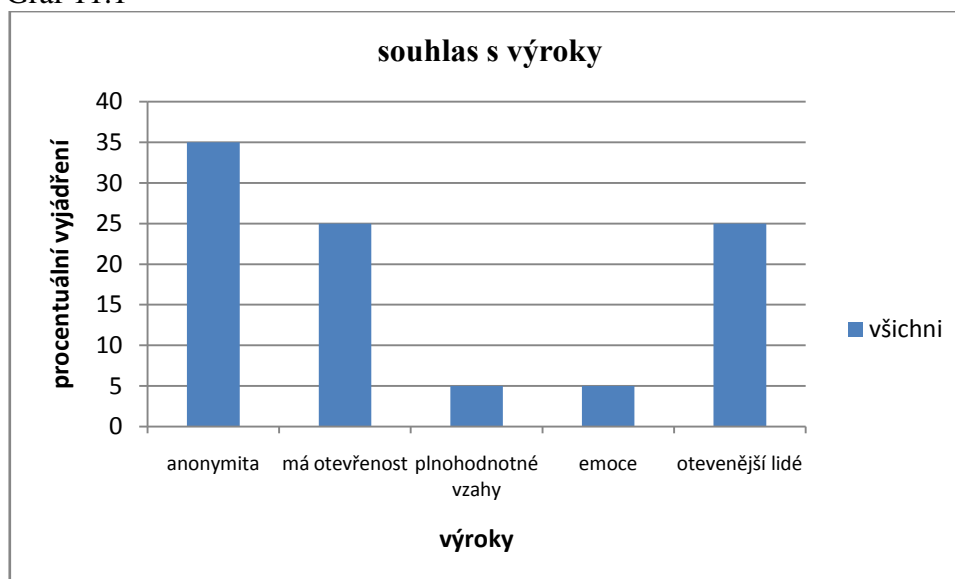
Graf 10.3 ukazuje, že pouze o 7% více slyšících žáků si alespoň jednou v životě změnilo svou on-line identitu. Rozdíl tedy není nikterak veliký.

Otázka číslo 11 – Se kterými výroky souhlasíš?

Respondenti měli možnost označit všechny výroky, se kterými souhlasí.

- anonymita v prostředí internetu je pro mě pozitivní
- při komunikaci na internetu jsem otevřenější než při komunikaci tváří v tvář
- vztahy, které vznikly v prostředí internetu, považuji za plnohodnotné
- v prostředí internetu snadněji vyjadřuji své emoce než v reálu
- lidé na internetu jsou celkově otevřenější, více se odhalují

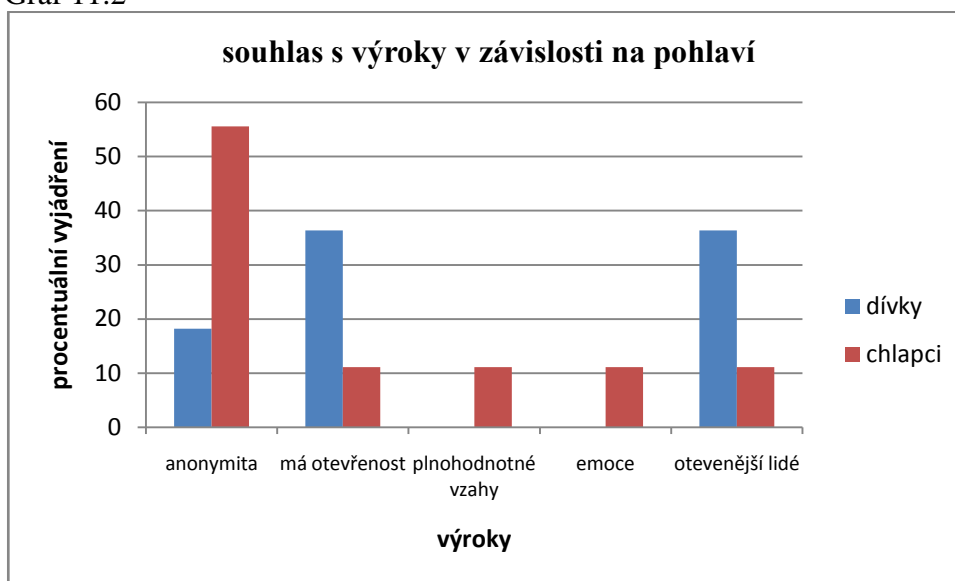
Graf 11.1

7 sluchově postižených respondentů neoznačilo ani jednu odpověď, je tedy možné předpokládat, že nesouhlasí s žádnou možností.

Graf 11.1 poukazuje na to, že nejvíce žáků vnímá anonymitu v on-line prostředí jako pozitivní. Celých 25% připouští, že ostatní lidé jsou při komunikaci v prostředí internetu otevřenější, stejně tak nepopírají, že oni sami to tak také mají, tedy, že komunikují upřímněji, otevřeněji. Pouze 5% žáků se snadněji vyjadřují při internetové komunikaci emoce. Stejně procento adolescentů také považuje internetové vztahy za stejně hodnotné, jako ty vzniknuvší v reálném světě.

Graf 11.2

4 dívky a 3 chlapci na tuto otázku neodpověděli.

Graf 11.2 ukazuje na první pohled patrné rozdíly v odpovědích dívek a chlapců. Anonymita je výrazně pozitivněji vnímána chlapci. Dívky naopak výrazněji reflektují otevřenější komunikaci, a to jak sami od sebe, tak i od ostatních účastníků komunikace. Zajímavé je, že ani jedna dívka nepovažuje vztahy, vzniknuvší na internetu za stejně hodnotné, jako ty, které zná z běžného života. Také si nemyslí, že se lépe vyjadřují emoce v anonymním prostředí než tváří v tvář. Kdežto v obou případech 10% chlapců, s výše uvedenými výroky, souhlasí.

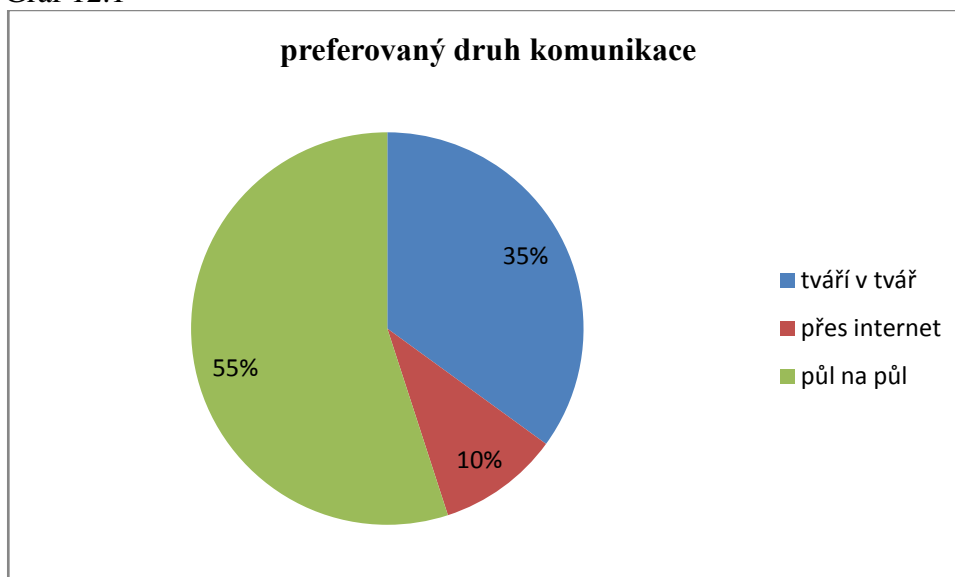
Graf 11.3

Na pozitivitu anonymity a na plnohodnotnost vztahů vzniklých v prostředí internetu pohlížejí slyšící a neslyšící velmi podobně. Podle grafu 11.3 se výsledky od sebe výrazně neliší. Obrovský rozdíl je patrný u čtvrtého výroku, kde se jedná o snadnější vyjadřování emocí v on-line prostředí. Téměř o 30% více slyšících souhlasí s tím, že je jednodušší projevit emoce na internetu než v reálu. Také více žáků bez sluchového postižení, vnímá větší otevřenost on-line komunikace.

Otázka číslo 12 – Jaký druh komunikace preferuješ?

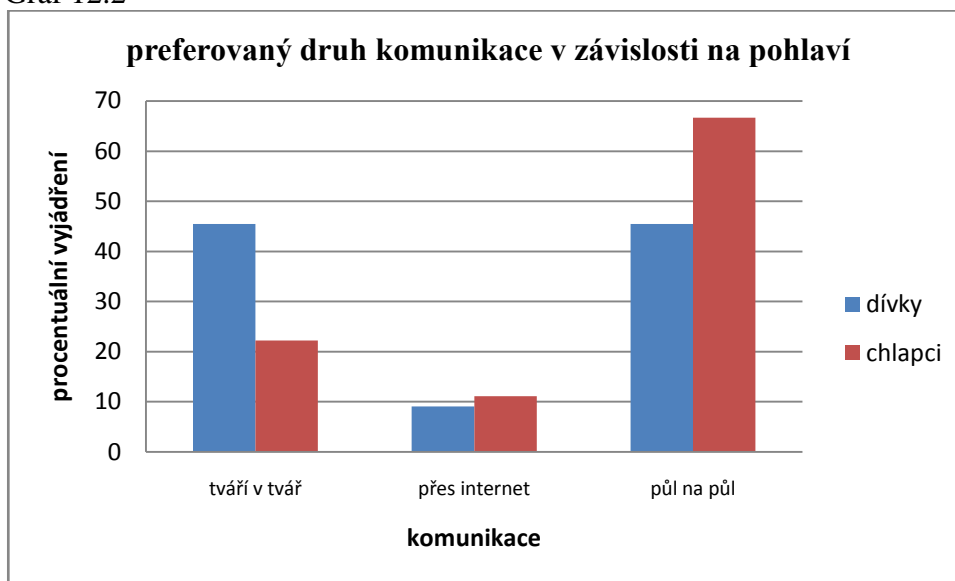
Graf 12.1

Z grafu 12.1 jasně vyplývá, že více jak polovině dotazovaných nezáleží na tom, zda komunikují v rámci osobního setkání nebo prostřednictvím počítače. Obě komunikace jsou

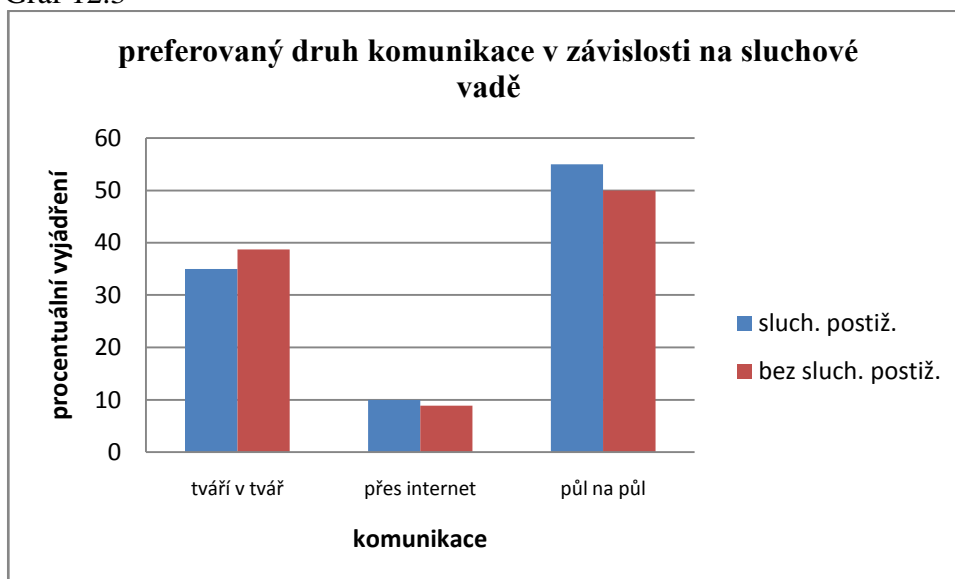
pro ně stejně přijatelné. Pouhých 10% spíše preferuje on-line komunikaci. Zbytek komunikaci tváří v tvář.

Graf 12.2

Z grafu 12.2 je na první pohled patrné, že dívky oproti chlapcům spíše preferují komunikaci tváří v tvář před on-line komunikací, kdežto chlapcům více vyhovují oba typy. Virtuální komunikaci upřednostňuje velmi podobné procento dívek a chlapců staršího školního věku se sluchovým postižením.

Graf 12.3

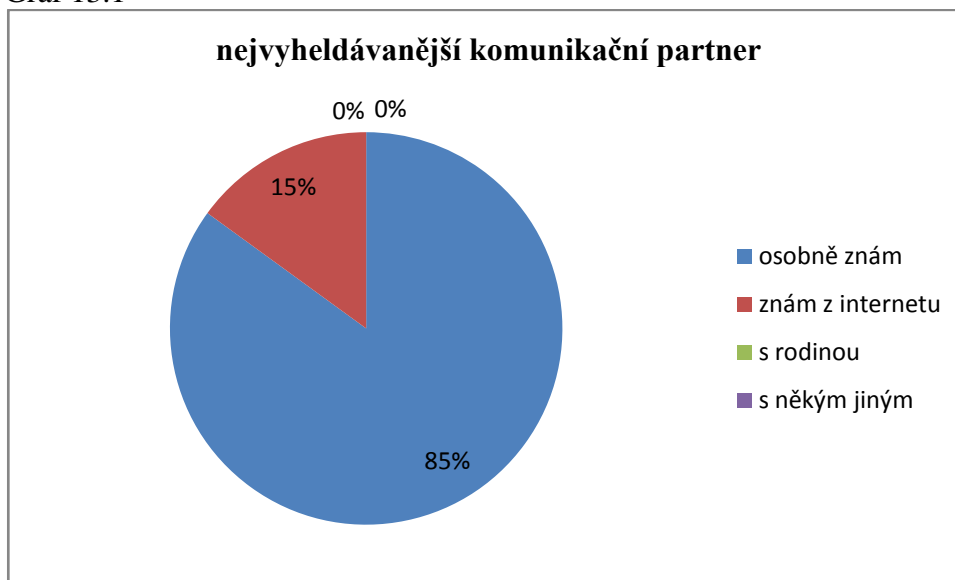

Žáci se sluchovým postižením i bez něj mají podobné komunikační preference. Výsledky se liší jen nepatrně, to ukazuje graf 12.3.

Otázka číslo 13 – S kým komunikuješ prostřednictvím internetu nejčastěji?

Cílem této otázky bylo zjistit, jakého komunikačního partnera v prostředí internetu mladiství nejčastěji vyhledávají. Mohli si vybrat z nabízených možností, popřípadě doplnit vlastní odpověď.

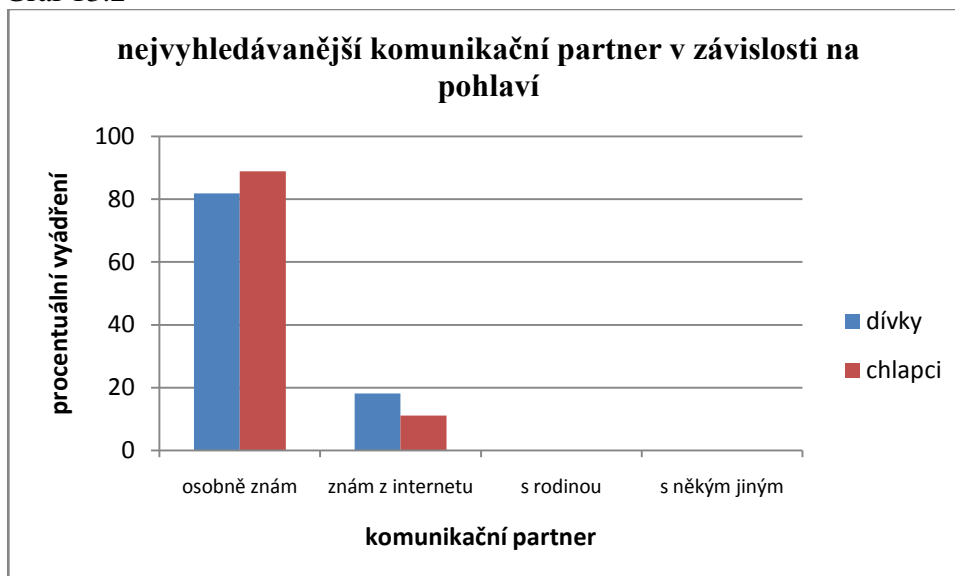
Graf 13.1

Graf 13.1 poukazuje na nejvyhledávanějšího komunikačního partnera v prostředí internetu žáky se sluchovým postižením staršího školního věku. Žádný z respondentů nevedl, že by nejčastěji komunikoval s někým z rodiny ani nevybral z možnosti jiné. Mezi dětmi staršího školního věku jednoznačně dominuje komunikace s přáteli, které znají osobně. Pouze 15% žáků uvedlo, že preferuje komunikaci s lidmi, se kterými se seznámili ve virtuálním prostředí.

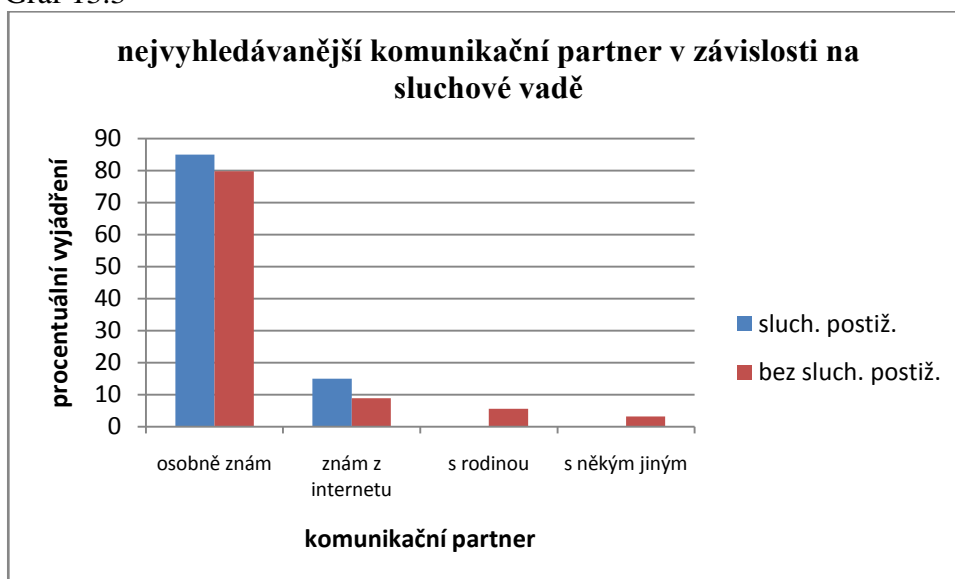
Výsledky nebyly překvapivé, bylo možné předpokládat, že nejvíce vyhledávaným komunikačním partnerem v on-line prostředí bude osoba známá z reálného života.

Graf 13.2

Graf 13.2 znázorňuje, jakého komunikačního si v prostředí nejčastěji vybírají dívky a jakého chlapci. U obou pohlaví se odpovědi vyskytovaly s podobnou četností. O 6% více chlapců uvedlo, že komunikuje raději se známými kamarády. Z toho vyplývá, že více dívek se častěji pouští do komunikace s virtuálními přáteli.

Graf 13.3

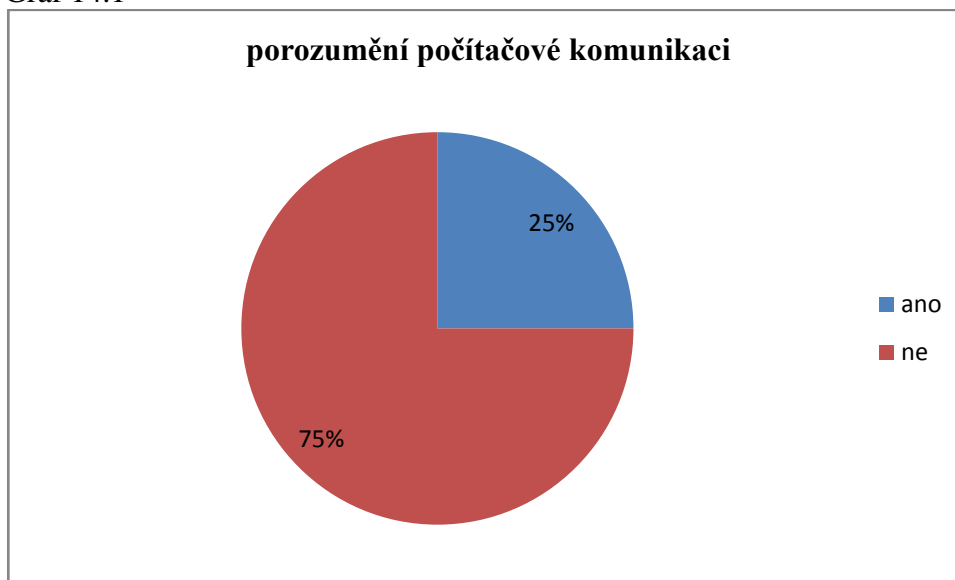
2 slyšící respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Graf 13.3 ukazuje, že na rozdíl od žáků se sluchovou vadou uváděli slyšící, sice s malou četností, že nejčastěji komunikují s rodinou. Dokonce uváděli i možnost jiného komunikačního partnera. Ostatní odpovědi se vyskytovaly s podobnou četností. Tedy nejvyšší procento žáků staršího školního věku v rámci on-line komunikace upřednostňuje vztah mezi lidmi, které osobně znají.

Otázka číslo 14 – Vnímáš nějaké problémy v komunikaci, která je zprostředkovaná počítačem (emaily, chaty, sociální sítě...)?

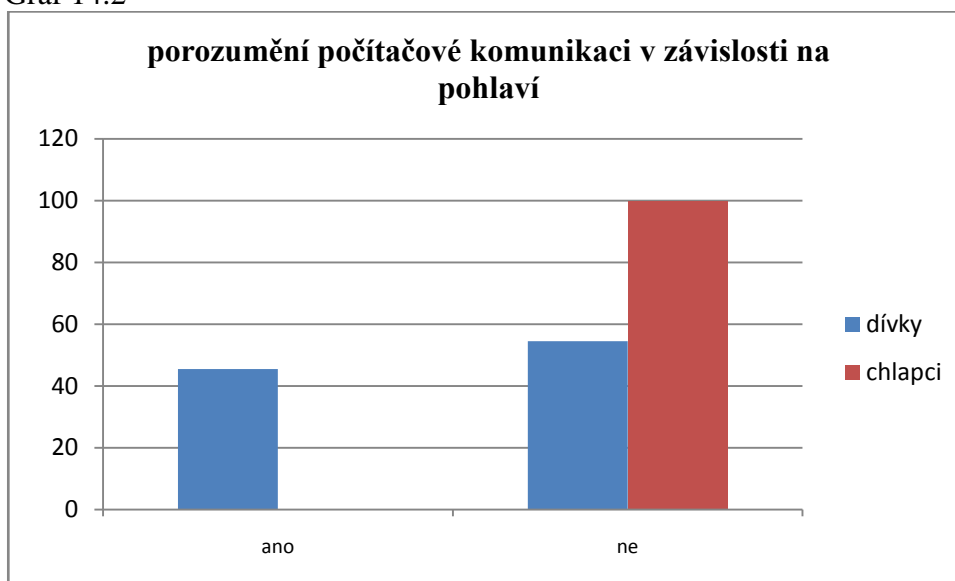
Tuto otázku jsem také položila pouze sluchově postiženým žákům, tudíž ji nebudu porovnávat s výpověďmi slyšících žáků.

Graf 14.1

Jak bylo uvedeno v kapitole číslo 4, mají neslyšící často problémy s porozuměním psanému textu, proto se dalo předpokládat, že více jak polovina žáků staršího školního věku se sluchovým postižením, bude pociťovat problém s porozuměním textů, potažmo komunikace, zprostředkované emaily, chaty, sociálními sítěmi..., Graf 14.1. ukazuje, že tomu tak není. 75% respondentů uvedlo, že problémy s porozuměním nemá.

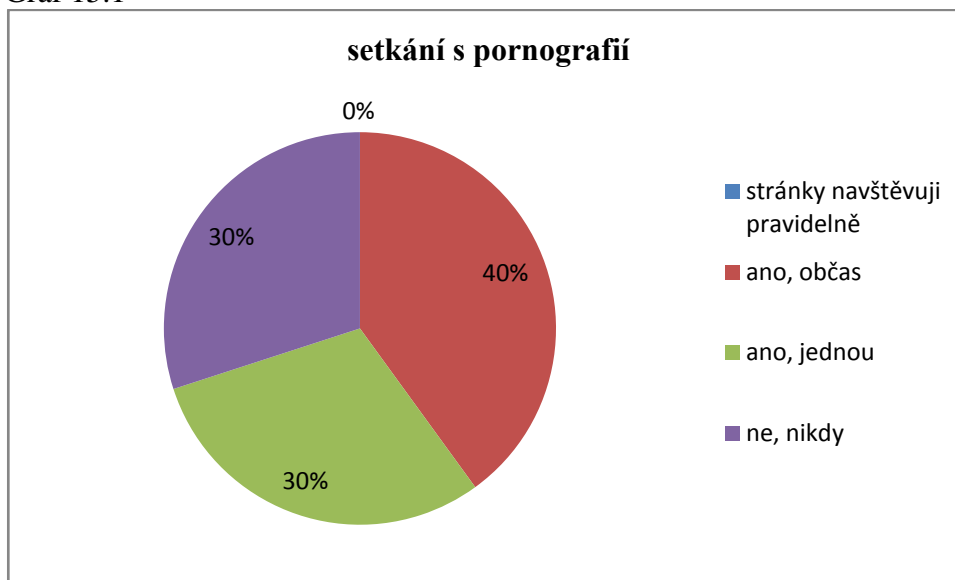
Graf 14.2

Zajímavé je, jak je možné vyčíst z grafu 14.2, že problematiku porozumění on-line komunikaci přiznaly pouze dívky. Zmiňovaly především problémy při porozumění emailů a komentářů na facebooku. Také uvedly, že k neporozumění dochází jen někdy.

Otázka číslo 15 – Setkal ses někdy na internetu s pornografií?

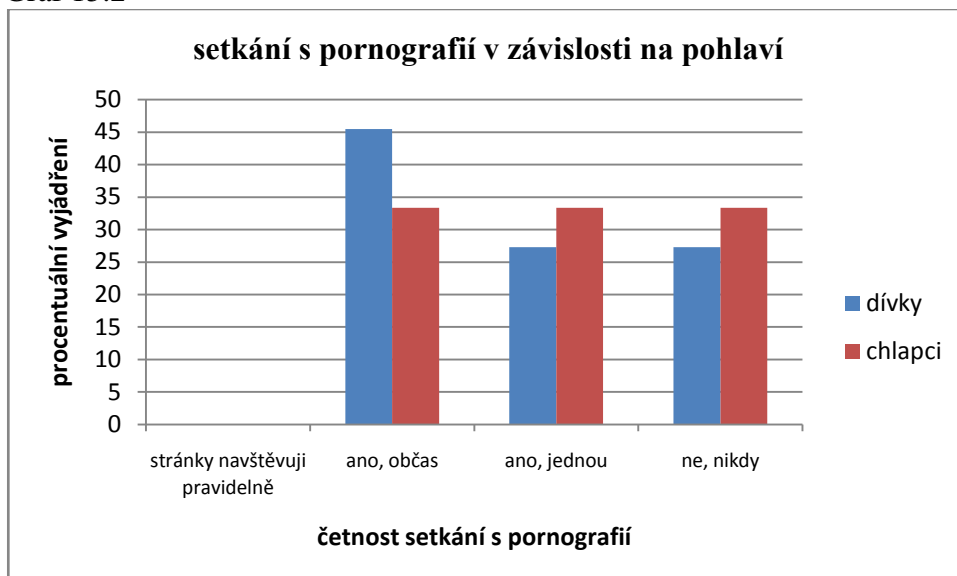
Graf 15.1

Graf 15.1 znázorňuje v jaké míře, se žáci staršího školního věku na internetu setkávají s pornografií. Ani jeden respondent nevedl, že by stránky s pornografickým obsahem navštěvoval pravidelně. 30% dotazovaných se nikdy v životě na internetu s pornografií nesešlo. Stejně procento jen jednou. 40% uvedlo, že občas ano.

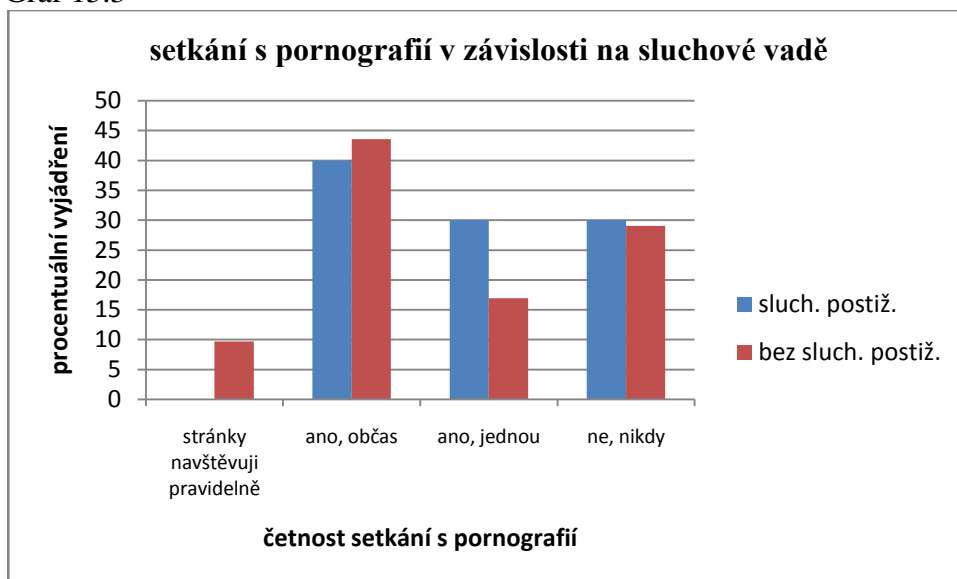
Bylo možné se domnívat, že každý dospívající se na internetu s pornografií někdy setkal, protože internet skýtá mnohé stránky s tímto obsahem a krom toho na různých internetových stránkách netýkajících se pornografie vyskakuje mnoho reklam, které porno nabízejí. Stačí na ně, byť omylem, kliknout a aniž by člověk chtěl, objeví se pornografické stránky.

Graf 15.2

Je překvapující, že více dívek než chlapců uvedlo, jak ukazuje graf 15.2, že se na internetu s pornografií občas setkává. To samozřejmě neznamena, že ji cíleně vyhledávají a sledují.

Graf 15.3

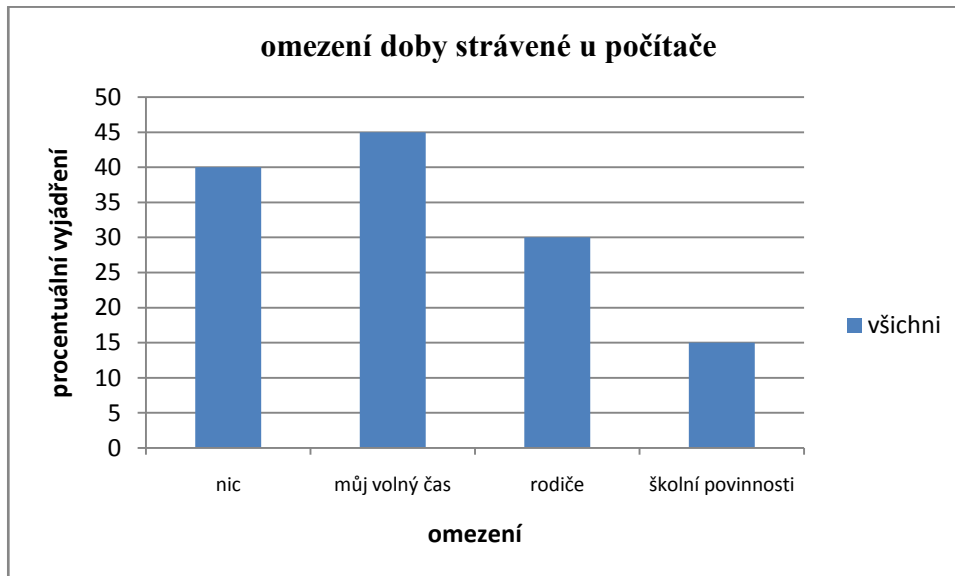
Jeden slyšící respondent odpověď neuvedl.

Z grafu 15.3 je patrné, že 10% slyšících žáků přiznalo, že pornografii sleduje pravidelně, kdežto u žáků se sluchovou vadou tuto odpověď nezaškrtl nikdo. Jednou v životě pornografii na internetu vidělo o 13 procent více dětí staršího školního věku se sluchovou vadou než bez ní. Ostatní odpovědi se objevovaly s podobnou četností.

Otázka číslo 16 – Omezuje tě někdo nebo něco v době strávené u počítače?

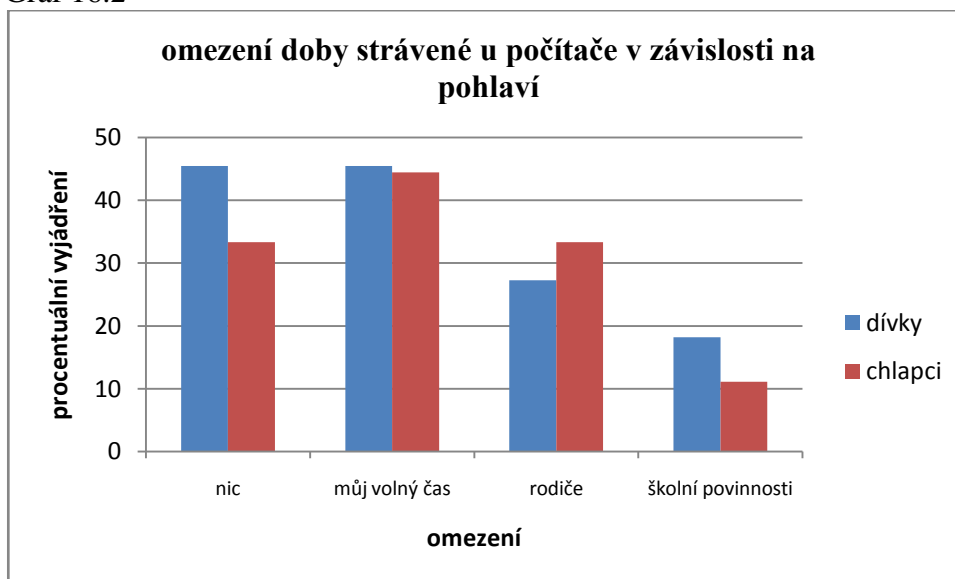
Zde mohli respondenti označit více odpovědí, protože může být několik věcí najednou, které omezují dobu strávenou u počítače žáka staršího školního věku.

Graf 16.1

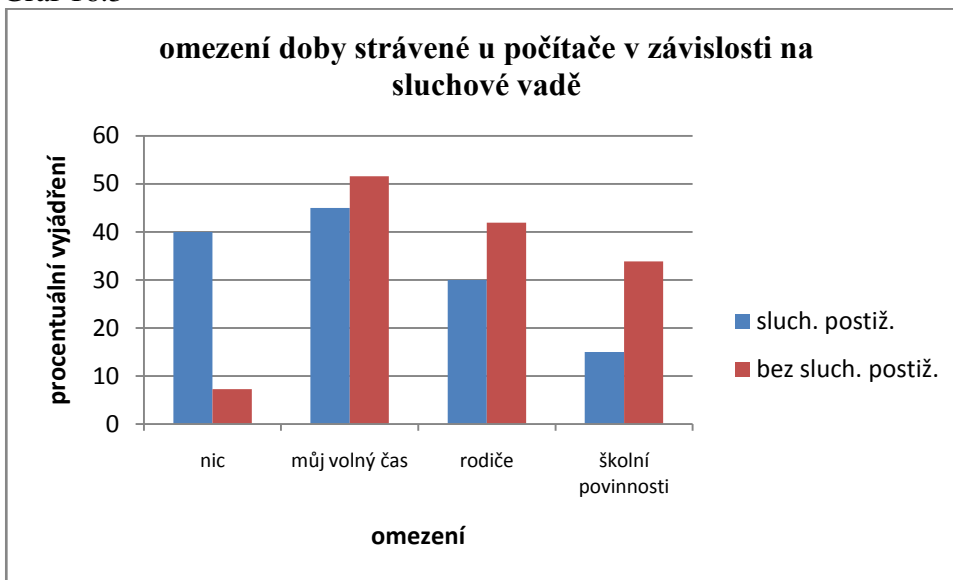
Graf 16.1 popisuje, co omezuje žáky staršího školního věku, v době strávené u počítače. 45% dotazovaných odpovědělo, že je omezuje jejich volný čas, že mají i jiné zájmy a koníčky než pouze počítač. Pouze o 5% méně žáků uvedlo, že je neomezuje vůbec nic. Na 30% dohlíží rodiče. A pouze 15% cítí, že občas musí dát přednost školním povinnostem před aktivitami na počítači.

Graf 16.2

Jak je patrné z grafu 16.2 dívky častěji uváděly, že v době strávené u počítače omezovány nejsou nebo že jsou omezovány školními povinnostmi. Naopak chlapci říkali, že je kontrolují rodiče.

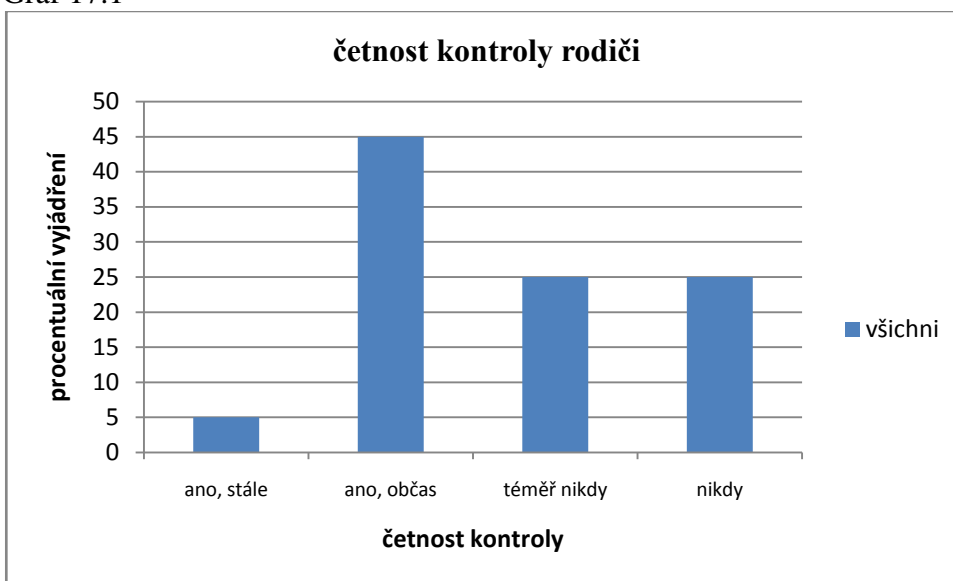
Graf 16.3

Graf 16.3 ukazuje, že nejmarkantnější rozdíl je hned u první odpovědi, kde o 33% více žáků se sluchovou vadou není omezováno v době strávené u počítače. U ostatních možnostech naopak dominují žáci bez sluchové vady.

Otázka číslo 17 – Zajímají se tvoji rodiče o to, co na počítači děláš?

Graf 17.1

Graf 17.1 ukazuje, že jen 5% dětí je pravidelně kontrolováno rodiči při jejich aktivitách, které provádějí na počítači. Je znepokojující, že procento není vyšší, neboť je velmi důležité, aby se rodiče zajímali o to, co jejich děti na počítači dělají, aby se nestaly

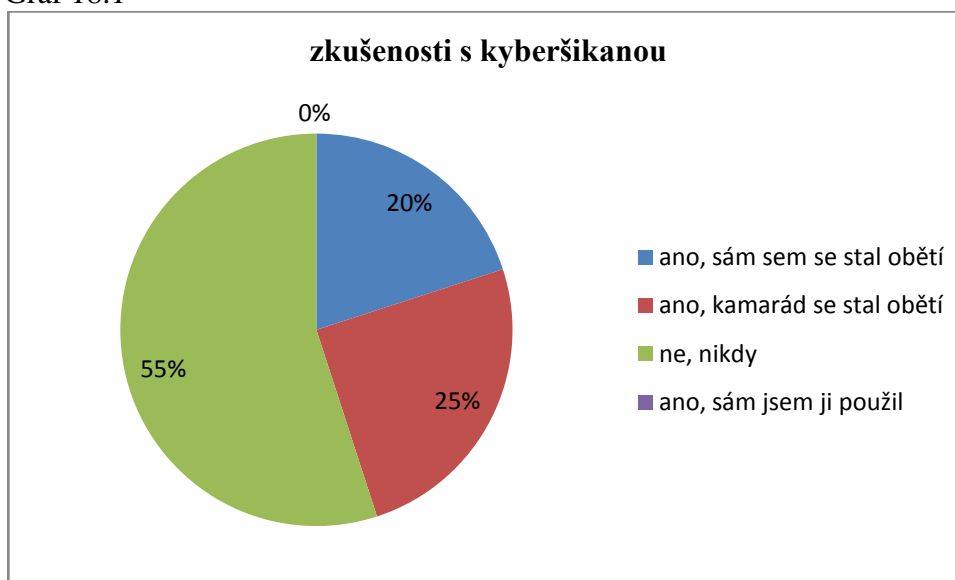
např. oběťmi kyberšikany, nebo aby nevyhledávaly stránky s pro ně škodlivým obsahem... Občas dohlíží na počítačové aktivity svých dětí 45% rodičů. U 25% se rodiče nezajímají téměř nikdy. Také 25% žáků uvedlo, že nejsou kontrolováni nikdy.

U této otázky nebudou porovnávány rozdíly mezi dívkami a chlapci, ani mezi žáky se sluchovou vadou a bez ní, protože míra kontroly od rodičů není na zmíněných aspektech závislá.

Otázka číslo 18 – Setkal ses někdy s kyberšikanou (šikanou prostřednictvím internetu, mobilního telefonu...)?

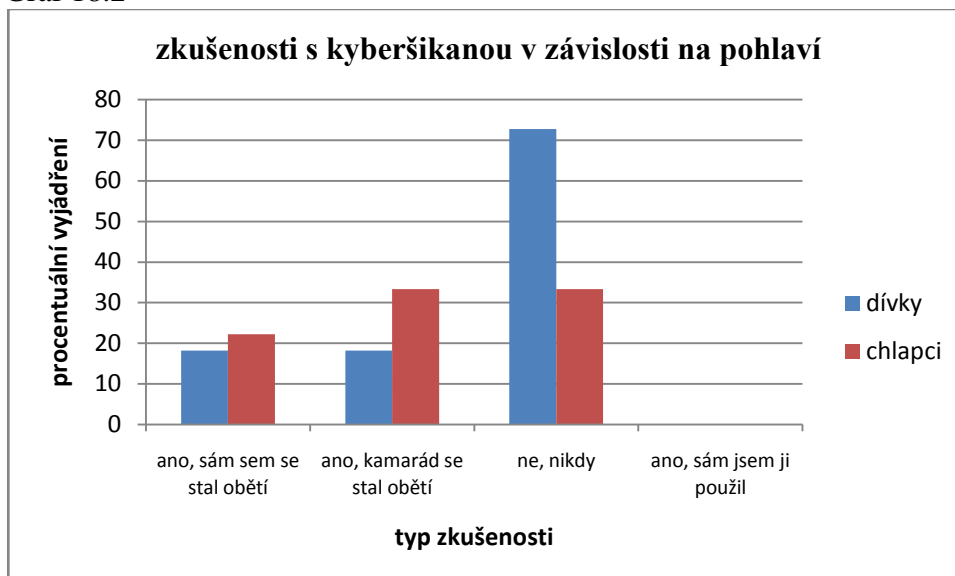
V rámci této otázky bylo zjišťováno, zda mají děti staršího školního věku jakoukoliv zkušenost s kyberšikanou, ať už osobní nebo se s ní setkali pouze u někoho z jejich okolí.

Graf 18.1

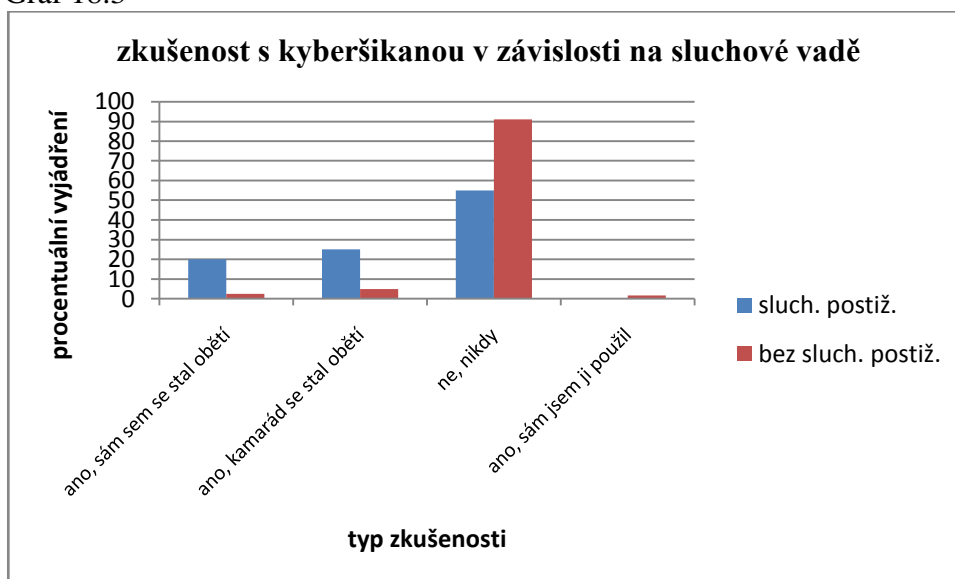
Graf 18.1 ukazuje, zda a popřípadě jakou zkušenost mají děti staršího školního věku se sluchovým postižením s kyberšikanou. 20% žáků uvedlo, že se sami stali obětí kyberšikany. To veliké procento. Stejně tak dalších 25% má zkušenost prostřednictvím přátel, kteří byli tímto způsobem šikanováni. Nikdo z nich neuvedl, že by kyberšikanu někdy v životě sám použil.

Graf 18.2

Z grafu 18.2 je patrné, že o 40% více dívek než chlapů uvedlo, že se nikdy v životě s kyberšikanou nesetkalo. Na druhou stranu chlapci častěji uváděli, že znají někoho, kdo byl obětí kyberšikany. Na vlastní kůži pocítili kyberšikanu chlapci i dívky, a to s podobnou četností.

Graf 18.3

Jak je vidět na grafu 18.3 odpovědi žáků se sluchovou vadou a bez sluchové vady se diametrálně odlišují. O 36% více slyšících uvedlo, že se s kyberšikanou nikdy nesetkalo. Naopak děti se sluchovou vadou s ní mají větší zkušenost, ať už osobní nebo zprostředkovanou svými přáteli.

Otázka číslo 19 – S jakým druhem kyberšikany ses setkal?

Způsobů kyberšikany je více, viz kapitola 6.1.3. Otázka byla zaměřena na druh kyberšikany, se kterým se respondenti setkali. Několikrát se objevila odpověď, že bylo zneužito heslo k profilu na facebooku a posléze zneužito. V jednom případě byla výpověď ještě konkrétnější, kdy bylo popsáno, že po odcizení hesla profilu, z něj byly smazány osobní údaje, což je samozřejmě obrovský zásah do soukromí. Dále uváděli – sprosté drby na facebooku, pronásledování prostřednictvím mobilního telefonu a internetu nebo fyzické napadení kamaráda, které bylo natočeno na mobilní telefon a následně distribuováno na internetu.

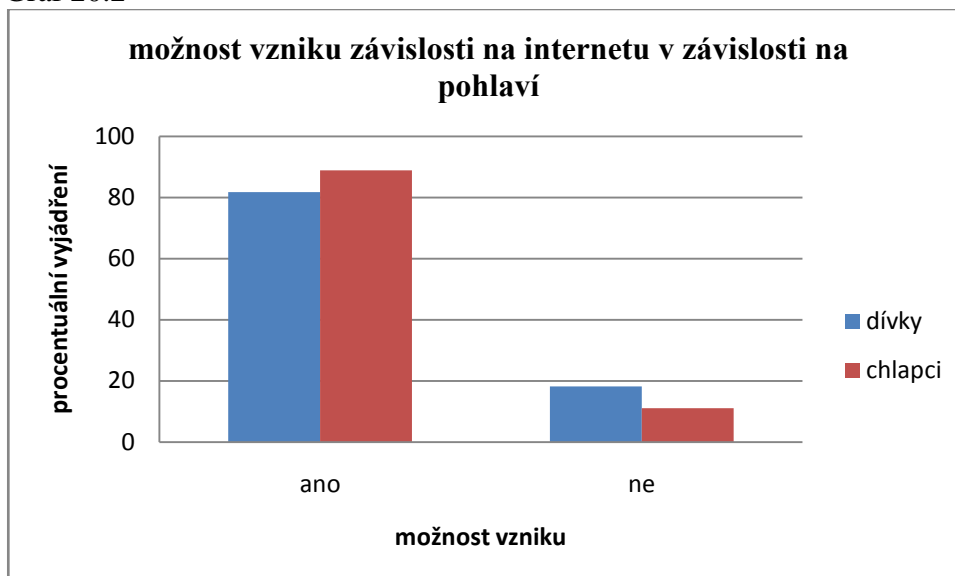
Otázka číslo 20 – Myslíš si, že může vzniknout závislost na internetu?

Graf 20.1

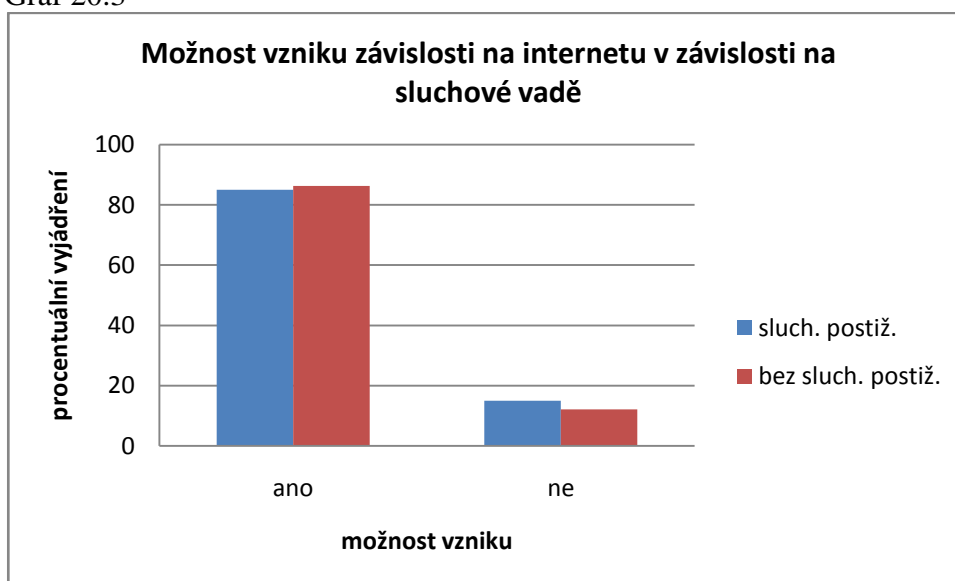
Graf 20.1 ukazuje, že 85% dotazovaných si uvědomuje, že internet s sebou nese i riziko závislosti. To je velmi překvapivé. Šlo se domnívat, že více jak polovina žáků staršího školního věku bude toto nebezpečí úplně opomíjet. Je dobré, že si ho uvědomují.

Graf 20.2

Z grafu 20.2 je patrné, že možnost vzniku závislosti si uvědomuje o 7% více chlapců.

Graf 20.3

Graf 20.3 ukazuje, že většina dětí si je vědoma existence závislosti na internetu, a to bez ohledu na sluchové vadě.

8.4 Závěry šetření

V dnešní době je v podstatě samozřejmostí vlastnit počítač. Není to pouze výsada dospělých, ale i žáků staršího školního věku, na něž je tato práce zaměřena. Jsou ovšem i tací, kteří nemají svůj vlastní počítač, ale sdílejí ho například se sourozenci nebo s celou rodinou, nicméně všichni k němu mají relativně jednoduchý přístup, a to jak slyšící tak neslyšící.

To, že se počítač stal nedílnou součástí životů lidí, dokazuje fakt, že u něj denně tráví mnoho času. Slyšící i neslyšící, dívky i chlapci nejčastěji uváděli rozmezí 1-5 hodin, velké procento dotazovaných však uvádělo 5-10 hodin, což je v průměru opravdu dlouhá doba. Více než 5 hodin se aktivitám spojeným s počítačem častěji věnují žáci se sluchovým postižením. Nicméně je potěšující, že relativně velké procento žáků se stále věnuje sportu nebo jiným aktivitám, které s počítačem nemají co dočinění. U sluchově postižených se výsledky mezi dívkami a chlapci výrazně neliší.

Internet využívají všichni oslovení, ovšem motivace jsou různé. Nejčastěji toto médium slouží k zahánění nudy, brouzdání po internetu, ale i k vyhledávání informací do školy, komunikaci s přáteli, vyhledávání nových známostí, stahování různých souborů atd. Chlapci na internetu častěji zahánějí nudu, stahují filmy a hudbu, dívky zase převážně komunikují s přáteli. Slyšící ho obecně využívají hlavně ke komunikaci se svými kamarády, kdežto sluchově postižení nejčastěji k zahánění nudy, nakupování nebo stahování filmů a hudby.

Více než polovina žáků se sluchovým postižením uvedla, že vyhledávat informace v prostředí internetu pro ně není nikterak jednoduché, a to bez rozdílu mezi pohlavími. Také porozumění informacím je pro polovinu dotazovaných obtížné. Zde jsou velké rozdíly mezi dívkami a chlapci. Dívky si na problematiku porozumění stěžují podstatně častěji.

Aktivity spojené s internetem jsou různé, stejně tak i doba připojení jednotlivých žáků. Dívky nejčastěji u internetu stráví 3-4 hodiny, chlapci uváděli o hodinu méně. Zde spatřuji rozdíly mezi sluchově postiženými a slyšícími. Nejčastější odpověď žáků bez sluchového postižení byla, že se denně internetu věnují 4-5 hodin.

Mnohým dospívajícím vyhovuje anonymita, kterou virtuální prostředí poskytuje, také si uvědomují, že lidé jsou v tomto prostředí otevřenější. Anonymita je pozitivněji vnímána chlapci, naopak dívky více reflektují oboustranně otevřenější komunikaci. Slyšící

se oproti neslyšícím domnívají, že se emoce v prostředí internetu vyjadřují snadněji než ve skutečnosti.

Pro více než polovinu dotazovaných je komunikace tváří v tvář a virtuální komunikace stejně hodnotná. 10% preferuje komunikaci on-line. Dívky častěji vyhledávají komunikaci tváří v tvář, kdežto většímu procentu chlapců je jedno, zda se se svým protějškem vidí na živo, či se spolu baví prostřednictvím počítače. Nejvyhledávanějším komunikačním partnerem je nejčastěji osoba, kterou dospívající znají z reálného života. Většina sluchově postižených žáků nevnímá žádné problémy v komunikaci zprostředkovanou různými chaty, sociálními sítěmi nebo emailem.

Smutnou skutečností je, že 20% žáků se stalo obětí kyberšikany. Je tedy nasnadě potřeba větší osvěty a prevence, a to již na základních školách.

8.5 Vyhodnocení předpokladů

Předpoklad - P1: Lze předpokládat, že více než polovina dětí staršího školního věku se sluchovým postižením bude mít problémy s porozuměním psanému textu, a to i při čtení informací na internetu. – se nepotvrdil.

Předpoklad - P2: Děti staršího školního věku se sluchovým postižením tráví na internetu přibližně stejně času jako jejich vrstevníci bez sluchového postižení. – se nepotvrdil. U slyšících dominuje časové rozmezí od 4 do 5 hodin, nicméně u žáků se sluchovou vadou tomu tak není. Ti tráví na internetu nejčastěji od 2 do 3 hodin.

Předpoklad - P3: Více jak 85% rodičů dětí staršího školního věku se sluchovou vadou se nezajímá, co dělají jejich děti při práci na počítači, potažmo internetu – se nepotvrdil. Pouze u 25% dětí se rodiče vůbec nezajímají, co jejich děti dělají, když jsou připojeny k internetu. To je pozitivní zpráva. Je dobré, že relativně velkému procentu rodičů není lhostejné, co děti vyhledávají na internetu nebo s kým se kontaktují.

Předpoklad P4: Více jak polovina dětí staršího školního věku se sluchovou vadou si neuvědomuje riziko vzniku závislosti na internetu. – se nepotvrdila. Pouze 15% žáků staršího školního věku se sluchovou vadou má pocit, že neexistuje závislost na internetu.

Závěr

Tato bakalářská práce byla zaměřena na možnosti využití internetu dětmi staršího školního věku se sluchovým postižením, a to v rámci jejich volnočasových aktivit.

V úvodu jsou nejprve vymezeny zvláštnosti staršího školního věku, jakými vývojovými změnami žáci procházejí, také je popsána role žáka tohoto věku. Dále jsou charakterizována specifika žáků se sluchovým postižením a jejich vzdělávacího systému, konkrétně odlišností od fungování vzdělávání v běžných třídách. Jsou objasněny dopady sluchové vady na jedince. Dále jsou vymezeny komunikační systémy využívané neslyšícími a problémy v percepci a recepci českého jazyka, aby bylo možné dobře pochopit případné problémy v rámci počítačové komunikace, které jsou v práci také popsány. Též jsou uvedeny výhody, jakými je například online tlumočení, ale i nevýhody, především nebezpečí, která internet přináší. V rámci problematiky nebezpečí cíhajících na internetu je nejpodrobněji rozebrána kyberšikana a kybergrooming, protože se lze domnívat, že právě jimi jsou dospívající velmi ohroženi bez ohledu na to, jestli mají sluchovou vadu či nikoliv. Okrajově je zmíněna také závislost na počítačích, jsou vymezeny a popsány její druhy.

Dále bylo prezentováno výzkumné šetření, které mapuje využití počítačů sluchově postiženými dětmi staršího školního věku v jejich volném čase.

K získání výzkumných dat bylo použito dotazníkové šetření. Dotazníky byly získány od 20 respondentů se sluchovou vadou, ale také od 20 respondentů bez sluchové vady, aby bylo možné porovnat případné rozdíly ve využití počítačů mezi těmito dvěma skupinami. Všichni dotazovaní byli žáci základní školy ve věku 11-15 let. Porovnány jsou také rozdíly ve využití počítače mezi dívkami a chlapci, ale pouze ve skupině respondentů se sluchovou vadou.

Je zřejmé, že počítače nám život v mnohém usnadňují, ale lze se domnívat, že v dnešní technické době je třeba věnovat se prevenci nežádoucích jevů, kterým daly vzniknout informační a komunikační technologie, a to nejen u slyšících, pro které se již některé osvětové programy rozběhly, ale také u jedinců se sluchovým postižením.

Resumé

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat situaci volnočasového využití internetu žáky se sluchovou vadou staršího školního věku. V teoretické části se práce zabývala charakteristikou jedinců staršího školního věku, také rolí žáka v tomto období. Uvedena byla i specifika žáků se sluchovým postižením a vzdělávacího systému, který je odlišný od systému, ve kterém se běžně vzdělávají slyšící. Dále byl popsán vliv sluchové vady a dopady, které na jedince má. Nebyly opomenuty zvláštnosti komunikace sluchově postižených ani přínos internetu pro lidi se sluchovým postižením v oblasti tlumočení. Dále byla práce zaměřena na popis využití internetu a na možná rizika, která s sebou přináší. Empirickou část práce představovalo dotazníkové šetření sledující ověření předem stanovených předpokladů, které byly zaměřeny na využití internetu žáky staršího školního věku se sluchovou vadou.

Smyslem této práce bylo ukázat, že internet, který většina žáků, včetně žáků se sluchovým postižením, využívá každý den, je velmi mocné médium, které jim usnadňuje mnoho věcí, např. komunikaci s okolím, seznamování se s novými přáteli, přístup k informacím..., ale zároveň je pro ně i určitou hrozbou. Jednoduše se mohou stát obětí např. kyberšikany nebo propadnout závislosti na tomto médiu.

Seznam použité literatury:

Monografie:

DIVÍNOVÁ, R.: *Cybersex - forma internetové komunikace*. Praha. Triton, 2005. ISBN 80-7254-636-8

EBBINGHAUS, H., HESSMANN, J: *Gehörlose. Gebärdensprache. Dolmetschen. Chancen der Integration einer sprachlichen Minderheit*. Hamburk. Signum, 1989. ISBN 3-927731-04-8

FREEMAN, R. D.: *Can't your child hear?* University Park Press Baltimore, 1981. ISBN 0-8391-1616-0

HOLZINGER, D.: *Gebärden in der Kommunikation mit gehörlosen Kindern*. Dostupný ve fondu knihovny FRPSP. Jedná se pouze o fotokopii, bibliografické údaje nejsou dostupné.

HUDÁKOVÁ, A.: *Čtení s porozuměním vyžaduje znalost jazyka*. In: Co a jak číst se sluchově postiženým dítětem. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999.

HULANOVÁ, L.: *Internetová kriminalita páchaná na dětech. Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha. Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9

JANÁČKOVÁ, L., WEISS, P.: *Komunikace ve zdravotnické péči*. Praha. Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-477-9

JUNGWIRTHOVÁ, I. in BARVÍKOVÁ, J.: *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha. FRPSP, 2009. ISBN 978-80-86792-23-1

KOMORNÁ, M.: *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-44-4

KOMORNÁ, M.: *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-18-1

KOPECKÝ, K.: *Kybergrooming. Nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7

KOPECKÝ, K.; KREJČÍ, V.: *Rizika virtuální komunikace (příručka pro rodiče)*. Olomouc. Net university, 2010. ISBN 978- 80-254-7866-0

KRAHULCOVÁ-ŽATKOVÁ, B.: *Komplexní komunikační systémy těžce sluchově postižených*. Praha. Univerzita Karlova, Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-239-7

KREJČÍ, V.: *Kyberšikana. Kybernetická šikana (studie)*. Olomouc. 2010. ISBN 978-80-254-7791-5

MACEK, P.: *Adolescence. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha. Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X

- MATĚJČEK, Z.; POKORNÁ, M.: *Radosti a strasti. Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany. H & H, 1998. ISBN 80-86022-21-8
- MIKULÁŠTÍK, M.: *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha. Grada, 2003. ISBN 80-247-0650-4
- MLADOVÁ, P.: *Tlumočník jako most mezi slyšícím zdravotnickým personálem a neslyšícím pacientem*. Praha. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.
- POKORNÝ, V.; TELCOVÁ, J.; TOMKO, A.: *Prevence sociálně patologických jevů. Manuál praxe*. Brno. Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 80-86568-04-0
- POTMĚŠIL, M.: *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3
- POTMĚŠIL, M.: *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha. Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-744-8
- SKÁKALOVÁ, T.: *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Univerzita Hradec Králové. Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-098-6
- SKÁLOVÁ, J.: *Komunikace*. Brno. Akademické nakladatelství CERM, 2000. ISBN 80-7204-171-1
- SLOWÍK, J.: *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha. Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-691-9
- STRNADOVÁ, V.: *Současné problémy české komunity neslyšících I. Hluchota a jazyková komunikace*. Praha. FFUK, 1998. ISBN 80-85899-45-0
- ŠEDIVÁ, Z.: *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha. Septima, 2006. ISBN 80-7216-232-2
- ŠEDIVÁ, Z.: *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených I*. Praha. Septima, 1997. ISBN 80-7216-034-6
- ŠMAHEL, D.: *Psychologie a internet. Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha. Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1
- SVOBODA, Z. In MACHOVÁ, J.; KUBÁTOVÁ, D.: *Výchova ke zdraví*. Praha. Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2715-8
- VÁGNEROVÁ, M.: *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha. Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0181-8
- VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha. Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
- VÁGNEROVÁ, M.: *Psychologie školního dítěte*. Praha. Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X

VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha. Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

VÁGNEROVÁ, M.; VALENTOVÁ, L.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha. Univerzita Karlova, 1991. ISBN 80-7066-384-7

VYBÍRAL, Z.: *Psychologie komunikace*. Praha. Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4

Články:

CONRAD, R. in MACUROVÁ, A.: Bilingvální vzdělávání neslyšících: Pro a proti. *Speciální pedagogika*, roč. 4, 1993/4, č. 5, s. 12-19.

DOUBRAVA, L.: Šikana a kyberšikana nejsou dva odlišné fenomény. *Učitelství noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*, roč. 114, č. 19, 2011, s. 14.

DUŠKOVÁ, M., VACULÍK, M.: Psychologické aspekty on-line komunikace prostřednictvím internetu na tzv. chatech. *Československá psychologie*, 2002, roč. 46, č. 1, s. 55-63.

CHLUMSKÝ, J.: Závislost na hrách počítačových. *Prevence sociálně patologických jevů*, 2002, roč. 1, č. 5-6, s. 21-24.

KOLÁŘ, M.: Kyberšikana bolí stejně jako každá jiná. *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, roč. 57, č. 9, 2010, s. 6-9.

KŘEŠŤANOVÁ, L.: Kyberšikana, aneb Nikdy nevíš kdo je na druhé straně. *Gong*. 2009, roč. 38, č. 5-6, s. 8-9.

LIPINSKÁ, K.: Zkroťte počítačové hry. *Děti a my*, 2007, roč. 37, č. 5, s. 20-21.

MACUROVÁ, A.: Náš – jejich jazyk a naše vzájemná komunikace. *Naše řeč* 77, 1994, č. 1, s. 44-50.

MACUROVÁ, A.: Naše řeč. *Naše řeč* 81, 1998, č.4, s.179-188.

MACHÁČKOVÁ, P.: Kyberšikana: ubližování bez hranic. *Psychologie dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*, roč. 13, č. 9, 2007, s. 50-53.

MALÍKOVÁ, B.: Kyberšikana. *Pedagogicko-psychologické poradenství*. 2008, č. 54, s. 28-36.

PEŠAT, P.: Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií – kyberšikana. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, roč. 21, č. 1, 2011, s. 33-46.

ŠEDIVÁ, O.: Kyberšikana v českých školách – je, nebo není problém? *Týdeník školství*, roč. 20, č. 23, 2012, s. 3.

TOMÁNEK, P.: Fenomén „kyberšikana“ a jej negativní vliv na výchovu v rodině. *Komenský: Časopis pro učitele zkladní školy*, roč. 136, č. 5, 2011/2012, s. 11-17.

VÁGNEROVÁ, K.: Každé desáté dítě se v posledním půlroce stalo obětí kyberšikany. *Týdeník školství*, roč. 18, č. 11, 2010, s. 5.

VÍTEČKOVÁ, M.: Kyberšikana- přehledová studie. *Řízení školy*, roč. 6, č. 7, 2009/2010, s. 28-36

ŠMAHEL, D.: Komunikace adolescentů v prostředí internetu. *Československá psychologie*, 2003, roč. 47, č. 2, s. 144-156.

Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Člověk v tísni, o.p.s.; Statutární město Plzeň. 2009. ISBN 978-80-86961-78-1

Internetové zdroje:

BRICHČÍN, S.: *Koho poškozují pornografie?* Dostupný na WWW: <<http://www.freeteens.cz/default.php?&ID=25&publ=3&cl=43>> [2010-05-20]

BYSTRONĚ, M.: *Kyberšikana zabíjí!* Dostupný na WWW: <http://www.bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html> [2013-05-10]

<http://ruce.cz/clanky/1091-podle-pruzkumu-setri-online-tlumoceni-neslysicim-cas-a-nabizi-jistotu-a-nezavislost> [2014-04-15]

<http://socialnisite.ic.cz/> [2013-06-12]

<http://www.appn.cz/tlumoceni-online> [2014-04-15]

<http://www.deafhh.net/wp/2011/01/19/uk-centers-online-safety-tools-for-young-deaf-people/> [2012-06-27]

<http://www.nebudobet.cz/?page=kybergrooming> [2013-05-10]

<http://www.nebudobet.cz/?page=kybergrooming> [2013-05-10]

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-sluhovym-postizenim.shtml> [2014-06-12]

<http://www.seznamsebezpecne.cz/ke-stazeni> [2013-04-28]

<http://www.techzon.cz/kybersikana-i-stalking-je-vsude-kolem-nas-koho-se-tyka-8> [2010-04-01]

KREJČÍ, V.; KOPECKÝ, K.: *Nebezpečí elektronické komunikace*. Dostupný na WWW: <http://prvok.upol.cz/index.php/component/docman/doc_download/5-nebezpeci-internetove-komunikace-e-bezpeci-prvok-2009-2010> [2013-04-27]

NYKODÝMOVÁ, H.: *Kde končí legrace a začíná kyberšikana*. Dostupný na WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/kde-konci-legrace-a-zacina-kybersikana/>> [2010-04-01]

Zákony:

384/2008 O komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

Seznam příloh

Příloha č. I. – Dotazník pro žáky se sluchovou vadou

Příloha č. II. – Dotazník pro slyšící žáky

Příloha č. I. – dotazník pro žáky se sluchovou vadou

Dovoluji si vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Vámi uvedené informace budou použity pouze ke studijním účelům. Předem děkuji za spolupráci.

Váš věk:

Pohlaví:

- muž
- žena

1. Jaké máš koníčky? Co děláš ve svém volném čase? (označ všechny vyhovující možnosti)

- sportuji
- čtu knihy
- poslouchám hudbu
- připravuji se do školy
- hraju počítačové hry
- trávím volný čas s kamarády
- komunikuji s kamarády přes internet
- komunikuji s kamarády přes mobilní telefon
- brouzdám po internetu
- sleduji filmy, seriály v TV
- jiné, vypiš _____

2. Máš vlastní počítač?

- ano
- ne, počítač mám společně se sourozencem/sourozenci
- ne, máme jeden počítač v rodině
- ne, nemáme vůbec

3. Kolik hodin denně trávíš u počítače?

- 0 hodin
- méně než 1 hodinu
- 1-5 hodin
- 5-10 hodin
- více jak 10 hodin

4. Využíváš internet?

- ano
- ne

5. Za jakým účelem internet používáš? (označ všechny vyhovující možnosti)

- vyhledávání informací do školy
- brouzdání po internetu
- zahnání nudy
- seznámení se s novými lidmi
- komunikace s přáteli
- nakupování
- stahuji filmy nebo hudbu
- něco jiného, co? _____

6. Je pro tebe vyhledávání informací na internetu snadné?

- ano
- ne

7. Jsou pro tebe texty vyhledané na internetu srozumitelné? Rozumíš všem informacím?

- ano
- ne

8. Kde všude využíváš internet? (označ všechny vyhovující možnosti)

- doma
- ve škole
- u kamaráda
- v knihovně
- jinde, kde? _____

9. Kolik času denně věnuješ internetu? _____

10. Změnil sis někdy na internetu identitu?

- ano
- ne, vždy vystupuji pouze sám za sebe

11. S kterými výroky souhlasíš?

- anonymita v prostředí internetu je pro mě pozitivní
- při komunikaci na internetu jsem otevřenější než při komunikaci tváří v tvář
- vztahy, které vznikly v prostředí internetu, považuji za plnohodnotné
- v prostředí internetu snadněji vyjadřuji své emoce než v reálu
- lidé na internetu jsou celkově otevřenější, více se odhalují

12. Jaký druh komunikace preferuješ?

- komunikaci tváří v tvář
- komunikaci prostřednictvím internetu
- žádnou, je to půl na půl

13. S kým komunikuješ prostřednictvím internetu nejčastěji? (označ pouze 1 možnost)

- s kamarády, které osobně znám
- s kamarády, se kterými jsem se seznámil na internetu
- s rodinou
- s někým jiným. S kým? _____

14. Vnímáš nějaké problémy v komunikaci, která je zprostředkována počítačem (emaily, chaty, sociální sítě...)?

- ano, vypiš jaké _____
- ne

15. Setkal ses někdy na internetu s pornografií?

- ano, tyto stránky pravidelně navštěvuji
- ano, občas
- ano, jednou
- ne, nikdy

16. Omezuje tě někdo nebo něco v době strávené u počítače?

- ne, nic
- můj volný čas (mám i jiné zájmy než počítač)
- rodiče
- školní povinnosti

17. Zajímají se tvoji rodiče o to, co na počítači děláš?

- ano, stále
- ano, občas
- téměř nikdy
- nikdy

18. Setkal ses někdy s kyberšikanou (šikanou prostřednictvím internetu, mobilního telefonu...)?

- ano, sám jsem se stal obětí
- ano, kamarád se stal obětí
- ne, nikdy
- ano, sám jsem ji použil

19. S jakým druhem kyberšikany ses setkal?

20. Myslíš si, že může vzniknout závislost na internetu?

- ano
- ne

Děkuji za vyplnění

Příloha č. II. – dotazník pro slyšící žáky

Dovoluji si vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Vámi uvedené informace budou použity pouze ke studijním účelům. Předem děkuji za spolupráci.

Váš věk:

Pohlaví:

- muž
- žena

1. Jaké máš koníčky? Co děláš ve svém volném čase? (označ všechny vyhovující možnosti)

- sportuji
- čtu knihy
- poslouchám hudbu
- připravuji se do školy
- hraju počítačové hry
- trávím volný čas s kamarády
- komunikuji s kamarády přes internet
- komunikuji s kamarády přes mobilní telefon
- brouzdám po internetu
- sleduji filmy, seriály v TV
- jiné, vypiš _____

2. Máš vlastní počítač?

- ano
- ne, počítač mám společně se sourozencem/sourozenci
- ne, máme jeden počítač v rodině
- ne, nemáme vůbec

3. Kolik hodin denně trávíš u počítače?

- 0 hodin
- méně než 1 hodinu
- 1-5 hodin
- 5-10 hodin
- více jak 10 hodin

4. Využíváš internet?

- ano
- ne

5. Za jakým účelem internet používáš? (označ všechny vyhovující možnosti)

- vyhledávání informací do školy
- brouzdání po internetu
- zahnání nudy
- seznámení se s novými lidmi
- komunikace s přáteli
- nakupování
- stahuji filmy nebo hudbu
- něco jiného, co? _____

6. Kde všude využíváš internet? (označ všechny vyhovující možnosti)

- doma
- ve škole
- u kamaráda
- v knihovně
- jinde, kde? _____

7. Kolik času denně věnuješ internetu? _____

8. Změnil sis někdy na internetu identitu?

- ano
- ne, vždy vystupuji pouze sám za sebe

9. S kterými výroky souhlasíš?

- anonymita v prostředí internetu je pro mě pozitivní
- při komunikaci na internetu jsem otevřenější než při komunikaci tváří v tvář
- vztahy, které vznikly v prostředí internetu, považuji za plnohodnotné
- v prostředí internetu snadněji vyjadřuji své emoce než v reálu
- lidé na internetu jsou celkově otevřenější, více se odhalují

10. Jaký druh komunikace preferuješ?

- komunikaci tváří v tvář
- komunikaci prostřednictvím internetu
- žádnou, je to půl na půl

11. S kým komunikuješ prostřednictvím internetu nejčastěji? (označ pouze 1 možnost)

- s kamarády, které osobně znám
- s kamarády, se kterými jsem se seznámil na internetu
- s rodinou
- s někým jiným. S kým? _____

12. Setkal ses někdy na internetu s pornografií?

- ano, tyto stránky pravidelně navštěvuji
- ano, občas
- ano, jednou
- ne, nikdy

13. Omezuje tě někdo nebo něco v době strávené u počítače?

- ne, nic
- můj volný čas (mám i jiné zájmy než počítač)
- rodiče
- školní povinnosti

14. Zajímají se tvoji rodiče o to, co na počítači děláš?

- ano, stále
- ano, občas
- téměř nikdy
- nikdy

15. Setkal ses někdy s kyberšikanou (šikanou prostřednictvím internetu, mobilního telefonu...)?

- ano, sám jsem se stal obětí
- ano, kamarád se stal obětí
- ne, nikdy
- ano, sám jsem ji použil

16. S jakým druhem kyberšikany ses setkal?

17. Myslíš si, že může vzniknout závislost na internetu?

- ano
- ne

Děkuji za vyplnění